

OKULÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINDA  
GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLERİN  
ÇOCUKLARDAKİ  
FİZİKSEL İSTİSMAR BELİRTİLERİNE İLİŞKİN  
FARKINDALIKLARI  
(ESKİŞEHİR İL ÖRNEĞİ)

Dilek EROL

(Yüksek Lisans Tezi)  
Eskişehir, 2007

OKULÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINDA GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLERİN,  
ÇOCUKLARDAKİ FİZİKSEL İSTİSMAR BELİRTİLERİNE İLİŞKİN  
FARKINDALIKLARI (ESKİŞEHİR İL ÖRNEĞİ)

Dilek EROL

YÜKSEK LİSANS TEZİ  
İlköğretim Anabilim Dalı  
Okulöncesi Öğretmenliği Programı  
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK

Eskişehir  
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü  
Eylül 2007

## YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

### OKULÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINDA GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLERİN, ÇOCUKLARDAKİ FİZİKSEL İSTİSMAR BELİRTİLERİNE İLİŞKİN FARKINDALIKLARI (ESKİŞEHİR İL ÖRNEĞİ)

Dilek EROL

İlköğretim Anabilim Dalı Okulöncesi Öğretmenliği Programı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2007

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK

Çocuk istismarının ülkemizdeki yaygınlığı tam olarak bilinmemekte ve karşılaşıldığında değerlendirmede yetersiz kalınmaktadır. Bu nedenle de verilerin toplanması ve konunun belirlenmesine gereksinim duyulmaktadır. Fiziksel istismar; çocuğun normal fiziksel ve duygusal gelişimine zarar veren, aile veya çocuğun bakımını üstlenen kişi veya kişiler tarafından zarar verici davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Çocuklar birlikte yaşadığı ana-baba, kardeş veya başka bir aile bireyi tarafından aile içi olarak veya arkadaşı, öğretmeni veya tanımadığı biri tarafından aile dışı olarak istismara uğrayabilmektedir.

Araştırma tarama niteliğindedir. Araştırmanın çalışma evrenini, 2006-2007 öğretim yılında Eskişehir il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ilköğretim okullarında görev yapan 160 okulöncesi öğretmeni oluşturmuştur. Ulaşılabilirliği nedeniyle çalışma evreni aynı zamanda araştırmanın örneklemi olarak alınmıştır.

Araştırmada, veri toplama aracı olarak 44 sorudan oluşan bir anket formu kullanılmıştır.

Araştırmada verilerin çözümü için okulöncesi öğretmenlerinin anket formuna verdikleri yanıtlar bilgisayar ortamında işlenmiştir. Verilerin istatistiksel analizleri için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 12.0 programı kullanılmıştır. Araştırma verilerin çözümlenmesinde, okulöncesi öğretmenlerinin farkındalıkları sayılar ve yüzdeler olarak ifade edildikten sonra ki kare testi uygulanmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgular ile օđretmenlerin fiziksel istismarı saptamada yetersiz kaldıkları gօrlmřtır. ֖đretmenlerin fiziksel istismar bulgularını saptamaları ile hizmet süreleri, mezun oldukları okul ve konu hakkındaki bilgi durumları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Tüm bulgular sonucunda, okulöncesi օđretmenlerinin ocuk istismarı konusunda bilgiye ihtiyaçları olduğu, օzellikle de ocuk istismarının erken tanısında rol almaları için riskli ocuk ve eğilimli aileleri saptamaya yönelik hizmet ii eğitim programlarının başlatılması gerekliliği dşnlmektedir.

## ABSTRACT

### AWARENESS OF PRE-SCHOOL TEACHERS ABOUT THE SIGNS OF PHYSICAL ABUSE (SAMPLE OF CITY OF ESKİSEHIR)

Dilek EROL

Department of Primary Education, Program in Pre-School Education  
Anadolu University Graduate School of Educational Sciences, 2007

Supervisor: Asisst. Prof. Dr. Ali ÖZTÜRK

The extent of child abuse in Turkey has not been sufficiently investigated. When it is encountered, the evaluation and management of an abused child is generally inadequate. Thus extensive documentation should be collected and determination of case is needed. Physical abuse of a child is generally defined as harmful behavior of parents that would affect the physical and emotional development of child. Parents, siblings or other relatives of a child might abuse a child at home, and also their teacher, friends and someone else might be the abuser.

This study is descriptive by nature. The population of the study is composed of 160 pre-school teachers working for state schools under the management of the Ministry of National Education in 2006-2007 education year in Eskişehir. The sampling of the study is the same as the population because of its accessibility.

A 44-item questionnaire was used as a data collection device to get the opinions of the teachers on physical abuse of children.

The responses to the questionnaire were fed into the computer to analyse the data. The SPSS (Statistical Package for Social Sciences for Windows 12.0) program was employed for statistical analysis of data. In analyzing the data, the opinions of pre-school teachers were first stated in numbers and percentages, and then their chi-square tests were calculated.

The data gathered in this research suggest that the teachers were incapable of determining physical abuse. It has been observed that there exists a significant correlation between the ability of the teachers to detect physical abuse and their service time, schools they graduate from, and their level of knowledge in this issue.

Finally, it can be concluded that pre-school teachers need more information on child abuse. Furthermore in order to help the early diagnosis of child abuse, in-service training programs should be initiated to enable teachers to identify high-risk children and tending parents.

## JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Dilek EROL'ın, "Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin, Çocuklardaki Fiziksel İstismar Belirtilerine İlişkin Farkındalıkları (Eskişehir İli Örneği)" başlıklı tezi 22.10.2007 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca İlköğretim Anabilim Dalı Okulöncesi Öğretmenliği programı yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Yard.Doç.Dr.Ali ÖZTÜRK	
Üye	: Doç.Dr.Figen ŞAHİN	
Üye	: Yard.Doç.Dr.Arife Figen ERSOY	

Prof.Dr.İlknur KEÇİK  
Anadolu Üniversitesi  
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

## ÖNSÖZ

Okulöncesi dönem, insan yaşamının en kritik dönemidir. Bu dönemde yaşananlar kalıcı izler bırakmakta olup, bireyin kişiliğini belirlemektedir. Çocukluk dönemi insanın en savunmasız dönemidir. Bu savunmasız dönemde günümüz çocuklarının bir kısmı yoksulluk ve şiddet ile karşı karşıyadır.

Bu araştırma, okulöncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin çocuklardaki fiziksel istismar belirtilerine ilişkin farkındalıklarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulguların ve getirilen önerilerin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde pek çok kişinin katkısı olmuştur. Araştırmanın planlanması, uygulanması ve sonuçlanması sürecinde yönlendirmeleriyle ve güdüleyici katkılarıyla sonsuz destek veren danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK'e teşekkürlerimi sunarım.

1999 yılında okuduğum “Çocukta Dayağa Hayır” kitabıyla akademik çalışmalarına yön veren ve 1999'dan beri beni Çocuk İstismarı alanında çalışmaya yöreklendiren değerli hocam Sayın Prof. Dr. Oğuz POLAT'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın veri toplama aracı hakkında görüşlerini bildiren; Sayın Prof. Dr. Emine Akyüz'e, Sayın Prof. Dr. Berrin Akman'a, Sayın Prof. Dr. Belma Atik Tuğrul'a, Sayın Prof. Dr. Gülten Sönmez Seber'e, Sayın Doç. Dr. Figen Şahin'e, Sayın Doç. Dr. Aykut Ceyhan'a, Sayın Doç. Dr. İbrahim Cılga'ya, Sayın Doç. Dr. Yasemin Akman'a, bölümümüzün değerli hocaları Sayın Yrd. Doç. Dr. Arzu Arıkan'a, Sayın Öğr. Görv. Özlem Melek Kaya'ya, Sayın Öğr. Görv. Seviye Cihangir'e, Sayın Öğr. Görv. Berrin Dinç'e, Sayın Doç. Dr. Ahu Öztürk'e, Avukat Sayın Bilge Sayacı'ya, Avukat Sayın Türkay Asma'ya teşekkürlerimi sunarım.

Anket izninin yasal prosedürleri sırasında bana destek veren Sayın Prof. Dr. Mahmut İzçiler'e teşekkürlerimi sunarım.



Araştırma yönteminin şekillenmesinde görüş ve önerileriyle yol gösteren ve katkıda bulunan Sayın Doç. Dr. Şener BÜYÜKÖZTÜRK'e teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma yöntemi, sonuç ve önerilerini değerlendirip, eleştirileri ile bana yardımcı olan değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Erdoğan KAYA'ya teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma sürecinde bana her konuda yardımcı olan Sayın Yrd. Doç. Dr. Belgin AYDIN'a teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma sürecimde anketlerimin okullara dağıtılmasında zamanını ve emeğini harcayan stajyer öğrencilerime ve öğretmen arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma sürecimde bana destek olan ve anlayış gösteren Yıldızlar Sınıfının değerleri öğrencilerine ve ailelerine teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmayı dilbilgisi ve anlatım bozuklukları açısından değerlendiren dostlarım Levent SATICI'ya, Türker ATEŞ'e, titiz çalışmasıyla Derya ÇETİN'e ve Dr. Can Alkan'a teşekkür ederim.

Araştırma sürecinde beni deneyimleri ile yönlendiren dostum Arş. Gör. Evrim ÇELTEK ve Mehmet AKKAYA'ya teşekkür ederim.

Araştırma sürecinin her anında desteğini esirgemeyen ve güç veren dostum Nilgün ELMAS'a teşekkür ederim.

Ayrıca, araştırma sürecinde bana destek veren ve yüreklendiren Eser SAHİLLİOĞLU'na ve tüm yaşamım boyunca yanımda olan annem, babam, ağabeyime, eşine ve 2005 yılında ailemize katılan Yağmur Nazen EROL'a verdikleri sevgi, güç ve destek için ne kadar teşekkür etsem azdır.

Dilek EROL

## İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	iii
DEĞERLENDİRME KURULU VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iv
ÖNSÖZ.....	vi
ÖZGEÇMİŞ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Sorun.....	2
1.1.1. Çocuk İstismarının Tanımı ve Kapsamı.....	4
1.1.1.1. Fiziksel İstismar.....	5
1.1.1.2. Cinsel İstismar.....	7
1.1.1.3. Duygusal İstismar.....	10
1.1.1.4. Ekonomik İstismar.....	13
1.1.2. Çocuk İstismarını Açıklamaya Yönelik Kuramlar.....	14
1.1.2.1. Psikiyatrik Kuram.....	15
1.1.2.2. Sosyolojik Kuram.....	16
1.1.2.3. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	17
1.1.2.4. Sosyal Etkileşim Kuramı.....	17
1.1.3. Çocuk İstismarının Olası Nedenleri.....	18
1.1.3.1. Ana-babaya Bağlı Olası Nedenler.....	19
1.1.3.2. Çevreye Bağlı Olası Nedenler.....	20
1.1.3.3. Çocuğa Bağlı Olası Nedenler.....	21
1.1.4. Çocuk İstismarının Sonuçları.....	23
1.1.4.1. Fiziksel İstismarının Sonuçları.....	24
1.1.4.2. Duygusal İstismarın Sonuçları.....	24
1.1.4.3. Cinsel İstismarın Sonuçları.....	25

1.1.4.4. Ekonomik İstismarın Sonuçları.....	26
1.1.5. İlgili Yayın ve Araştırmalar.....	27
1.1.5.1. Çocuk İstismarı Üzerine Yapılan Araştırmalar.....	27
1.1.5.2. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar.....	33
1.1.6. Çocuk İstismarının Önlenmesinde Okulöncesi Öğretmenlerinin Rolü...43	
1.2. Araştırmanın Amacı.....	44
1.3. Araştırmanın Önemi.....	45
1.4. Sınırlılıklar.....	46
1.5. Sayıtlar.....	47
1.6. Tanımlar.....	47
2. YÖNTEM.....	48
2.1. Araştırmanın Modeli.....	48
2.2. Evren ve Örneklem.....	49
2.3. Veri Toplama Aracı.....	51
2.4. Veri Toplama Aracının Uygulanması.....	53
2.5. Verilerin Çözümü.....	53
3. BULGULAR.....	54
3.1. Öğretmenlerin Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptayabilmelerine İlişkin Farkındalıkları.....	54
3.2. Öğretmenlerin Kişisel Özelliklerine Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına Yönelik Farkındalıkları.....	58
3.2.1. Öğretmenlerin Hizmet Sürelerine Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları.....	59
3.2.2. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları.....	68
3.2.3. Öğretmenlerin Fiziksel İstismar Konusunda Bilgi Durumlarına Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları.....	77
3.3. Öğretmenlerin Fiziksel İstismar Belirtileri İle Karşılaşma Sıklıkları.....	84

4. SONUÇLAR, TARTIŞMA ve ÖNERİLER.....	89
4.1. Sonuçlar ve Tartışma.....	89
4.1.1. Okulöncesi Öğretmenlerin Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamada Farkındalıklarına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma.....	89
4.1.2. Okulöncesi Öğretmenlerinin Kişisel Özelliklerine Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıklarına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma.....	92
4.1.2.1. Öğretmenlerin Hizmet Sürelerine Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları.....	93
4.1.2.2. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları.....	94
4.1.2.3. Öğretmenlerin İstismar Konusunda Bilgi Durumlarına Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları.....	96
4.1.3. Okulöncesi Öğretmenlerinin Farkındalıklarına Göre Öğrencilerinin Fiziksel İstismara Uğrama Sıklıklarına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma.....	97
4.2. Öneriler.....	100
4.2.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	100
4.2.3. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	101
5. EKLER.....	102
6. KAYNAKÇA.....	106

## ÇİZELGE LİSTESİ

<u>Cizelge</u>	<u>Sayfa</u>
1. Araştırmanın Çalışma Evreni.....	49
2. Çalışma Evrenine Giren Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri.....	50
3. Okulöncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı Konusunda Bilgi Kaynakları.....	51
4. Görüş Alınan Uzmanların Alan Dağılımı ve Sayısı .....	52
5. Öğretmenlerin Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları..	55
6.1. Öğretmenlerin Hizmet Sürelerine Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları (Fiziksel Bulgular).....	60
6.2. Öğretmenlerin Hizmet Sürelerine Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları (Çocuğun Davranışsal Özellikleri).....	64
6.3. Öğretmenlerin Hizmet Sürelerine Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları (Ana-Babaların Davranışsal Özellikleri).....	66
7.1. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları (Fiziksel Bulgular).....	69
7.2. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları (Çocuğun Davranışsal Özellikleri).....	73
7.3. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları (Ana-Babanın Davranışsal Özellikleri) .....	75
8.1. Öğretmenlerin İstismar Konusunda Bilgi Durumlarına Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları ( Fiziksel Bulgular) .....	78
8.2. Öğretmenlerin İstismar Konusunda Bilgi Durumlarına Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları (Çocuğun Davranışsal Özellikleri).....	81
8.3. Öğretmenlerin İstismar Konusunda Bilgi Durumlarına Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları (Ana-Babanın Davranışsal Özellikleri).....	83
9. Son İki Yılda Öğretmenlerin Fiziksel İstismar Belirtileri ile Karşılaşma Sıklıklarına Verdikleri Yanıtlar.....	85

## 1.GİRİŞ

İnsan yaşamının ilk yıllarının önemi ilk çağlardan bugüne kadar vurgulanmış bir konudur. Buna karşın hak ettiği değerin algılanması, özellikle 20. yüzyılda yapılmaya başlanan bilimsel araştırma sonuçlarıyla gerçekleşmiştir. Çalışmalar sonucunda görülmüştür ki; insan yaşamının en hızlı büyüme, gelişme ve olgunlaşma gösterdiği dönem; okulöncesi dönemdir.

Çocuk, canlılar içinde en uzun bakım gerektiren varlıktır. Çocuğun bu uzun süreci nasıl geçirdiği onun kişiliğini şekillendirmektedir. Çocuğun bu dönemi en iyi biçimde geçirebilmesi aile eğitiminin yanında, nitelikli bir okulöncesi eğitimi ile olanaklıdır.

Eğitim hizmetinin üretilmesinde büyük sorumluluklar taşıyan öğretmenlerin bilgi yayma, çocukların gelişim alanlarına uygun eğitim-öğretimi sağlama, öğrencilere toplumsal kuralları ve öğrencilerin zorluklarla baş edebilmelerini öğretme gibi rolleri bulunmaktadır. Bu önemli rollerinde başarılı olmalarının en önemli koşulu, öğrencilerini iyi tanıyabilmelerinden geçmektedir.

Günümüz çocuklarının yaşadığı en önemli sorunlarından biri çevrelerinde gördükleri ve yaşadıkları her türlü şiddet ve ihmal olaylarıdır. Tarihi ilkçağa kadar uzanmakta olan bu sorun, günümüzde de boyutları artarak devam etmektedir. Dünyada ve Türkiye’de istismar olaylarının sıklıkla yaşanmasına karşın birçok devletin, istismarın önleminde ve istismar gören çocukların tedavisini sağlamada yetersiz kaldığı bilinmektedir.

Toplumun en küçük yapı taşı olan aile kurumunu oluşturan bireylerin sağlıklı yetişmesi ve büyümesi toplumun geleceği açısından önemlidir. Aile içinde ekonomik, sosyal, kültürel etkenlere ve kişisel özelliklere bağlı olarak ortaya çıkan çocuk istismarını görmezlikten gelmek, gelecek nesiller açısından büyük sorunlar doğurabilecektir. Bu nedenle çocuk istismarı belirtilerini taşıyan çocukları saptayarak, aile kurumunun sağlıksız yapılanmasının önüne geçmek gerekmektedir.

İstismarın önlenmesi için, farklı bilim dallarının alanda araştırmalar yapması ve sorun hakkında çözüm üretmesi gerekmektedir. Çocuklarla her gün ilişki içinde olan öğretmenlerin, aileleri tarafından istismar edilen çocukları saptamada ve bu çocuklarla ilgili koruyucu önlemleri almada önemli rolleri bulunmaktadır.

### 1.1. Sorun

Okulöncesi dönem, 0–6 yaş kümesini kapsamaktadır ve insan yaşamının temelini oluşturmaktadır. Bu süreç, çocuğun etkin olarak çevresine yöneldiği, çok değişik uyarıcılarla dolu dış dünyayı keşfetmeye çalıştığı, insan yaşamının en temel becerilerinin kazanıldığı önemli yıllardır (Arı ve Atik, 1987, s.91). Çocuk, yetişkin desteğine en çok bu dönemde ihtiyaç duymaktadır. Özellikle bu süreçte ailesinden gördüğü sevgi ve ilgi sağlıklı bir birey olmasının önemli bir koşulunu oluşturmaktadır. Buna karşın çocuklar kendilerini en güvenli hissetmeleri gereken aile ortamında şiddet görmektedirler. Toplumsal yaşamın içine sinmiş olan çocuğa ve kadına yönelik şiddetin varlığı her an karşılaşılan bir olay niteliğindedir. Öte yandan bu sorun bir aileye, bir kültüre, bir topluma ait olmayıp, evrensel bir sorun niteliğindedir. İlk kez adli tıp profesörü Ambroise Tardieu tarafından 1860 yılında tanımlanan çocuk istismarı; belli bir zaman dilimi içerisinde bir yetişkin tarafından çocuğa o kültürde kabul edilmeyen bir davranışın uygulanmasıdır. İstismar sonucunda, çocuğun büyüme ve gelişimi olumsuz yönde etkilenmektedir (Polat, 2007, s.14).

İstismar tüm dünya çocuklarının yaşadığı bir sorundur. Özellikle dünya genelinde çalışmalar yapan, Save The Children örgütünün yayınladığı rapora göre; Avrupa ve Asya kıtalarında dernek merkezlerinin olduğu yerlerde yapılan bir çalışma, 9–17 yaş arası çocuklarda her 10 çocuğun 6'sının yanlış bir şey yaptıkları zaman ana-babaları tarafından dayak yediklerini göstermektedir (Perry, 2006'dan aktaran Polat, 2007, s.18).

Asya ve Avrupa merkezli bir çalışma, 9-17 yaşlar arasındaki her 10 çocuktan 6'sının yanlış bir şey yaptıkları zaman ana-babaları tarafından dayak yediklerini göstermektedir. Türkiye'de ise çocuk istismarı konusunda yapılan araştırmalarda, % 78

gibi yüksek bir oran ile duygusal istismarın ilk sırada olduğu görülmektedir (Turhan ve diğerleri, ss. 153-157, 2006).

Çocuk istismarının yaşanma sıklığı konusunda ülkemizi temsil edecek nitelikte kesin veriler olmamasına karşın alanyazında çeşitli bölgesel araştırmalar bulunmaktadır. Bireysel çabalar ile gerçekleşen bu araştırmalar geneli yansıtmayacak nitelikte olmayıp, sorun hakkında sınırlı bilgi vermektedir.

Çocuk istismarının kendi içinde farklı türleri bulunmaktadır. Alan yazında tanımlanan bu türler; fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, ekonomik istismar olarak kümelenmektedir.

Fiziksel istismar, çocukların, onlara bakmakla yükümlü olan kişiler elinde fiziksel açıdan zarar görmesi, bedensel bütünlüğünün bozulmasıdır. En yaygın karşılaşılan ve belirlenmesi en kolay olan istismar türüdür (Polat, 2002, s.31).

Fiziksel istismar, ülkemizde de halen ailelerin çocuklarına uyguladıkları bir disiplin yöntemidir. Bir tokattan çeşitli objelerin kullanılmasına kadar uzanan bu istismar türü sonucunda çocuk; yaralanabilmekte, hastanede tedavi görmek zorunda kalabilmekte ve hatta çocuğun ölümü ile sonuçlanabilmektedir. Şiddet dozu artmadığı sürece etkinliğini yitiren bir kavramdır. Bu nedenle şiddet şiddete neden olmaktadır. Kulak çekme, çocuğun etinin burkulması, tokat atmadan başlayan fiziksel istismar dozunu, ilerleyen günlerde arttırması gerekmektedir. Bu durum tokatla başlayan olayların nasıl çocuğun ölümüne kadar gidebildiğini açıklayabilmektedir (Polat, 1997A, s.14). Bu kısır döngünün kırılması için belirti ve risk kümelerinin saptanması gerekmektedir. 0-4 yaş arasında çocuk istismarının görülme sıklığı, 5-14 yaşa göre 2 kat daha fazladır (WHO, s.60, 2002). Bu nedenle okulöncesi öğretmenlerinin çocuk istismarı sorunu üzerine farkındalıkları önem taşımaktadır.

Çocuk istismarının önlenmesi ve çocukların zarar görmemesi için konuyla ilgili çalışan tüm profesyonel meslek kümelerinin konuyu öğrenmeleri, saptama ve tedavi için detaylı bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Alanda yapılan araştırmalar, sorunun çok boyutlu ele alınması, soruna ilişkin sağlıklı çözümler getirilebilmesi açısından önemli olduğunu göstermektedir. Bu araştırma bulguları gözle görülebilir olabilmesi nedeniyle fiziksel



istismarı konu almıştır. Araştırmada, okulöncesi öğretmenlerinin, fiziksel istismar belirtilerini taşıyan çocukları saptamada farkındalıkları ve bu sorunla karşılaşma sıklıklarının açıklama hedeflenmiştir.

### 1.1.1. Çocuk İstismarının Tanımı ve Kapsamı

Çocuk istismarı sorunu, farklı bilim dallarının araştırma konusunu oluşturmuştur. Bu nedenle de ortak bir tanım yapmak oldukça zordur. Her bilim dalı istismarın farklı boyutlarına odaklanarak tanımlar yapmaktadır. Örneğin bazı tanımlar istismarda çocuğun gördüğü zararın derecesine ağırlık verirken, bazı tanımlarda niyet kavramını vurgulamaktadır. Ayrıca sorunun toplumdan topluma değişen nitelikleri de göz önünde bulundurulduğunda evrensel bir tanımlı olmadığını söylemek mümkündür (Kars, 1996, s.5).

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)'in 14 Mart 1986 tarihli raporunda, çocuk istismarını aşağıdaki özelliklerin belirleyebileceği bildirilmiştir:

- Kasıtlı olarak çocuğa zarar verilmesi,
- Sosyal açıdan yasaklanmış bir hareket olması,
- Hareketin istismar olduğu konusunda uluslar arası düzeyde ne kadar çok görüş birliği olduğunun ifade edilmesi,
- Yalnızca bir ya da daha çok çocuğun zarar görmesi (Kars, 1996, s.5).

Özetle, çocuk istismarı, ana-babaların ve çocuğa bakmakla yükümlü olanların giriştiği, çocuk yetiştirme ile ilgili kültürel standartlara uygun olmayan, eylem ve eylemsizlikler sonucu çocuğun kaza dışı zarar görmesidir (Polat, 2001a, s.85).

Çocuk istismarının türlerini birbirinden kesin bir biçimde ayırmak kolay olmamaktadır. Çünkü uygulamada, çoğu zaman, bir çocuğun birden fazla türden istismara maruz kaldığı görülmektedir. Örneğin; fiziksel istismar gören çocukların duygusal yönden de zedelendiği ve yine birçok yönden ihmal edildiği gözlenmektedir (Kozcu, 1990 s.31).

Bugün tüm bilim dallarının ortak düşüncesi dört istismar türünün var olduğu üzerindedir. Bu araştırmada da dört istismar türüne yer verilmiştir.

#### 1.1.1.1. Fiziksel İstismar:

Ailenin, çocuğun üzerinde tartışmasız egemenliğinin ve hak sahipliğinin olması, çocuğun birey olarak görülmemesi fiziksel istismara zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle de fiziksel istismar, duygusal istismarla birlikte çocuk istismarının en sık görülen türlerinden birisidir.

Fiziksel istismar kaza sonucu olmayan ve çocukta fiziksel bir hasara, yaralanmaya ve hatta ölüme neden olabilen tüm erişkin davranışlarını kapsamaktadır (Kozcu, 1988, s.63).

Çocuk istismarı sorununa ilk dikkati çeken istismar türü; fiziksel istismardır. Bulguları gözle görülür düzeydedir. İlk kez tanımı Kempe ve diğerleri tarafından “Battered Child Syndrome” (örselenmiş çocuk sendromu) ifadesi ile yapılmıştır. Ardından konu üzerine araştırma ve yayınlar artmıştır. Fiziksel istismar, dikkat çekilen ilk istismar türü olması nedeniyle alandaki ilk çalışmalarda, fiziksel istismar göz önüne alınarak tanımlanmıştır. Hatta bu ilk çalışmalarda, ihmal ve cinsel istismar olguları da fiziksel istismar kapsamında incelenmiştir. Belki de bu nedenle batılı ülkelerde istismar konusunda elde edilen istatistiklerde, toplumda en yaygın olarak fiziksel istismara rastlanmaktadır (Kars, 1996, s.6).

Çocukların fiziksel istismara uğramasıyla, durumun şiddetine göre klinik teşhiste; çürükler, yumuşak doku zedelenmeleri, ödemler ve yara izleri, yanıklar, kaynar su ile haşlanmalar, kemik, eklem, beyin ve göz hasarları, iç organlara ait hasarlar, zehirlenmeler, gelişme gerilikleri ve şiddetli durumlarda nedeni belli olmayan ölümler ortaya çıkmaktadır (Bilir ve diğerleri, 1991 s.10).

Uygulayan kişiye göre bakıldığında fiziksel istismar çocukların ailesi tarafından gerçekleştirilebileceği gibi çocuğun bakımından sorumlu kurumlar (okul, bakımevi, yuva, vb.) tarafından da gerçekleşebilmektedir. Fiziksel istismarı kapsayan olaylar tokat

atma, yumruk atma, itip-kakma, sarsma ve etin burkulması olduğu gibi kimi zaman herhangi bir materyalle (kemer, kayış, sopa, ev eşyası) de gerçekleşebilmektedir. Uygulama şekline göre yaralanmalar çocuğun ölümüne kadar varabilmektedir (Polat, 2001b, ss.163–164).

Yapılan araştırmalarda yaralanmaların en fazla göğüs, sırt, baldır, genital bölge, üst kol yüzde, üst dudak ve damak, gözlerde gerçekleştiğini göstermektedir. Ölümünün çoğunluğu ya elle vurma, dövme, sarsma, sallama, fırlatma, düşürme, daha az sıklıkla yanma ya da elle bağlama şeklindedir. En yaygın ölüm nedeni ise, çarpma ve düşmelere bağlı kafa travmasıdır (Polat, 2001b, ss.170–177).

Hastanelere taşınan yaralanma olaylarında; çocuğun vücudundaki bulguların istismar ya da kaza sonucu mu olduğunu tespit etmek çocuk için hayati önem taşımaktadır. Kaza ve istismar arasında ayırım görülemeyip, istismar olayı kaza olarak yorumlanırsa; çocuk tekrar istismar edileceği ortama bırakılmış olur. Tam tersi bir durum ise kazanın istismar olarak yorumlanması ile gerçekleşir. Bu durumda da ana-babalar yanlış yere suçlanır ve aile bu durumda sıkıntı yaşayabilir. Bu nedenle çocuğun fiziksel muayenesi sırasında; ailenin ve çocuğun anlattığı yaralanma öyküsü dikkatle alınmalıdır. Yaralanma öyküsü ile fiziksel bulgular, çocuğun gelişimsel düzeyi ve yapabilecekleri arasında tutarlılık aranmalıdır.

Türkiye Aile Araştırma Kurumu'nun 1994 yılında 4287 haneye uyguladığı anket sonucunda % 34 oranında çocuklara fiziksel şiddet uygulandığı ve ailenin kendi şiddet deneyimlerinin de % 70 olduğu saptanmıştır (Uysal, 1998, s.10). Güçray'ın (1997), yapmış olduğu araştırmada ise aile içinde istismar edilen çocukların 2/3'nin 3 yaşın altında olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak fiziksel istismara en çok bebekler ve okulöncesi çağı çocukları maruz kaldığı söylenebilir.

### 1.1.1.2. Cinsel İstismar

Diğer istismar türlerine göre daha karmaşık, teşhisi daha kolay ancak ortaya çıkarılması ve doğrulanması zor bir istismar türüdür (Kars, 1996, s.7). Bu durumun önemli nedeni cinselliğin bir tabu olması ve insanların bu istismar türünün varlığını kabul etme konusundaki dirençleridir. Cinsel istismarın tanımında farklı yaklaşımlar bulunsa da ortak nokta, yetişkinin kendi cinsel ihtiyaçlarını karşılaması için, çocuğun rızası olmadan ona yönelik olarak, cinsel içerikli dokunma ve izlemeden tecavüze, fuhuşa zorlamadan, pornografiye kadar yönelen her türlü davranışlar olarak tanımlanmıştır.

Çocuğun cinsel istismara uğramasının nedenlerine bakıldığında; merak, ilgi ve sevgi ihtiyacı, erişkinler tarafından kolayca yönlendirilebilmeleri ve savunmasızlığı, olayı gizleme eğilimi, çocuklar kötü şahittir düşüncesinin yer aldığı görülmektedir. Yetişkinler bunu duyduğunda ilk önce çocuğun bunu hayal ettiğini ya da yalan söylediğini düşünmektedir (Yavuz, 2006).

Cinsel istismara yönelen yetişkinler toplumun her kesiminde öfke ve öç alma duygusuna neden olur. Ana-babalar, doktorlar, öğretmenler ve polisler bu kişilere cezalandırma duyguları ile tehlikeli eyleme yönelebilir. Diğer yandan “çocuğun bu işi arandığı ve kişiyi bu eyleme teşvik ettiğini” söyleyen ve inananlar da az değildir. Buna karşın kanunlara göre, çocuk ya da ergen böyle bir eylemi başlatsa bile bu olaya karışan yetişkin sorumludur. Kanunlar çocukları kendi cinsel güdülerinden bile korumayı amaç edinerek hazırlanmıştır (Günçe, 1999, s.90).

Cinsel istismar iki biçimde kümelenmektedir. Bunlar:

Dokunma olmaksızın yapılanlar: Sözel istismar, açık-saçık telefon konuşmaları, teşhircilik, röntgencilik, şahit olma.

Dokunmanın yer aldığı cinsel istismar olguları: Müstehcenlik ve fuhuş, tecavüz, öldürme ve ensestir (Polat, 2001, s.70).

Cinsel istismarın fark edilmesi çoğu zaman tesadüfidir. Bu sır dış dünyanın etkisiyle ortaya çıkar. Birisinin anormal davranışı fark etmesi ya da çocuğun bir fiziksel yaralanması ile doktora getirilmesi sonucu tespit edilmektedir. Daha az olarak da istismar edilenin, üçüncü bir kişiye olay hakkında bir şeyler söylemesi ile ortaya çıkmaktadır (Polat, 2001a, s.225). Buna karşın yaş kümesi düştükçe çocukların yaşadıklarını anlamlandırmaları ve bunu yanlış olarak tanımlayıp, üçüncü kişiye gitme olasılıkları düşmektedir.

Çoğu zaman istismar gören çocuk, yaşanan olay nahos ve korkutucu olsa bile, yaşadığını kimseye söylemez. Bazen saldırgan, çocuğu rüşvet ya da diğer yollarla, “sır saklamaya” ikna etmiştir. Bu son olgu, özellikle tecavüzde ya da suçlunun çocuğun tanıdığı bir kişi olduğu durumlarda görülür. Çoğunlukla da, çocuklar, içgüdüsel olarak yetişkinlerin tepkilerinden korktukları için, olayı kendileri saklar. Çoğu zaman çocuğun bu korkusu haklı çıkmaktadır (Kutchinsky, 1999, ss.167–169).

Oates'in (1999) cinsel istismara uğramış 46 çocuk üzerinde yaptığı araştırmada suç işleyenin % 39'unun çocuğun bir akrabası olduğu gerçeği, % 49'un çocuğu iyi tanıyan biri olduğu, % 22'sinden yabancı bir kişi tarafından gerçekleştiği bulgusu ifade edilmiştir. Aynı araştırma sonuçları arasında çocukların 1/3'ünün az arkadaşı olduğu ve 1/5'in ana-babaları tarafından, cinsel istismara maruz kalmasından sonra daha saldırgan oldukları tespit edilmiştir. Çocukları aileleri kadar tanıyan öğretmenlerin ifadesinde cinsel istismara uğramış olan çocukların 1/3'ünde okul başarısında gerilik, % 15'nde saldırgan davranışı olduğu belirtilmiştir. Çocukların küçük bir bölümünde duygusal yakınlığa artan istek bulunduğu belirtilmiştir.

Çocukları bu olumsuz yaşantıdan korumak için ana-baba ve bakmakla yükümlü kişilerin çocuklara gerekli eğitimi vermesi gerekmektedir. Bu konuda yetişkinlerin çocuklara aktarması gerekenler şunlardır:

Güvenliklerini sağlamanın öğretilmesi: Çocuklara güvende olma hakları olduğu ve kimsenin bunu ellerinden alamayacağını söylenmelidir.

Bedenlerini korumanın öğretilmesi: Çocuklara bedenlerinin kendilerine ait olduğunu, özellikle göğüs ve genital bölgelerin çok özel bölgeler olduğunu ve kimsenin bu bölgelere dokunmaya haklarının olmadığı anlatılmalıdır.

Hayır demenin öğretilmesi: Çocuklara herhangi birisi onları incitmeye kalkarsa “Hayır” demeleri gerektiği söylenmelidir. Birçok çocuğa ne olursa olsun büyüklerin söylediklerini dinlemeleri öğretilmekte bu durum da onların cinsel istismar görme riskini arttırmaktadır.

Yardım istemenin öğretilmesi: Birisi onlara kötü, rahatsız edici bir şey yaparsa arkadaşlarından ya da büyüklerden yardım istemesi gerektiği öğretilmelidir. Yardım isteklerinde onlara kızılmayacağı söylenmelidir.

Onlara inanıldığının gösterilmesi: Çocuklara inanıldığı net bir şekilde ifade edilmelidir. Eğer yardım istiyorsa isteği geri çevrilmemelidir. Çünkü çocuklar bu konuda çok ender yalan söylemektedir.

Sır saklamamasının öğretilmesi: Çocuklara bazı sırların hiçbir zaman saklanmaması gerektiği söylenmelidir.

Dokunulmayı reddetmenin öğretilmesi: Çocuklara kendilerinin ellenmesi ve öpülmesi durumunda eğer hoşlanmıyorlarsa bunu reddetmeleri söylenmelidir. Çocuğa, eğer birisi onu ellese ve bunun sır olarak saklanması gerektiğini söylese mutlaka bir yetişkine bildirmesi gerektiği anlatılmalıdır.

Yabancılarla konuşmamasının öğretilmesi: Çocuklara eğer bir yabancı onlarla iletişim kurmak isterse, bundan haberinizin olması gerektiği anlatılmalıdır.

Kurallarını çiğnenebileceğinin öğretilmesi: Çocuklara, güvenliklerini korumak için gerekirse kendilerine zarar veren kişiden kaçmak, yüksek sesle bağırarak ve onu tekmelemek gibi bazı kural dışı davranışlarda bulunabilecekleri anlatılmalıdır (Polat, 2001a, s.249).

Türkiye’de çocuğun cinsel istismarı üzerine konuşulmamaktadır ve 1985 yılı araştırmasına kadar kayıtlı bulguya da rastlanılmamıştır. Türkiye’nin üç büyük kentindeki (Ankara, İstanbul, İzmir) farklı sosyo-ekonomik ve kültürel kümelerdeki çocuk istismarı olaylarının nicelik ve türlerini belirlemek amacıyla bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışma sonuçlarına göre 701 (% 46) olgu cinsel istismar, 479 (% 68,4) tecavüz ve tecavüze kalkışma ve 10 (% 1,84) fahişeliğe yönelme olarak belirlenmiştir. Araştırma verileri göstermiştir ki, suçluların hepsi erkek, istismar görenlerin % 54,1’i kadın, % 45,9’u erkektir ve cinsel istismara uğrayan erkeklerin yaşları 7’nin altında, kızların da üzerindedir (Egemen 1994 ss.210-212).

Özetle, çocukların cinsel istismarına; cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, bulunulan bölge ve yaşa bakılmaksızın, zannedildiğinden daha sık rastlanılmaktadır. Her yaş düzeyindeki çocuklar cinsel istismarla karşılaşabileceği gibi, araştırmalar daha çok 4-9 yaş arasındaki çocukların buna maruz kaldığını göstermektedir (Tercan, 1995, s.21).

Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin cinsel istismarın önlenmesine yönelik 34. maddesine göre ise:

“Taraflar Devletler, çocuğu her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistismale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraflar Devletler özellikle:

- Çocuğun yasa dışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması ya da zorlanmasını,
- Çocukların fuhuş ya da diğer yasa dışı cinsel faaliyette bulundurulmasıyla sömürülmesini,
- Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini önlemek amacıyla ulusal düzeyde, ikili ve çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemini alırlar” denilmektedir (İnsan Hakları Mevzuatı, 2004, ss.189–190).

### 1.1.1.3. Duygusal İstismar

İstismar türleri içinde gündelik yaşamda en sık rastlanan, bulguları gözle görülür olmayıp, çocuğun psikolojik hasar görmesine neden olan istismar türüdür.

İstismar türleri arasında yapılan eylemler ve sonuçlar açısından görülüp ölçülebilmesi daha güç olan duygusal istismarın incelenmesi, daha yakın zamanlarda güncellik kazanmıştır (Kozcu,1990, s.383)

Duygusal istismar tüm istismar biçimlerini bir şemsiye gibi altında toplayan bir olgudur. Tek başına var olduğu gibi, fiziksel ve cinsel istismarla da birlikte bulunur. Hatta fiziksel ve cinsel istismarın somut hasarı, izleri yok olduktan sonra da duygusal istismar devam etmektedir (Erkman, 1999, s.127).

Duygusal istismara neden olan başlıca ana-baba davranışları bu araştırmada 11 başlık altında aşağıda belirtilmiştir:

**Reddetme:** Yetişkin bireyin çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaması, onu ayrı bir birey olarak kabul etmemesi, o yokmuş gibi davranması, çocuğun olumlu yönlerini ortaya çıkarmak için herhangi bir şey yapmaması, yardım taleplerini reddetmesi, çocuğa hiçbir işe yaramıyor duygusu vermesi, evdeki her hatadan onu sorumlu tutarak onu bir tür günah keçisi rolüne soyundurması, fiziksel temastan kaçınması ve ona dokunarak yakınlığını belli etmemesidir.

**Tek başına bırakma:** Ana-babanın, çocuğu toplumsal ilişkilerden ve kendinden uzak tutması, çocuğun bu tip ilişkilere girmesini sağlayacak fırsatlar sağlamaması ya da kasıtlı olarak bu tip fırsatları engellemesi, çocuğun yalnız olduğuna inandırılmasıdır.

**Yıldırma:** Ana-babanın, sözel ya da fiziksel saldırılar ile çocuğu korkutması, tehdit etmesi, gözdağı vererek korku dolu bir ortamda yaşamasına neden olması.

**Suçta yöneltme:** Anti sosyal davranışlara yöneltilmesi, buna özendirilmesi çocuğa toplumsal açıdan kötü örnek olunması, kötü örnekler gösterilerek, o yola yöneltmesidir.

**Duygusal tepki vermeyi reddetme:** Çocuğun sağlıklı olarak hem duygusal hem de sosyal gelişimini sağlayacak tepkilerin verilmemesidir.



**Aşağılama:** Ana-babanın çocuğun küçük düşmesine neden olacak, onurunu zedeleyecek davranışlarda bulunması, çocukta yetersizlik duygusu uyandıracak takma isimlerle çağırma ve bu tip davranışların sistematik uygulanmasıdır.

**Kendi çıkarlarına kullanma:** Özellikle sorunlu evliliklerde çocuğun evlilik güvencesi olarak kullanılmasıdır.

**Vaktinden önce yetişkin rolü verme:** Çocuktan gerçekçi olmayan beklentilerin olması ve bu tip başarıların beklenmesi, yapamayacağı şeyleri başarması için baskı yapılması, yaş gelişimine uygun olmayan sorumlulukların verilmesidir.

**Aşırı koruma:** Aşırı koruma üstü kapalı bir red davranışı olarak ele alınabilir. Ana-babanın aşırı baskısı ya da aşırı düşkünlük göstermesidir.

**Ayırım ve karşılaştırma yapma:** Ana-babanın zaman zaman çocukları arasında ayırım ya da karşılaştırma yapmasıdır. Ana-babalar bu yöntemi kullanarak çocukların bir şeyler yapabilme çabasının artacağını sanmaktadır. Oysa istenilen sonucun tam tersi ile karşılaşmaktadırlar. “Ağabeyinden örnek al”, “Bu sorunun cevabını kardeşin bile bilir”, “Bir arkadaşına bak bir de kendine” gibi karşılaştırma sözcükleri kullanmak, çocukta, karşılaştırıldığı kişiye, nefret duygusu geliştirebilmektedir.

**Şiddet ve korkuya dayalı iletişim:** Özellikle eğitim düzeyi düşük aileler, ana-baba otoritelerini korumak için çocuğu aşağılayan, kınayan, küçülten iletilerle çocuğa karşı saldırgan mimikler, jestler yapar, sözcükler kullanırlar. “Allah canını alsın”, “Allah belanı versin” “Gebertirim seni” sözlerini söyleyerek, çocuğun üzerinde ürkütücü, korkutucu mimikler, jestler, hatta sopayla yürüyen ana-baba örnekleri toplumumuzda görülmektedir Korkutma gerek dayak yoluyla gerekse başka şekillerde geleneksel eğitimimizde önemli bir yer tutmaktadır. Annelerin çocuklarını sindirmek için “Beni üzersen hastalanıp, ölürüm, annesiz kalırsın” “Üvey anne elinde büyüsün” gibi sözleri bir yanda çocukta suçluluk duygusu yaratırken bir yanda da çocuk kısa bir süre için sindirilmiş olur (Yörükoğlu 1988, ss.156–223; Köknel 1987,ss.295–310; Polat, 2001a, ss.331–332; Kars, 1996 ss.9–17).

Duygusal istismar, cinsel ve fiziksel istismarlarla karşılaştırıldığında, toplumlarda daha yaygın, daha zararlı ve kanıtlanması daha güç bir istismar türüdür. Bu nedenle, duygusal istismarın önlenmesi, diğer istismar türlerinin önlenmesinde de bir anahtar rolü oynamaktadır. Duygusal istismar, ölümlü sonuçlanan bir davranış olmamasına karşın, çocuk üzerinde sanıldığından daha derin izler bırakabilmektedir. Bu izler, çocuğun ruhsal yönünün zedelenmesi, normal kişilik gelişimini oluşturamaması, başarı yeteneğinin azalması, kişiler arası ilişkilerde bozukluklar şeklinde görülmektedir (Karaman, 1993, ss.19–20).

Bütün ana-babalar zaman zaman kontrollerini kaybedilir ve çocuklarına daha sonra pişmanlık duyabilecekleri şeyleri söyleyebilir. Ayrıca sadece bir kez olan olumsuz durum ya da etkileşim duygusal istismar olarak nitelendirilmemelidir. Önemli olan olay gerçekleştikten sonra ana-babanın çocuğu ile doğru iletişimi kurup, olayı telafi etmesi, olayın daha sonra gerçekleşmemesine yönelik önlem alması ve sonuçta olayın tekrarlanmamasıdır.

#### 1.1.1.4. Ekonomik İstismar

Ekonomik istismar; çocuğun çalışmaya erken yaşta başlatılması, çalışma nedeni ile ya da çalıştığı sırada yeterli eğitim alamaması, fiziksel ve ruhsal sağlığına; fiziksel, duygusal ve ahlaki gelişimine uygun olmayan işlerde ve koşullarda çalışması, çalışma süresinin uzunluğu nedeniyle; uyku, dinlenme, eğlenme, sosyal ilişkiler kurma gibi temel gereksinimlerinin yeterince doyuramaması, çalışma ortamında fiziksel, duygusal ya da cinsel istismar biçimleriyle karşılaşılma durumudur (Zeytinoğlu, 1991b, s.111).

Dünyada ve Türkiye’de sokakta çalışan çocukların sayısının gün geçtikçe hızla arttığı dikkat çekmektedir. Yapılan araştırmalar sonucu çocukların başlıca ekonomik nedenlerle işe başladıkları, çoğunluğunun ayakkabı boyacılığı, seyyar satıcılık ve pazarlarda çalıştıkları bulunmuştur. Çocukların kötü koşullarda çalışmaları sağlık bilgisi yetersizliği, yetersiz beslenme gibi durumlar onların dirençlerini düşürmekte tedavisi

güç olan hepatit, tüberküloz, cilt hastalıklarına yakalanma riskini arttırmaktadır (Subaşı, 2000, s.3).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 32. maddesine göre:

“Taraf Devletler, çocuğun ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığına ya da bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal, ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte işlerde çalıştırılmasına karşı koruma hakkını kabul ederler.

Taraf Devletler bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her türlü önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

- İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tespit ederler.
- Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar.
- Bu maddenin etkili bir biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza ya da başka uygun yaptırımlar öngörürler (İnsan Hakları Mevzuatı, 2004, s.189).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin bu maddesine karşın, gelişmekte olan ülkelerde ve birçok gelişmiş ülkede çocuklar elverişsiz koşullar altında çalıştırılmakta, dilendirilmekte, suça yönlendirmekte ve fuhuşa zorlanarak, üzerlerinden para kazanılmaktadır.

### 1.1.2. Çocuk İstismarını Açıklamaya Yönelik Kuramlar

Uzmanların; çocuk istismarının nedenlerine farklı bakış açıları ile bakması alanda 4 önemli kuramı ortaya çıkarmıştır.

### 1.1.2.1. Psikiyatrik Kuram

Kuram, çocuk istismarı sorununun ilk açıklamaya çalışan kuram olup, savunucusu L.C. Terr'dir. Kurama göre istismarın sorumlusu ana-babalardır ve kuram ana-babaların özellikleri üzerine yoğunlaşmıştır. İstismarcı ana-babaların diğer ana-babalardan farklı bir dizi kişilik özelliklerine sahip oldukları varsayılmaktadır (Kars, 1996, s.17).

Psikiyatrik kurama göre, çocuk istismarının önlenmesine yardım etmek için, istismarcı ana-babaların kişiliklerinin tanımlanması gerekmektedir. Bu amaçla yapılan çalışmalar sonucunda beş tane istismarcı ana-baba kişilik özelliği saptanmıştır. Bunlar:

- Zayıf benlik kavramı,
- Kişilik oluşumunda karmaşa,
- Tepki kontrolünde bozukluk,
- Çocuğun kötü algılanması,
- Aile ve eşle olan ilişkilerde doyum bulamamış bağımlılık mekanizmalarının kullanılmasıdır (Tercan, 1995, ss.27–28).

Psikiyatrik kurama göre, anneye bağımlı olan çocuk, büyürken gittikçe artan isteklerde bulunmaktadır. Eşinden memnun olmayan kadın, çocuğuna yönelmekte ve gereksinimlerini karşılayamayan çocuğu yüzünden hayal kırıklığına uğramaktadır. Kendi çocukluğundaki reddediliş ve utandırılma duygularını çocuğa yansıtarak, reddedici bir ana haline gelebilmektedir. Endişe, suçluluk ve kendine öz saygısını kaybetme ile karşı karşıya kalan anne; dışlama, yansıtma ve inkâr gibi savunma mekanizmalarını çocuğa karşı kullanmaya başlar. Bu duruma göre, bir anne ancak, cezalandırıcı üst benliğini (süper ego) simgeleyen kendi annesi yolu ile tanınabilir. Böylece anne, özgeçmişinin ve yetersizliklerinin bir simgesi haline getirdiği kendi çocuğuna kötü davranabilir (Özdemir, 1989, s.24).

Kuramda önceleri istismar eden ana-babanın “hasta” ya da “anormal” olduğu iddia edilerek ana-babalar; şizofren, manik depresif ve psikotik gibi geleneksel psikiyatrik sınıflamalara sokulmak istenmiştir. Ancak daha sonra klinik gözlem ve incelemelere dayanan bu tür araştırmaların değerlendirilmesi yapıldığında, istismar eden ana-babaların yalnızca % 10'unun ruh hastası olarak tanımlanabileceği görülmüştür (Mangalçı, 2002,

s.43). Yalnız belirtilen oran, deneysel bir bulgu olmayıp, kesin geçerliliği söz konusu değildir (Özdemir, 1989, s.25).

Kısaca kuram anne üzerinde durup, tedavi için de annenin geçmişten etkilenen bugünkü yapısını tedavi ederek, olumlu annelik ilişkisi üzerinde odaklanmaktadır.

#### 1.1.2.2. Sosyolojik Kuram

Bu kuramda, psikiyatrik modelin aksine, istismara yol açan nedenleri; toplumsal değerler, örgütler, kültür ve aile kurumu olarak incelemiştir (Kars, 1996, s.15). Kurama göre, toplumun şiddet karşısındaki tutumunun incelenmesi gerekmektedir ve ailenin sosyal destek kaynaklarından yararlanma payı çocuk istismarında belirleyicidir (Sözduyar, 1989, s.6).

Gil'in geliştirdiği sosyolojik kurama göre, çocuk istismarı; çok boyutlu bir dizi nedensel etkene bağlıdır. Gil, ABD'de yaptığı ulusal düzeydeki bir tarama çalışması sonucunda, beş toplumsal neden saptamıştır:

- Çocuk yetiştirmede şiddet kullanımının kültürel açıdan onaylanması, buna göre; kitle iletişim araçları gizli ve açık bir şekilde fiziksel gücün kullanımını teşvik etmektedir.
- Farklı toplumsal sınıf ve etnik kümelere ait olmak,
- Ana-babanın, toplumun izin verdiği ölçüde disiplin uygularken, çocuğa aşırı derecede zarar vermesinde kaza ve çevresel şans etkeninin rol oynaması,
- Kişilerin öfke ve düşmanlıklarını kontrol etme yeteneğinin, çevresel baskılar tarafından zayıflatılması,
- Çocuklardaki bio-psiko-sosyal işlevlerin, ana-babanın istismarda bulunmasına olanak vermesidir (Özdemir, 1989, ss.29-30).

### 1.1.2.3 Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı, istismarın öğrenilmiş bir etkileşim örneği olduğunu ileri sürmektedir. İstismarcı ana-babanın bu tür örnekleri öğrenmiş olmasına kanıt olarak, kendi ailesi içindeki davranışları model almaları gösterilmektedir. Bu kuram, davranışlar üzerinde durmakta olup, doğrudan kültürel etkenlerle ilgilenmemektedir. İstismarın ana-babanın kişilik eksikliğinden değil, öğrenilmiş davranışlardan kaynaklandığını ileri sürmektedir. İstismarın önlenmesinde ana-babanın eğitilmesi yönteminin, geçerli bir adım olabileceği vurgulanmaktadır (Özdemir, 1989, s.27).

Kuramın savunucuları Oliver ve Taylor yaptıkları araştırmada istismarın ana-babadan çocuklarına geçtiğini kanıtlamaktadır. Önceden istismarın nesnesi konumunda olan çocuklar, ana-baba olduklarında istismarın öznesi konumuna geçmektedir. Bu durum Oliver ve Taylor tarafından “Kuşaklar Hipotezi” olarak adlandırılmaktadır.

Sonuç olarak; sosyal öğrenme kuramında, yanlış öğrenilen davranışların değiştirilmesi, benlik saygısı ve öz denetim sağlama tekniklerinin öğrenilmesi yoluyla istismar davranışlarının ortadan kalkması olasıdır (Buchanan, 1996, Akt. Mangalçı, 2002, s.45).

### 1.1.2.4. Sosyal Etkileşim Kuramı

Sosyal etkileşim kuramı, çocuk istismarını yukarıda ele alınan diğer kuramları kapsayarak açıklamaktadır. Kuramda, çocuk istismarının tek bir model ile açıklanmasının güçlüklerinden söz edilmektedir.

Kurama göre, istismar edilen çocukların fiziksel özellikleri, kişisel özellikleri ve davranışları üzerinde durulmaktadır. Çocuğun ana-babaya karşı geri çekilmesi, umursamazlık içinde olmasıyla, psiko motor gecikme ve düşmanca ilişkilerin, zayıf olan ana-baba ilişkilerini daha fazla gerginleştirdiği belirtilmektedir. İstismar edilen çocukların, istismar edilmeyen çocuklara oranla daha fazla ana-babaya karşı olumsuz davranış ve tutum içinde oldukları ileri sürülmektedir. Ama bu olumsuz davranış ve

tavrıların, istismarın bir sonucu mu, yoksa bir nedeni mi olduğuna açıklık kazandırılmamıştır (Özdemir, 1989, ss.28–29).

Kuram; istismarı bir etkileşim süreci olarak ortaya koyması ve bu nedenle ana-baba, durum ve çevre kadar çocuğun da söz konusu eyleme katkıda bulunabilen bir öge olduğunu vurgulamaktadır (Kars, 1996, ss.21–22).

Çocuk istismarına ilişkin açıklanan kuramlar değerlendirildiğinde, psikiyatrik kuramın ana-babanın, sosyolojik modelde çevrenin, istismarı tek yönlü nedensellik içinde etkilediği görülmektedir. Sosyal durumsal modelde ise, istismar bir etkileşim süreci olarak görülmekte, ana-baba, durum ve çevre kadar, çocuğunda söz konusu istismara katkıda bulunabilen bir öge olduğunu belirtmektedir.

Sonuç olarak çocuğa kötü davranılmasında pek çok etken rol oynamaktadır. Yukarıda açıklanmaya çalışılan etkenler her zaman kesinlik taşımamakta, ırk, yaş, cinsiyet gibi istismar gören çocuklara ilişkin demografik değişkenler, çelişkili olabilmektedir. Sosyo-ekonomik baskılar, kültürel olarak çocuk yetiştirmeye toplumun gösterdiği kayıtsızlık, düşük gelir kümesine ait olmak gibi etkenlerin, istismar davranışında önemli bir yer tuttuğuna ilişkin destekleyici bulgular elde edilmiştir (Özdemir, 1989, s.33).

### 1.1.3. Çocuk İstismarının Olası Nedenleri

Çocuk istismarını açıklamaya çalışan kuramlar ışığında, istismarın olası nedenlerini üç kümede ele almak mümkündür. Bunlar ana-babaya bağlı, çevreye bağlı ve çocuğa bağlı nedenlerdir.

### 1.1.3.1. Ana-Babaya Bağlı Olası Nedenler

Psikodinamik kuram, istismarın kaynağının ana-baba olduğunu ifade etmiştir. Bu görüşe bağlı olarak yapılan araştırmalarda, istismarcı ana-babaların bir özelliğe ya da birden fazla belirgin özelliklere sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu özellikler özetle:

- Ana-babanın genç yaşta evlenmesi,
- Evlilik içi sorunlar,
- Genç yaşta ana-baba olma,
- Aile içindeki diğer şiddetler,
- Çocuğa evlilik öncesi hamile kalma,
- Ana-babanın çocukluğunda istismara uğraması,
- Ana-babanın alkol ya da uyuşturucu kullanması,
- Ana-babanın çocuğun gelişimsel döneminin üstünde beklentiye sahip olması,
- Ana-babanın boşanma ya da ölümü sonucunda tek başına ana-babalık,
- Eşler arası rol değişimi,
- Ana-babanın psikolojik problemleri (depresyon, kendine yönelik düşmanlık duyguları, zayıf tepki kontrolü, düşük benlik kavramı, vb.)
- Çocuk eğitimi konusunda bilgi sahibi olmaması ve genelde tutarsız ya da otoriter tutuma sahip olmaları,
- Ana-babanın eğitim seviyesinin düşük olması,
- Ana-babanın sosyal çevresinin olmaması, toplumdan kendilerini yalıtmaları,
- Ana-babanın özgüven eksikliği, insanlara karşı güvensiz olmaları, zor durumda yardım istemesini öğrenmemiş olması,
- Annelerin mental yönden donuk ya da nörotik özelliklere sahip olabilmesi, babanın saldırgan olması, hatta bazılarının suç kayıtlarının varlığıdır (Bilir, Arı, Dönmez, Güneysu 1991: ss.47–48, Polat, 2001a, s.379).



### 1.1.3.2. Çevreye Bağlı Olası Nedenler

İstismar tüm sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde, uygulanma şekli değişerek görülmektedir. Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki aileler daha çok; fiziksel ceza, alay etme, azarlama, bağırma, haklarından yoksun bırakma gibi disiplin cezaları kullanmaktadır. Orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki aileler ise daha çok suçlama ve hayal kırıklığı gösterme gibi psikolojik disiplin yöntemlerini kullanmaktadır (Aral, 1991, s.39). Araştırmalardaki sayılar; alt sosyo-ekonomik duruma sahip ailelerde istismar olaylarının daha çok görüldüğü belirtilse de, yüksek gelirli ailelerde, istismarın çoğu zaman ailenin ekonomik gücü ile örtbas edildiği ya da farklı tiplerle yaşandığı bilinmektedir.

Araştırmalar, alt sosyo-ekonomik koşullara sahip evlerde; ana-babanın işsizlik, sık sık semt değiştirme gibi bir yere ait olamama ve ailesini geçindirememe gibi koşullara sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum ise ev içindeki iletişimin sağlıklı olmasına engel oluşturmaktadır.

Sürekli fakirlik içinde, yetersiz konutlarda, kötü sağlık koşullarında yaşayan; uygun bir biçimde beslenemeyen çocukların mutlu ve sağlıklı yetişkinler haline gelmesi oldukça zor olmaktadır. Bu olumsuz koşullar, ana-babaları, çocuklarını fiziksel olarak istismar etmeye ya da mutsuzluğa kapılarak onları ihmal etmeye yöneltebilmektedir. Ayrıca, işsiz ya da düşük gelirli ana-babalar, çocuklarını, aileye ekonomik kazanç sağlamak amacıyla küçük yaşta çalışmaya da teşvik etmektedir. Böylece çocuklar dilencilik, fuhuş ve hırsızlık gibi suçları işlemeye yönelmekte ya da yaşlarına ve bedensel yapılarına uygun olmayan ağır işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır (Tercan, 1995, s.33).

Toplum değerleri, evde çocuk yetiştirme yöntemlerini etkileyebilmektedir. Pek çok toplum, çatışmaların çözümlenmesi ve davranışların kontrol edilmesinde bir yöntem olarak şiddeti onaylamaktadır (Özdemir, 1989, s.45). Türk aile yapısı ve eğitim sistemlerine bakıldığında, genelde babaerkil, otoriter, kısıtlayıcı, aşırı koruyucu ve kontrol edici olduğu görülmektedir. Bunların sonucunda; çocukların saygılı, pasif, baş

eğici, uysal, kurallara uygun davranışlarını ödüllendirip, aktif, sorgulayıcı, atılgan davranışları cezalandıran bireylerin çoğunlukta olduğu görülmektedir (Erkman, 1999, s.129). Bu durum da ailenin; çocuğuna yönelik iletişimini belirleyen ve istismarı tetikleyen bir kültürel özellik niteliğindedir.

Sosyal bakımdan içe kapalı yaşayan, çevreleriyle ilişkileri sınırlı, toplumdaki iletişim kaynaklarından yararlanamayan ve çevrelerinde yeterli destekten yoksun olan aileler kızgınlıklarını ve streslerini güçlerinin yettiği çocuklarını döverek, rahatlama yolunu seçmektedir. Yapılan bir araştırmada, çocuklarını istismar eden annelerin sosyal bağlarının, istismar etmeyen annelerden daha zayıf ve az, yine arkadaşları ve komşularıyla ilişkilerinin sınırlı ve akrabalık ilişkilerinin zayıf olduğu saptanmıştır (Albarracin, D., Repetto J.M., Albarracin M., 1997, ss.607-615).

Sonuç olarak bazı ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel özellikler ailede kriz yaratarak çocuğun istismarına yol açabilir. Ekonomik yetersizlik, aile içi en önemli stres etkenidir. Bu etken yoksulluk, işsizlik, borçlanma gibi nedenlerle ortaya çıkmaktadır (Bulut, 1996, s.37).

### 1.1.3.3. Çocuğa Bağlı Olası Nedenler

Araştırmalar, istismara uğrayan çocukların bazı özelliklerinin ortak olduğunu ve bu özelliklerin ana-babanın sahip olduğu diğer olumsuz özelliklerle birleşince istismarın kaçınılmaz bir yaşantıya dönüştüğünü göstermektedir.

Zor bir hamilelik dönemi ya da doğum sonucu ya da zamanından önce (prematüre) dünyaya gelen çocuklar daha çok istismar edilmektedir. Ayrıca doğumdan sonra ana ve çocuğun 24 saatten fazla ayrı kalmaları çocuğun istismar edilme riskini artırmaktadır (Ayoub, Willet, Robinson 1992, s.496, Akt. Karaman, s.13).

Çocuğun küçük olması, ana-babaya duygusal ve fiziksel açıdan bağımlı olması, çocuk bakımının zorlukları; çocuğun aşırı hareketli olması ve sürekli ana-babadan istekte

bulunması; çocuğun fiziksel ya da zihinsel özürlerinin olması; çocuk ile ana-babanın karakter uyumsuzluğu nedeniyle ana-babanın öfke duygularını dizginleyememesi istismara neden olabilmektedir (Özdemir, 1989, s.43).

Türkiye’de, istismarın gerçekleşmesinde çocuğun cinsiyeti önemli bir etkidir. Kız çocukları erkek çocuklarından daha değersiz görülmektedir (Zeytinoğlu 1991a, s.113). Erkek çocukların saldırgan davranışları, yaramazlıkları cinsiyetine bağlı olarak hoş görülmekte, kız çocuğun gösterdiği aynı davranışlar ise kabul edilmeyip, istismarla sonuçlanabilmektedir. Buna karşın diğer taraftan da çocukluğunda ya da gençliğinde kendisini istismar eden baba ve erkek kardeşe sahip olan kadınların onlara göstermediği tepkiyi erkek çocuğuna gösterdiği de saptanmıştır (Bulut, 1996, ss.34–35).

İstismar kimi zaman çocuğun fiziksel özellikleri nedeniyle de ortaya çıkmaktadır. Ailenin doğumdan önce mavi gözlü bir çocuk beklerken siyah gözlü bir çocuğun doğması, normların dışında fiziksel özelliklere sahip olması, aileyi toplum karşısında utandırdığı gerekçesiyle, aileyi istismara yöneltebilmektedir.

Çok fazla kardeşe sahip olma, yani evdeki çocuk sayısının fazlalığı da istismar olaylarını arttırmaktadır (Bilir ve diğerleri 1991, s.51). Ailenin ilk çocuğu olma da, ana-babanın görevlerindeki deneyimsizliği, bilgisizliği ve beklenti yükseklikleri nedenleriyle istismarı tetikleyici özellikler arasındadır.

Son olarak çocuğun yaşı istismarın gerçekleşmesinde belirleyicidir. Bebeklerde ve okulöncesi çağı çocuklarda istismar daha fazla görülmektedir. Yapılan bir araştırmada çocukların yaşları ile istismar arasındaki ilişkiye bakılmış ve çocukların yaşları arttıkça istismarın azaldığı görülmüştür (Bilir ve diğerleri, 1991, ss.47–48). Finhelhor ve Baron’un (1986), yaptıkları araştırmaya göre 6–7 ve 10-12 yaşları arasındaki çocuklar cinsel istismara daha fazla uğramaktadır. Cinsel istismara uğrayan çocukların yaşı ortalama olarak 7,2’dir ve bunların % 52’si kızdır. İstismar edilen çocukların yaşı en az 5,54 olarak fiziksel istismarda, en çok 9,19 olarakta cinsel istismarda bulunmuştur. İstismara uğrayan çocuklardan % 25’i 13–18 yaşları arasında ve % 13’ü 10–12 yaşları arasındadır. 12 yaş dolaylarındaki çocuklar ise duygusal istismardan en çok zarar

görenlerdir (Jones, Mc Curduy, 1992, s.210). Bir başka araştırmada ise istismar edilen çocukların % 13,8'i bir yaşın altında ve yarısı 6 yaş dolaylarında olduğu belirtilmiştir (Karaman, 1993, s.15).

#### 1.1.4. Çocuk İstismarının Sonuçları

Çocuk istismarının sonuçları iki boyutludur. Birinci boyutu kısa sürede gerçekleşen zararlar olup, istismar gerçekleştikten kısa bir süre sonra görülenlerdir. Bunlar; yaralanma, ölüm, hamilelik vb.'dir. Bir diğer boyutu ise uzun süreli zararlardır. Bunlar da bireyin karakterindeki olumsuzluklar, kaygılar, özgüven eksikliği, vb. olumsuzluklardır. Uzun süreli zararlar, istismar gerçekleştikten sonra gerçekleşecek tedaviler ile en aza indirilebilmektedir. Bunun için de öncelikli koşul; istismarın tespit edilebilmiş olmasıdır.

İstismardan sonra; çocuk kısa ya da uzun süreli zarar görmekte iken olayın tespit edilmesiyle istismarı gerçekleşen kişi cezalandırılmaktadır. Ayrıca olayda tanık var ise ve tanık sessiz kaldı ise de çeşitli cezalar almaktadır. Bu araştırma istismarın sadece çocuk üzerindeki etkisi üzerinde durmaktadır.

İstismara uğramış çocuklardaki gelişim görüntüsüne bakıldığında, en sık rastlanan bozukluklardan biri, okulöncesi çocuklardaki konuşma gecikmesidir. Bu sorun daha büyük yaşlardaki çocuklarda; dil geriliği ve okulda başarısızlığa da yol açabilir (Lynch 1999, s.6).

Yapılan araştırmalarda istismara uğrayan çocukların yetişkinlerle iletişim kurmaktan kaçındıkları, kendini ifade etmekte zorlandıklarını ve içekapanık bireyler olduğunu göstermektedir. Yaşadıklarından kendini sorumlu tutması, kendine olan güvenini, saygısını ve sevgisini azaltmaktadır. Depresyon, kaygı, saldırganlık çocuğun karakteristik özellikleri olmaktadır. Yaşadıkları istismarın boyutlarına göre evden kaçma, suça yönelme gibi sonuçlar da görülebilmektedir. Kuşkusuz en kötü sonucu da çocuğun intiharıdır.

Gray ve Kempe (1979)'nin bulguları, istismara uğramış çocukların % 75'inin yetişkinlerin isteklerine uygun davrandıklarını, kolayca boyun eğdiklerini ve aşırı duyarlı olduklarını göstermektedir. Yine bu çocuklar arasında uyumsuz çocukların önemli oranda olduğu tespit edilmiştir. Bu çocuklarda kaygı belirtileri, aşırı utangaçlık ve başarısızlık korkusu vardır ve gelecek konusundaki beklenti düzeyleri ve benlik saygıları da düşüktür (Lynch 1991, s.6).

Bu genel sonuçların yanında her istismar tipinin kendine özel sonuçları da bulunmaktadır. Bu sonuçlar şöyle sıralanabilir;

#### 1.1.4.1. Fiziksel İstismarın Sonuçları

Fiziksel istismar sonucunda kaçınılmaz olarak çocuğun vücudunda ısırma izi, sıyrık, yaralanma, kırık, yanık, morarmalar, vb. hasarlar görülmektedir. Fiziksel istismarın en kötü sonucu ise yaralanmalar sonucunda, çocuğun ölümüdür.

Gözle görülebilir hiçbir yara-bere ya da iz olmasa da bir bebeğin şiddetlice sarsılması beyin zarı altı kanamasına yol açabilmektedir. Bu tür hasarlar çocuğun ölümüne neden olabileceği gibi onda zekâ geriliği, körlük ya da felce neden olabilmektedir. Daha ender olarak görülen bir istismar biçimi de çocuğun karnına vurularak iç organlarına hasar verilmesidir (Lynch 1999, s.4).

Fiziksel istismarın en önemli uzun süreli sonucu, istismara uğrayan çocuğun farklı ortamlarda bulunmaması ile gerçekleşen; çocuğun, şiddeti sorun çözmenin tek yolu olarak görmesi ve bu durumu içselleştirmesidir.

#### 1.1.4.2. Duygusal İstismarın Sonuçları

Duygusal istismarla ilgili bilimsel çalışmaların oldukça yeni olması ve etkilerinin somut olarak görülememesi sebebiyle bu istismar türünün uzun vadeli etkileri konusunda çok

fazla bilgi toplanamamıştır. Buna karşın duygusal istismarı incelemeye yönelik klinik olay çalışmaları ve bilimsel araştırma sonuçları derlenerek bu istismar türünün çocuk ve gençler üzerindeki etkilerinin; alt ıslatma, parmak emme, dışkı kaçıırma, yeme bozuklukları, yalan söyleme ve çalma, bağımlılık, başarısızlık, duygusal açıdan tutarsızlık ve uyumsuzluk, organik temeli olmayan büyüme bozukluğu, depresyon, güvensizlik, içe dönüklük, intihar, saldırganlık, cinayet, olumsuz benlik kavramı ve düşük benlik saygısı, dış kontrol odaklı olma, her şeye boyun eğme, uyku bozuklukları, mantıksız istekler olduğu görülebilmektedir (İşmen 1993, s.42, Erkman 1999, s.127, Bilir, 1999, s.11).

Mc Carthy'e göre sürekli olarak duygusal istismara hedef olan çocuk ya da ergen düş kırıklığına uğrar ve bu yaşadığına karşı genellikle iki tür tepki gösterir. Birinci tür tepkide; çaresizlik içinde, ağlamamak ve kişilik bölünmesine uğramamak için bu davranışları içselleştirebilir, aileye bağlı olma duygusunu reddedebilir ve savunucu bir tutum içine girebilir. İkinci tür tepkide ise çocuk ya da ergen bunu yapan aileye bağımlılık gösterebilir, onlarla özdeşleşip desteklerine ihtiyaç duyarken, öfke ve bağımlılığını bir arada bulunduğu bir ikilem yaşayabilir. Duygusal istismara uğrayan gençler çevreyle ve toplumla bütünleşmede sorun yaşayabilir. Endişe kontrolleri düşük olduğu için tepkisel ve kışkırtıcı davranışlara yönelebilirler (İşmen 1993, s. 44).

#### 1.1.4.3. Cinsel İstismarın Sonuçları

Cinsel istismarın çocuk üzerindeki etkileri kısa ve uzun vadede örseleyicidir. Bu durum çocuğun yaşının küçüklüğü, istismarcının çocuğa yakınlığı ve yaşanma sıklığı gibi etkenlerle daha da artmaktadır. Genel olarak bakıldığında ise sonuçlar:

- Çocukla istismarcı arasındaki ilişkinin içerdiği cinsellik,
- İstismarcının çocuğun ona duyduğu güvene ihanet etmesi sonucunda; güvensizlik,
- İstek ve iradesi dışında cinsel amaçlı kullanıldığı ve bunu engelleyemediği zaman; çaresizlik ve acizlik,
- İstismarcının çocuğa sır saklama ve kusur kavramlarını benimsetmesi,

- Zedelenmiş cinsellik bilgisi, cinselliğin normal gelişimlerinden sapması uygun olmayan biçimler de ortaya çıkmasıdır.

Ayrıca çocuktaki suçluluk duygusu onu çevreden uzaklaşmaya itebilir. Kendini diğerlerinden farklı hisseder, anormal olduğunu düşünür. Büyüklerin onu koruyacağına ilişkin güvenini kaybeder. Eğer büyüklerine anlatma cesaretini gösterirse, bu da başarısızlıkla sonuçlanırsa durum onun için çok daha kötü olur (Polat, 2001a, ss.245–249).

#### 1.1.4.4. Ekonomik İstismarın Sonuçları

Sokakta çalışan çocukların, büyük çoğunluğu (% 90) erkek çocuklarından oluşmaktadır. Çocuklar, nüfus sayısı çok ailelerden gelmektedir. Çalışma zorunluluğu, onların zamanla okulu terk etmelerine neden olur. Genel olarak ayakkabı boyacılığı, kâğıt mendil, sakız, su, simit, milli piyango bileti, kırtasiye malzemesi gibi satıcılık, araba camı silme, mezarlıklarda su taşıma, mezarların temizlenmesi, çöp toplama, çiçek, dini kitap ve malzeme satma gibi işlerde çalışmaktadırlar. Yaptıkları işler, genellikle kalabalık şehir merkezlerinde ve tehlikeli ortamlarda bulunmalarını gerektirmektedir. Çocuklar, dengeli ve yeterli beslenememektedir. Bir kısmı geceyi sokakta ya da çöplüklerde geçirmektedir. Çocukların % 72'si yorgunluktan şikâyetçidir. Çoğunluk olarak uzun süre ayakta durmak, ağır yük taşımak, saatlerce yürümek zorunda olmak, sıcak ve soğukta dışarıda kalmak temel şikâyet nedenlerini oluşturmaktadır. Birçoğu halk tarafından kötü muameleye maruz kalmaktadır ve temel eğitimleri aksamaktadır (Polat, 2007).

Yine bu çocuklar birçok suç ve organize çetelerin iştahını kabartmakta, çeteler tarafından suça itilmekte ve fuhuşa zorlanmaktadır.

### 1.1.5. İlgili Yayın ve Araştırmalar

Türkiye’de okulöncesi eğitim dönem çocuklarının istismarı ile ilgili doğrudan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu saptama doğrultusunda bu bölümde araştırmanın konusuyla dolaylı olarak ilgili olan dünyada ve ülkemizde yapılan araştırma ve yayınlara yer verilmiştir.

#### 1.1.5.1. Çocuk İstismarı Üzerine Araştırma ve Yayınlar

Alan yazında 1980’li yıllarda farklı meslek uzmanlarının, çocuk istismarı konusundaki görüş, tutum, bilgi ve deneyimleri incelemek amacıyla çeşitli araştırmalar yaptığı görülmektedir. Bu araştırmaların yapılmasının temel nedeni, çocuklarla ve çocuk istismarı sorunuyla yakından ilgili olan uzmanların bir yandan sorunun teşhisi, önlenmesi ve tedavisi konusundaki bilgilerini ve etkinliklerini aydınlatmak, öte yandan ise bu uzmanların kendi görevleri sırasında istismar eden kişiler olabilme olasılıklarını incelemektedir (Polat, 2007, s.241).

Bilgi, tutum ve eğilimlerinin öğrenilmesinin ve onlara yeni bilgi ve görüşler kazandırarak tutumlarını değiştirmeye çalışmanın, toplumda çocuk istismarı sorununu önleme açısından büyük yararları olacağı düşünülmektedir. Bu uzmanlar arasında öğretmenler önemli bir küme oluşturmaktadır; bu nedenle de dünyada, son yıllarda öğretmenler üzerine yapılmış birçok araştırmaya rastlanmaktadır.

Yeni gelişen bir alan olması nedeniyle, çocuk istismarı üzerine yapılmış çalışma ve araştırmalar yine de toplamda çok az olup, çocuk istismarı henüz bütün boyutlarıyla açıklığa kavuşturulamamıştır. Özellikle çocuğun duygusal istismarı, somut ve nesnel verilerin elde edilmesi güçlüğü nedeniyle araştırmacıların üzerinde çok az durdukları bir konu olmuştur.

1962’de Kempe’nin “Hırpalanmış Çocuk Sendromu”nu tanımlamasıyla başlayan araştırmalar, 1970’lerde hızlanmış ve ilk çalışmalar ana-baba, çocuk ilişkisinin



gözlemlenmesine dayanmıştır. İlk yıllarda genelde ortak bir psikopatoloji aranmaya çalışılmış, kontrol kümesi olmadan genellemeler yapılmıştır. Daha sonraki yıllarda konuya çok nedenli bir olgu olarak bakılmaya başlanmıştır (Polat, 2007, s.24).

Hırpalanmış Çocuk Sendromu adıyla kaleme alınan makale, meslek elemanları ve kamuoyunun ilgisini çekmek ve çocukları korumaya yönelik önlemler alınmasını sağlamak amacıyla yazılmıştır. Makale amacına ulaşmış ve ilerleyen yıllarda daha farklı alanlarında konu hakkında araştırma yapılmasını sağlamıştır.

Öğretmenlerin ve eğitimcilerin çocuk istismarı konusunda bilgilendirmesi amacıyla da birçok uzman ve kuruluş tarafından kitapçıklar yayımlanmıştır.

“Violence Against Children: Physical Child Abuse in the United States” isimli kitabında David Gil, ilk kez, ABD’de çocuğun fiziksel istismarının sistematik bir olgu olduğunu ve ilgili raporlarını yazmıştır. Gil, kitabında çocuğun fiziksel yönden istismarının anlaşılması için, çocuğun klinik teşhisinin ötesinde, toplumsal ve kültürel eğilimler üzerinde durulması gerektiğini belirtmektedir. Gil’in ulusal düzeyde yaptığı bu araştırmada, fiziksel yönden çocuğun istismar edilmesine; çevresel değişme ve baskı, istismar edilmiş çocukta ve ona bakan kimselerin bir kısmında zekâyâ ilişkin patolojiler, eşler arasında çatışmalar, aile içi bozuk ilişkiler ve çocuğun birey olarak reddedilmesi gibi bir dizi etken bulunmuştur. Gil, araştırmasında, toplumsal ekonomik düzey üzerinde de durarak, azınlık ve alt toplumsal ekonomik statüde bulunan ana-babaların çocuklarına karşı daha istismarcı davrandıkları sonucuna ulaşmıştır (Özdemir, 1989, s.46).

Editörlüğünü De Mause’ın yaptığı çok yazarlı “The History Of Childhood” adlı kitapta, çocukluğun tarihine, ana-babanın istismar davranışı ve çocuk yetiştirme yöntemlerine değinilmiştir. Yazarlar Antik Çağ’dan başlayarak 19. yüzyıla kadar Eski Roma, Eski Yunan, İtalyan, İngiliz, Fransız ve Rus toplumlarının çocuğa bakış açılarını incelemiştir (Özdemir, 1989, s.47).

Pelcovitz (1980) tarafından yapılan bir araştırma, bir küme ilkökul öğretmeninin çocuk istismarını nasıl tanımladıklarını öğrenilmesi ile ilgilidir. Ayrıca öğretmenlerin çocuk istismarının nedenlerinin ne olduğunu düşündüğünü ve istismar edilen çocuğu bildirme konusundaki yasal zorunluluklarının ne derece farkında oldukları da öğrenilmeye çalışılmıştır. Görülmüştür ki öğretmenler istismarın saptanmasında fiziksel istismara daha çok yer vermektedir. Fiziksel istismarın saptanmasında da çocuğun aldığı bedensel hasarın derecesi ölçü oluşturmaktadır. Öğretmenlerin önemli bir kısmı toplumda tıbbi imkânların yetersizliği ve yoksulluk nedeni ile yetersiz beslenmeyi de bir istismar belirtisi olarak belirtmişlerdir. İstismar nedeni olarak öğretmenlerin yarısı ailenin psikolojik sorunlarını birinci derece neden olarak göstermişlerdir. Örneğin; aileden birinin işsiz kalması istismarı arttırıcı neden olarak belirtilmiştir. Rapor etme konusundaki sonuçlar öğretmenlerin duygusal istismarı, rapor edilecek bir durum olarak görmediklerini göstermiştir. Ayrıca fiziksel istismarın çocukta yaptığı hasar boyutuna göre eğer, istismar edenin ceza almasını gerektirecek kadar önemli bir zedelenme yok ise, rapor etmeden yana olmamışlardır.

Fraser'in (1981) "Eğitimci ve Çocuk İstismarı" isimli kitapçığında, çocuk istismarının ne olduğu ve olası nedenleri, eğitimcilerin çocuk istismarının önlenmesindeki rolü, istismar edilen çocukları belirlerken nelere bakmaları gerektiği, çocuk istismarı olaylarının nasıl ihbar edileceği ve eğitimcilerin yasal sorumluluklarının neler olduğuna ilişkin bilgiler verilmiştir (Karaman, 1993. s.33).

Turberlt ve O'Toole (1982) yine öğretmenlerin istismar edilen çocuğu fark etmesi ve rapor etmesiyle ilgili bir araştırma yapmıştır. Öğretmenlerin istismar edilen çocuğun rapor edilmesinde hangi etkenlerden etkilendiğinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu araştırma daha önce doktorlar ve hemşirelerle de yapılmıştır. Bu üç kümenin, istismarın nedenleri hakkında söyledikleri karşılaştırılmıştır. Araştırmada veriler istismarı betimleyen kısa hikâyelerin kullanılması yoluyla elde edilmiştir. Öğretmenlere istismarı saptamada ve bildirmede; ailenin sosyo-ekonomik durumunun, etnik durumunun ve çocuğun istismar sonucu gördüğü zarar düzeyinin nasıl etkide bulunduğuna bakılmıştır. Sonuçta her profesyonel küme, çocuğun istismar sonucu aldığı hasarı, istismarı rapor etmede en önemli etken olarak belirlemişlerdir. Bunun yanında doktorların, düşük

sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin ve azınlıkların istismar olaylarını rapor etmeye daha eğilimli oldukları görülmüştür. Öğretmenler istismarın nedenleri olarak, daha çok ailenin ruhsal sorunlarını, engellenme düzeyini ve stresi göstermişlerdir. Daha az sıklıkla yoksulluk, eğitim yetersizliği ve istismar edenin bu tür ortamda yetişmesi gibi nedenler sayılmıştır.

Batıda yapılan bu araştırmalardan çıkarılabilecek genel sonuç, öğretmenlerin istismar edilen çocuğu rapor etme konusundaki isteksizliklerinin yasal yükümlülüklerini açıklıkla bilememelerine, çocuk istismarını iyi tanımamalarına ve belirtilerini değerlendirememelerine bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca rapor etme durumunda yaşayacaklarını düşündükleri bazı olaylar da onları bu konuda çekimser kılmaktadır. Ancak öğretmenlerin, çocuk istismarı konusunda ve bu konudaki yasal yükümlükleri hakkında aydınlatılması ve rapor etme durumunda kendilerine sağlanacak korumanın açıklanmasının, rapor edilen istismar olaylarının sayısında bir artışa neden olabilir.

Breadhurst (1986) tarafından kaleme alınan “Eğitimciler, Okullar ve Çocuk İstismarı” isimli kitapçıkta, çocuk istismarının tanımı, nedenleri ve çocuk üzerindeki etkileri, istismar edilen çocuklara nasıl yardım edileceği, bu durumun nasıl ihbar edileceği ve istismar olaylarında okullarda görev alan kişilerin yapabilecekleri konusunda bilgi vermiştir (Karaman, 1993, s.34).

Mc. Grath, Cappelli, Wiseman, Khahl ve Allan (1987) tarafından yapılan bir araştırmada ise öğretmenlere, çocuk istismarı konusunda verilen bir eğitim programının; onların bu konudaki bilgi düzeylerinde, değişiklik yapıp yapmadığını test edilmesi amaçlanmıştır. Örneklem olarak 184 ilkokul öğretmenini alındığı araştırma da iki ölçek kullanılmıştır. İlk ölçekle, öğretmenlerin istismar konusundaki deneyimleri, istismarın belirtileri hakkındaki bilgileri, buldukları eyalette çocuk istismarının rapor edilmesi için bulunan yasal yükümlülükler hakkındaki bilgileri, okul idaresinin çocuk istismarı konusundaki politikası hakkındaki görüşleri öğrenilmeye çalışılmıştır. İkinci ölçek “doğru”, “yanlış” ya da “bilmiyorum” gibi seçeneklere yanıtlanması gereken, çocuk istismarı ile ilgili çeşitli bilgileri içeren 19 cümleden oluşmuştur. Deneysel nitelikte olan

araştırmada deneme ve kontrol kümesine eğitim uygulanmasından önce ölçekler her iki kümeye tekrar uygulanmıştır. Bu işlemten sonra kontrol kümesini oluşturan öğretmenlere de aynı eğitim uygulanmış ve eğitimin ardından aynı ölçekler her iki kümeye tekrar verilmiştir. Böylelikle deneme kümesi üzerinde eğitim etkilerinin iki ay sonra kalıcı olup olmadığı da saptanabilmiştir. Sonuçlar öğretmenlere verilen eğitimin onların çocuk istismarı konusunda bilgi kazanmalarında etkili olduğunu göstermiştir. Eğitimin etkilerinin iki ay sonra hala sürdüğü, bir başka deyişle, verilen bilgilerin kalıcı bir biçimde öğrenildiği gözlenmiştir.

Mc Lutyre'de (1987) öğretmenlere; onların yasal sorumluluklarını ve istismarı tespit etme konusundaki bilgilerini araştıran sorular sormuştur. Bu araştırmada, Amerika'nın tüm eyaletlerinde öğretmenlerin rapor etme oranının çok düşük olmasının nedenlerinin incelenmesi sebebiyle gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla öğretmenlerin yasa karşısındaki hak ve sorumluluklarının bilincinde olup olmadıkları, istismar hakkındaki bilgileri ve bu konuda bir eğitim görüp görmedikleri araştırılmıştır. Öğretmenlerin yarısından çoğu sınıflarında istismar edilmiş çocuk bulunmadığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin 1/3'ü meslek yaşamlarında istismar edilmiş çocuklara rastlandıklarını bildirmişlerdir. İstismar edilen hiçbir çocuğa rastlamadıklarını belirten öğretmenlerin çok az sayıda oldukları bulunmuştur. Bedensel istismarın belirtilerinin saptanması konusunda öğretmenlerin az bir bölümü bu belirtileri iyi bildiklerini, önemli bir çoğunluğu ancak çok açık belirtileri saptayabildiklerini söylemiştir. Öğretmenler tarafından belirtilerin en kolay tanındığı istismar türü, duygusal istismar olarak belirmiştir. Öğretmenlerin yarısı duygusal istismarın açık belirtilerini tanıdıklarını belirtmişlerdir. İhmalin belirtilerinin de öğretmenler tarafından iyi tanındığı görülmüştür. Öğretmenlere öğrencilik yıllarında çocuk istismarı konusunda eğitim alıp, almadıkları sorulduğunda, tamamına yakının hiç bilgi almadıkları ortaya çıkmıştır. % 60'ı ise, hizmet içi eğitimle de bilgi aldıklarını belirtmişlerdir (Karaman, 1993, s.34).

Bu tür araştırmaların sağladığı bilgiler çerçevesinde ABD'de öğretmen okullarına ve hizmet içi eğitim programlarına çocuk istismarı konusunda dersler konulmaya başlanmıştır.

Mc. Intyre'nin (1990) “Şüpheli Çocuk İstismarı Olaylarında Öğretmenlerin Rolü” adlı makalesinde, istismarın öğretmenlere büyük sorumluluklar yükleyen toplumsal sorunlar olduğu ve öğrencilerle geçirdikleri zamanın çokluğundan dolayı öğretmenlerin çocuk istismarı olaylarına konu olan öğrencileri ortaya çıkarmada çok kritik bir konumda buldukları belirtilmiştir.

Mc Evoy (1990) “Çocuk İstismarı Yasası ve Okul Politikası” adlı makalesinde, okulların, çocuk istismarı olaylarının ihbarında ve önlenmesinde çok önemli bir rolü olduğunu, çocuk istismarı konusunda ABD'deki yasalarda okullarda uygulanacak politikalarla ilgili olarak belirsizlikler ve boşluklar bulunduğunu belirtmiştir.

“Okul ve Koruma Hizmetleri” isimli makalede, okulların istismar edilen çocukları belirlemede çok önemli rolünün olduğu, özellikle öğretmenlerin bu sorunun ortadan kaldırılmasında birçok şey yapabileceklerini belirtmiştir. (Hease, Kempe, 1990, s.29).

“Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve Önlenmesi Konusundaki Bilgi, Tutum ve İnançları” konulu çalışmada, öğretmenlerin çocuk istismarını ihbar etme yükümlülükleri konusundaki bilgi düzeyleri ve bu konuda bilgilendirilmeleri için yapılacaklar, verilecek hizmet içi eğitim ve genel eğitimin niteliği, okullarda fiziksel cezaların uygulanması ile ilgili görüşleri, öğretmenlerin ne sıklıkta ihbarda buldukları ve çocuk istismarı olaylarını ihbar ederken karşılaştıkları engellerin neler olduğu araştırılmıştır (Abrahams, Casey ve Daro, 1992, s.42).

Çocuk İstismarını Önleme Uluslararası Derneği'nce (NSPCC) hazırlanan “Çocukları Koruma ve Çocuk İstismarı Olaylarında Öğretmenler İçin Kılavuz” adlı kitapçıkta, öğretmenlerin istismar edilen çocukları nasıl belirleyecekleri ve ihbar yükümlüğünü nasıl yerine getirecekleri, istismar edilen çocuklara ve istismar eden ailelere nasıl davranılması gerektiği ve onlar için nasıl yardım ve destek sağlanabileceği belirtilmiştir. Ayrıca bu kitapçıkta, bu tip olaylarda karşılaşan öğretmenlere bu durumda başvurabilecekleri yerlerin adresleri de verilmiştir (Karaman, 1993, ss.40–43).

Colman (2001), çocukların istismardan korunması isimli çalışmasında 481 çocuk ve ailesi ile çalışmıştır. Ailelerin % 44'ü evlerinde şiddetin yaşandığını söylemiştir. Annelerin % 42'si kendi çocukluklarından cinsel istismar, % 28'i fiziksel istismar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. İstismarcılar, kimi zaman akrabalar kimi zaman akraba olmayan yakınlar kimi zamansa ev halkından kimseler olmaktadır. Çalışmada 136 çocuk yüksek risk kapsamında, 89'u orta ve 60'ı düşük risk kapsamında bulunmuştur.

11 Ekim 2006'da Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği tarafından hazırlanan "Çocuğa Karşı Şiddet Çalışmaları" adlı raporda; dünya genelinde evlerinde fiziksel istismar gören çocukların oranının % 80-98 arasında olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, 2002 yılında dünya genelinde yaklaşık 53.000 çocuğun cinayet sonucu öldürüldüğü, 18 yaşından küçük 150 milyon kız çocuğu ve 73 milyon erkek çocuğunun cinsel istismar ve cinsel şiddete maruz kaldığı vurgulanmıştır. Her yıl Afrika, Mısır ve Sudan da 3 milyon kadın ve kız çocuğu sünnet edilmektedir. 2004 yılında 218 milyon çocuk, çocuk işçisi olarak çalıştırılmakta olup, bunlardan 126 milyonu tehlikeli işlerde çalışmaktadır.

#### 1.1.5.2. Türkiye'de Yapılan Araştırmalar

Çocuk istismarı konusunda ülkemizde yapılan çalışmalar az sayıdadır. Farklı bilim dalları tarafından gerçekleştirilen araştırmalar, özellikle 1990lı yıllarda hız kazanmıştır. Buna karşın birebir okulöncesi dönem çocuklarına yönelik araştırma bulunmamaktadır. Çocukluk kavramı 0-18 yaş kapsadığından, okulöncesi dönem çocukları sadece bazı araştırmaların kapsamında yer alabilmiştir. Bu nedenle, bu araştırma okulöncesi eğitim alanında ilk olma özelliğini taşımaktadır.

Türkiye'de çocuk istismarının nedenlerine bakıldığında etkileyen etkenlerin başında nüfus artışı, göçler, sosyoekonomik sıkıntılar, dayağın günlük yaşamın içinde kabul gören bir davranış olması ve kapalı bir toplum olunması gelir. İç göç, adaletsiz gelir dağılımı, yetersiz eğitim, hızlı nüfus artışı, atıl işgücü ve işsizlik oranlarındaki yükseklik, nüfusun büyük bir bölümünün halen kırsal kesimde çalışıyor olması gibi etmenler çocukların istismar görmesini arttırmaktadır (Polat, 2007, s.341).

1993 yılında, Türkiye’de toplam nüfus içindeki korunmaya muhtaç çocukların sayısının 524.141 olduğu bulunmuştur. Ancak bu rakamların gerçek rakamlara göre çok düşük olduğu, gerçek rakamların çok daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Bugünde Türkiye’de çocuk ve kadınların durumu raporunda yaklaşık 500.000 sayısından söz edilmekte, kesin bir sayı ise verilememektedir (SHÇEK, 2007).

Siar (1985) tarafından yapılan bir araştırma toplumumuzda her iki kişiden birinin çocuklarının dövülmesinden yana olduğunu ortaya çıkmıştır. Araştırmaya göre toplumumuzun % 42’si terbiye için çocuğa ceza verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu cezalar arasında en fazla (% 68) “Çocuğa dayak atmak” görülmektedir (Polat, 1997b, s.24).

Bilir, Arı, Dönmez, Güneysu, Zeytinoğlu ve Kozcu tarafından yapılan ilk araştırmalar fiziksel istismar konusunda yoğunlaşmıştır. Bunun sebebi; dayanın kültürümüzdeki önemli yeri olarak görülmektedir.

Bilir ve diğerlerinin (1987) araştırmasında, ana-babaların fiziksel ceza olarak dayaya başvurma sıklığının saptanması ve bu sıklık ile çocuklarda görülen davranış problemleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaların verileri Denizli, Konya, Kayseri il merkezlerinden seçilmiş olan 4–12 yaşları arasında çocukları bulunan 4003 ana-babadan toplanmıştır. Verilerin toplanmasında bir anket formu kullanılarak çocuğun dövülme sıklığı ve davranış problemleri öğrenilmiştir. Genellikle annelere uygulanan anket formunda dövülme sıklığı konusunda elde edilen sonuçlar, 4–12 yaş arası çocukların yarısına yakın bir bölümün ailelerinden sık olarak (her gün ya da haftada birkaç kez) dayak cezası aldığını göstermiştir. Çocukların 1/3’üne dayak cezası almadığı görülmüştür. Fiziksel istismar görenlerin daha çok erkek çocuklar olduğu anlaşılmıştır. Çocukların dövülme sıklıkları ile davranış bozuklukları arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Çocuğu daha çok kimlerin dövdüğü konusunda elde edilen sonuçlar ise, annelerin büyük bir çoğunlukla çocukları dövme sıklığında ilk sırayı aldığını göstermiştir. Sıralamada babaların annelerden sonra geldiği bulunmuştur. Dövme olayı çok küçük bir oranda ise büyükanne ve büyükbaba tarafından

gerçekleştirilmiştir. Ancak, annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe, bu cezaya başvurma sıklıklarının düştüğü görülmüştür.

Bu araştırma sonucunda çoğunluğu ilkokul dönemi yaşlarında bulunan deneklerin yarısına yakın bir bölümünün aileleri tarafından sık sık dövülmekte olduğu söylenebilir. Bu nedenle okulöncesi öğretmenlerinin ve ilköğretim öğretmenlerinin istismar edilen çocukların tespit edilmesi, bu çocuklara ve çocukları istismar edenlere çeşitli önlemlerin alınması açısından önemli bir görevde oldukları anlaşılmaktadır.

Türkiye’de çocukların yaşadığı şiddeti açığa çıkarması bakımından önemli bir araştırmada; Konanç, Zeytinoğlu ve Kozcu tarafından yapılmıştır. 1987 yılında yapılan 1985–1986 yıllarına ait 48165 mahkeme kararının taranmasına yönelik bu araştırmada; ağır ceza ve asliye ceza mahkemelerine yansıyan çocuk istismarı olaylarının sayısal boyutları, istismar türleri arasındaki dağılımları, istismar gören çocuklar, istismar olaylarını resmi makamlara duyuranlar, suç işleyen ve suç işleyenlere uygulanan yaptırımlar hakkında bilgi toplanması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda çocuklara karşı işlenen suçların başında % 68,3 ile cinsel suçların geldiği saptanmıştır. Araştırmada ırza geçme ve ırza geçmeye teşebbüs suçuna kız çocuklarının % 54, erkek çocuklarının ise % 45,9 oranında hedef oldukları belirtilmiştir. Yine aynı araştırmada bu tür eylemlerin 7 yaşına kadar daha çok erkek çocuklarına 7 yaşından sonra ise daha çok kız çocuklarına yöneltilmiş olduğu gözlenmiştir. Irza geçme ve buna teşebbüs suçuna hedef olmuş çocukların yarısından fazlası (% 55), 12 yaşın altında olduğu ortaya çıkmıştır. Mahkemelerde usta ya da öğretmen tarafından istismar edilen vakaların sayısının az olduğu görülmüştür. Bu bulgu ile fiziksel istismar olaylarının yine mahkemelere fazla yansıtılmaması, buna karşılık suç işleyeninin yaşı küçük dahi olsa cinsel istismar olaylarının sıklıkla mahkemeye yansıtılması toplumsal değer yargılarına bağlanarak açıklanmıştır. Olayların çoğunluğunun mahkemeye, çocukların ana-babası tarafından, az oranda ise çocuğun kendisi, akrabaları, komşu ve arkadaşları tarafından bildirilmiştir. Yalnız 1 öğretmen ile 9 kurum (hastane, okul ve yetiştirme yurdu) müdürünün istismar olayını mahkemeye yansıtıkları görülmüştür. Bu sonuçlar istismar olaylarını bildirme yükümlülüğünde olan ve istismar edilen çocuklarla karşılaşma olasılığı yüksek olan öğretmenlerin ya konu hakkında yeterince duyarlı olmadıklarını ya



da böyle bir durumu teşhis etseler dahi önlem almada çekimser kaldıklarını akla getirmektedir. Dolayısı ile öğretmenlerin çocuk istismarı ile ilgili görüş ve deneyimlerinin aydınlatılmaya çalışmasının önemliliği bu araştırma sonucunda bir kez daha ortaya çıkmıştır (Konanç ve diğerleri, 1988, s.45).

Zeytinoğlu ve Kozcu (1988) tarafından yine fiziksel istismar konusunda yapılan bir araştırmada; fiziksel istismar ile ilgili tutumların incelenmesi ve fiziksel istismara tanık olan kişilerden istismara uğrayan çocuklar ile istismar eden kişilerin çeşitli özelliklerin öğrenilmesi amaçlanmıştır. Veriler Ege Bölge'sinin çeşitli kentlerinden seçilen 767 kişi ile yapılan görüşmelerde elde edilmiştir. Örneklemin, belirli eğitim, ekonomik düzey ve çeşitli meslek kümelerini temsil eder nitelikte olduğu bildirilmektedir. Cinsiyetin eşit olarak dağıldığı örnekleme, deneklerin yaş sınırlarının 15 ile 70 arasında değiştiği belirlenmiştir. Yapılandırılmış görüşme aracılığıyla deneklere öncelikle son 12 ay içerisinde fiziksel istismar olaylarına tanık olup olmadıkları sorulmuştur. Tanık olanlara, olaya hedef olan çocukla, istismar edenin çeşitli özellikleri hakkında sorular sorulmuştur. Daha sonra ise deneklerin istismar karşısındaki çeşitli tutum ve davranışları öğrenilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, deneklerin yarıya yakın bir bölümünün son 12 ay içerisinde çocuğun şiddetli bir biçimde dövülmesi olaylarına tanık olmalarına karşın, bunlardan pek az bir kısmının olayı herhangi resmi merciye duyurduğu anlaşılmıştır. Büyük bir çoğunluk böyle bir olaya kişisel olarak müdahale etmeyi yeğlemiştir. Yazarlar, bu eğilimin istismar olayının daha ciddi bir biçimde (çocuğun ciddi yaralar alması gibi) sonuçlanmasını engelleyebileceğini ancak istismar olayına karışan kişilerin (çocuğun ve yetişkinin) profesyonel bir yardım almasını engelleyebileceği üzerine durmuşlardır. Tutumlarla ilgili çeşitli sorulara verilen yanıtlar, özellikle eğitim düzeyinin ilerlemesine paralel olarak çocuğun şiddetli bir biçimde dövülmesinin genellikle onaylanmadığı, bu davranışın çocuk için zararlı bulunduğu, kimsenin böyle davranmaya hakkı olmadığı ve böyle davrananlara tedaviye muhtaç hasta kişiler gözüyle bakıldığı doğrultusundadır. Tanık olunan olaylarda istismar edenlerin kimler olduğu değerlendirildiğinde, bu kişilerin önemli bir bölümünün başta ana ya da baba olmak üzere, çocukla aynı evde yaşayanlardan oluştuğu, ancak 1/3 gibi küçümsenmeyecek bir oranın ise başta öğretmenler ve ustalar olmak üzere ev dışı kimselerden oluştuğu anlaşılmıştır. Sınıf

içerisinde gerçekleşen istismar olaylarına tanık olabilmenin güçlüğü göz önüne alındığında, öğretmenler tarafından gerçekleştirilen fiziksel istismar olaylarının boyutlarının gerçekte daha da yüksek olacağı bile tahmin edilebilir. Bu araştırmada, batıdaki bulguların aksine, fiziksel olarak istismar edilen çocukların pek az bir bölümünün 4 yaşından küçük oldukları, şiddetli dayak olaylarının okul döneminin başından itibaren 18 yaşına dek, her yaş kümesine hemen hemen eşit oranlarda dağıldığı görülmüştür. Bu bulgu da istismar olayı ile ilgili olarak öğretmenlerin buldukları görevin bir kilit noktası oluşturduğunu göstermektedir. Bir başka deyişle gerek okulöncesi gerekse ilköğretim yıllarında öğretmenler evde, ev dışında ve okulda istismar edilen çocuklara rastlama olasılıkları en yüksek olan kişilerdir. Onların bu konudaki tutumları, bilgileri, deneyimleri, bu tür çocuklara nasıl yaklaşacaklarını belirlemede kritik bir önem taşımaktadır.

Çocuk istismarının türlerine göre yaygınlığının, istismar konusundaki bilinçlenme düzeyi ve bu problemle başa çıkmak için alınan toplumsal önlemlerin toplumlar arasında farklılaştığı bilinmektedir. Türk toplumunda çocuk istismarının nasıl tanımlandığı, bu problem ile ilgili bilinç düzeyinin ne olduğu ile ilgilenen Zeytinoğlu (1988), araştırmasını Türkiye’de çocuk ve çocuk istismarı sorunuyla en yakından ilgili olduğunu düşündüğü bazı meslek uzmanları üzerine yapmıştır. Araştırma, psikolog, doktor, sosyal hizmet uzmanı, hukukçu ve 27 eğitimciden oluşan toplam 120 kişi üzerinde gerçekleşmiştir. Bu uzmanlara Türkiye’de çocukların karşılaştıkları hangi davranış ve durumları çocuk istismarı olarak değerlendirdikleri sorulduğunda büyük bir çoğunluğun ilk sırada duygusal istismar kategorisine giren çeşitli davranışlara yer verdikleri görülmüştür. Uzmanların verdiği yanıtlarda ikinci sırayı % 57 ile fiziksel istismar, üçüncü sırayı ise % 52 ile ekonomik istismar almıştır. Dördüncü sırada eğitimsel ihmal, sonra sırasıyla suça teşvik, fiziksel ihmal ve cinsel istismar yer almıştır. Uzmanların önemli bir bölümü istismarın nedenleri konusunda eğitim eksikliği ve ekonomik yetersizlikler üzerinde birleşmiştir. Batıdaki çalışmalarda çok önemli görülen psikolojik bozukluklar gibi bireysel özelliklere ise bu araştırmada ancak üçüncü sırada yer verilmiştir. Geleneksel değer yargıları, sağlık ve sosyal hizmet kurumlarının yetersizliği, toplumsal değişme, yasal eksiklikler ve yasaların uygulanmaması sırasıyla önemli görülen diğer toplumsal nedenler arasında yer almıştır. Uzmanların önemli bir

bölümünün çocuk istismarının oldukça sık karşılaşılan önemli bir toplumsal sorun olduğunu belirttikleri ve bu sorunla başa çıkmak için toplumsal nitelikli çeşitli önlemler öne sürdükleri bildirilmiştir.

Sözduyar (1989), ilköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin çocuk istismarı konusundaki görüşlerini incelediği çalışmada, öğretmenlere bir davranış listesi verilmiş ve öğretmenlerden ne gibi durum ve davranışların çocuk istismarı olarak değerlendirebileceğine ilişkin yanıtlar vermeleri istenmiştir. Öğretmenlerin çocuk istismarı olarak kabul ettiği davranışlar arasında ilk sırayı % 86 ile duygusal istismar almaktadır. İkinci sırada % 55 ile fiziksel istismar olmuştur. Üçüncü sıra% 26 ile ekonomik istismar ve son sırada % 22 ile eğitimsel ihmal olmuştur.

Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bağlı İstanbul Çocuk Misafirhanesi'ne gelen çocuklar üzerinde 1992 yılında yapılan bir çalışmaya göre ise çocukların % 38'i dayak yüzünden evden kaçtıklarını belirtmişlerdir. Ensest yüzünden evden kaçtıklarını belirten çocukların oranı ise % 1'dir (Mangalcı, 2002, s.60) .

Gözütok (1993), “Öğretmenlerin Dayağa Karşı Tutumları ve Okullarda Dayak Uygulamaları”nı belirlemeye yönelik olarak çalışmıştır. Uygulanan ankette sorulan çerçeve içinde öğrenciler % 57,55 tokat atma, % 45,97 kulak çekme, % 30,87 saç çekme, % 25 tebeşir-silgi fırlatma, % 14,59 sopayla vurma, % 11,57 tekme atma, % 10,40 çok şiddetli dövme, % 7,71 başını duvara vurma ile karşılaştıklarını belirtmiştir. Dayak yiyen öğrencilerin çok az bir bölümü öğretmeni haklı bulup pişmanlık duymaktadır. Öğrenciler korku, üzüntü, acı, öfke, kırgınlık, mahcubiyet, nefret, kin, kaçma arzusu, bunalım, isyan, öğretmeni dövme hatta öldürme arzusu içindedir. Bu durum çocuk istismarının ülkemizde ne denli yoğun yaşandığını göstermesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

İşmen (1993), liseli ergenlerin algıladıkları duygusal istismarın kendini kabul seviyelerine olan etkisini incelemek amacıyla yaptığı araştırmada, yetişkin-genç ilişkilerinde duygusal ezim ölçeği ve kendini kabul dökümü, uygulamıştır. İstanbul

ilinde 392 ergen ile yaptığı çalışmada, ergenlerin algıladıkları duygusal istismar seviyesinin azalmasıyla kendini kabul seviyelerinde anlamlı bir artma tespit edilmiştir.

Kars'ın (1996), çocuk istismarının nedenleri ve okul başarısına etkileri çalışmasında, erkek çocukların daha çok istismara uğradığı, evdeki çocuk sayısı arttıkça istismar davranışlarında artış gözlemlendiği, ana-babaların öğrenim düzeyi ile çocuğa yönelik istismar arasında ters yönlü bir ilişki olduğu, çalışmayan ana-babanın daha çok istismara yönelik olduğu sonucuna varılmıştır. Yine bu çalışmaya göre, akademik anlamda başarısız olan öğrencilerde, başarılı öğrencilere oranla daha çok istismara rastlandığı saptanmıştır.

Akyüz (1995) ise, araştırmasında, ana-babaların çocuklarını fiziksel yönden istismar etmeleri ile sosyo-ekonomik düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Ankara ili merkez ilçelerinde, 317 farklı sosyoekonomik düzeydeki öğrenci ile yapılan çalışmada yukarıda da bahsedildiği gibi sosyo-ekonomik düzey ile istismar davranışı arasında olumsuz bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Taşdelen (1995), ergenlerin yaşadığı duygusal istismarın onların benlik saygısına, duygusal ve davranışsal problemlerine ve akademik başarılarına olan etkisini araştırmıştır. Duygusal istismarı daha çok algılayan ergenlerin daha az algılayanlara oranla düşük benlik saygısı geliştirdiği saptanmıştır. Yine duygusal istismarı daha çok algılayanların, daha az algılayanlara oranla daha kaygılı kişilik yapıları olduğu, dış kontrolü yüksek kişiler olduğu sonucuna varılmıştır.

Güneri (1996) en yaygın rastlanan aile içi şiddet türünün, erkeğin kadına ve ana-babanın çocuğa yönelttiği şiddet olarak ifade etmektedir. Yapılan araştırmalar, şiddet uygulayanların % 95'inden fazlasının erkek, şiddet görenlerin % 90'ından fazlasının kadın ve çocuk olduğunu ortaya koymaktadır

TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunca 1998 yılında yapılan “Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet” isimli çalışmada çocuklara ne sıklıkla “açıklama ve ikna etme” yöntemi uyguladıkları, bunu sırasıyla “azarlama ve utandırma”, “cezalandırma ve

yoksun bırakma” ve “korkutma” izlediği anlaşılmıştır. Ana-babalar % 54,6 oranla çocuklarının “hiç dövülmediğini”, % 2,7 oranla ise “ayda birden fazla ve çok şiddetli dövüldüğünü” bildirmişlerdir. 7–14 yaş kümesi çocuklarda kızların daha çok annelerinden, erkeklerin ise hem anne hem de babalarından dayak yedikleri anlaşılmaktadır (Polat, 2007, s.346).

Ziyalar (1999), istismarın önlenmesine ilişkin olarak yaptığı çalışmada, çocukların cinsel istismardan korunması amacı ile bir eğitim modeli önermekte ve ana-baba ve öğretmenlerin bu modele ilişkin görüşlerini incelemektedir. Ana-babalar ve öğretmenler, söz konusu programın gerçekçi ve görsel, işitsel tüm iletişim yöntemlerini kullandığı konusunda görüş birliğine varmışlardır. Program yine her iki küme tarafından 6–12 yaş için uygun bulunmuş; ancak öğretmenler, çocuklar için biraz ürkütücü olabileceğini savunmuşlardır. Ana-babalar programın uzun yıllar uygulanabileceğini düşünürken, öğretmenler aynı görüşü paylaşmamaktadır. Yine her iki küme de programın geniş kitlelere uygulanabileceği görüşüne çok katılmamaktadır. Ancak bu çalışma, bundan sonra yapılacak bu gibi çalışmalar için umut vaat etmektedir.

Ülkemizde eğitim sisteminin öğrencilere başarılı olmak adına birtakım yükler yüklediği açıktır. Bu yük çoğu zaman duygusal istismara neden olmaktadır. Batlaş ve Batlaş (1999), bunu ortaya koymak için yaptıkları çalışmalarında Kolej ve Anadolu Liseleri’ne giriş sınavına hazırlanan öğrencilerin duygusal istismarı konusunu incelemişlerdir. Çalışmada, sınava hazırlanan öğrencilerin büyük çoğunluğunun ders çalışmaya karşı olumlu bir tutum içinde oldukları tespit edilmiştir. Kümenin % 29’u stres düzeyleri değerlendirmesinde, uyum gücülüğü düzeyinde puan almıştır. Deneklerin % 18’inde annelerinden, % 16’sının babalarından, % 40’ının öğretmenlerinden fiziksel ceza gördükleri saptanmıştır. Deneklerin, ana-babalarından çok fazla fiziksel ceza görmeseler de sık sık duygusal yönü ağır basan ev içi ve ev dışı cezalar almakta oldukları tespit edilmiştir.

Görak ve diğerleri (1999), “Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Dönemlerinde Karşılaştıkları Çeşitli Cinsel İstismarlar” isimli çalışmalarında 366 üniversite öğrencisinden veri toplamışlardır. Elde edilen verilere göre, çalışma kapsamında ele

alınan cinsel istismar türleriyle karşılaşma oranı % 20,9'dur. Çocuğun istismar türleriyle karşılaşması; sırasıyla % 29,2 teşhircilik, % 26, 8 açık saçık konuşma, % 23,9 dokunma, % 12,3 cinsel ilişkiye şahit olma ve röntgencilik olarak bulunmuştur. Açık saçık konuşma, teşhircilik ve cinsel ilişkiye şahit olma ile karşılaşma yaşı 6-12 olarak bulunurken, röntgencilik ve dokunma türü cinsel istismarla karşılaşma 13-18 yaşlarda yoğunluk kazanmıştır. İnceleme kapsamına alınan cinsel taciz türleri ile karşılaşma durumunda öğrencilerin hissettikleri genel olarak utanma, şaşırma, öfke, korku, kaygı, güvensizlik gibi duygular olarak ifade edilmiştir.

TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun 2000 yılında yaptığı "Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları" isimli çalışmada oldukça kapsamlı sonuçlar elde edilmiştir. Bu araştırmada; "Şiddet uygulayanının çocuklara karşı tavrının ne olduğu ve annenin şiddet uygulayıp uygulamadığı" sorulmuştur. Şiddet uygulanan hanelerin % 45'inde çocuklar şiddete şahit olmuştur. Şiddet gözlemleyen çocukların gösterdikleri tepkilerin içinde en sık rastlananın % 54 oranla "korku" olmuştur. Örneklemin % 18,4'ü çocukların yaşının henüz bir şey anlamayacak kadar küçük olduklarını belirtmiştir. Çocukların % 16,4'ü tepkilerini "babayı sevmemek" şeklinde göstermektedir. Şiddeti uygulayan kişinin çocuklara nasıl davrandığı sorusu % 50,7 tarafından yanıtı bırakılmış, % 30,5'lik bir kesim şiddet uygulayanının çocuklarına şiddet davranışı göstermediği, % 18,5 ise çocuklara şiddet uygulandığını belirtmiştir. Şiddet gören kadınların % 25'i ise çocuklarını dövdüklerini ifade etmişlerdir (Polat, 2007, s.354).

Mangalcı (2002), alt ve orta sosyoekonomik düzeydeki Lise 2. sınıf öğrencilerinin, ailede çocuk istismarına yönelik algılarını ortaya koyabilmek amacıyla bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın verileri, orta sosyoekonomik bölgelerde olan 50. Yıl Lisesi, Kanuni Lisesi ve İncesu Lisesi'ndeki Lise 2. sınıf öğrencileri ile, alt sosyo ekonomik bölgelerde olan Elmadağ Lisesi, Gülveren Lisesi ve Yıldırım Beyazıt Lisesi'ndeki lise 2. sınıf öğrencilerinden elde edilmiştir. Araştırma toplam 424 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Veriler anket ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin genel anlamda istismarın ne olduğuna ilişkin bilgileri olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte erkeklerin, kızlara alt sosyo ekonomik düzeydeki öğrencilerin orta sosyo ekonomik düzeydekilere, istismar görenlerin görmeyenlere ve çalışanların

çalışmayanlara göre istismar konusundaki bakış açılarının daha sınırlı olduğu dikkati çekmiştir. Öğrencilerin istismarın türüne ilişkin yaptıkları sınıflamada da kimi zaman yetersiz kaldıkları görülmüştür.

Güler ve diğerleri tarafından gerçekleştirilen bir araştırma, annelerin çocuklarına uyguladıkları fiziksel ve duygusal istismar/ihmal davranışlarını ve bunu etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Çalışmada 143 aile ile görüşme yapılmış olup, çalışma sonucunda annelerin % 87,4'ünün çocuklarına fiziksel istismar/ihmal, % 93'ünün ise çocuklarına duygusal istismar/ihmal uyguladıkları saptamıştır. Ayrıca ailedeki çocuk sayısının ve eşi tarafından dayak yemenin, annelerin istismara yönelmesinde önemli etkenler olduğu görülmüştür (Güler ve diğerleri, ss.128-134, 2002).

Zoroğlu ve diğerleri (2001), 839 ergen öğrenci üzerinde bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Ergenlerin, çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantıları, kendine zarar vermeleri, intihar girişimleri saptanarak, bunların birbirleri ile ilişkileri incelenmiştir. Deneklerin % 16,5'i ihmal, % 15,8'i duygusal istismar, % 13,5'i fiziksel istismar ve % 10,7'si cinsel istismar (ensest dahil) gördüklerini belirtmişlerdir. Kendine zarar verme davranışının sıklığı % 21,4 ve intihar girişimi sıklığı % 10,1'dir. Herhangi bir çocukluk dönemi travması belirten deneklerin, belirtmeyenlere göre daha sık kendine zarar verme davranışı ve intihar girişimi gösterdikleri görülmüştür.

Çengel ve diğerlerinin yapmış olduğu bir çalışmada, yaşlara göre istismar riskleri şöyle gruplanmıştır;  $7.2 \pm 5.4$  yaşları fiziksel istismar,  $11.8 \pm 4.0$  yaşları cinsel istismar,  $9.6 \pm 10.0$  yaşları duygusal istismar için kritiktir (Çengel ve diğerleri, ss. 256-262, 2007).

Tüm bu araştırmalara karşın Türkiye gibi geleneksel yapının sosyal alanda etkisini koruduğu ülkelerde özellikle kadına ve çocuğa yöneltilen şiddet konusunda veri tabanı oluşturmak oldukça güçtür. Bunun en önemli nedenlerinden biri; aile içi sorunların yakın akraba, arkadaş çemberi dışına çıkmaması olarak görülmektedir. Özellikle aile içinde yaşanan şiddet ve istismar, aile içi mahremiyet alanı içinde görülmekte ve buna

paralel olarak aile içi sorunlar, dışardan gelebilecek yardım ve desteklerden yoksun biçimde yine aile içinde çözümlenmeye çalışılmaktadır.

#### 1.1.6.Çocuk İstismarının Önlenmesinde Okulöncesi Öğretmenlerinin Rolü

Çocuk istismarı konusunda rehabilitasyon ve tedavi çalışmaları kadar önleme çalışmaları da önemlidir. Alanyazında önleme çalışmaları üç boyutlu ele alınmaktadır. Bunlar; birincil, ikincil ve üçüncül korumadır.

Birincil koruma şiddetin ortaya çıkışını önlemeye yönelik çalışmaları, ikincil koruma erken tanı ve tedavi çalışmalarını, üçüncül koruma ise şiddete maruz kalmış birinin rehabilitasyonu çabalarını kapsamaktadır. Çocukları şiddetten koruma da hekimler başta olmak üzere diğer sağlık çalışanları ve pek çok meslekten insanların çabası gereklidir. Birinci basamaktaki hekimlerin çocuk istismarının tanısı, tedavisi ve korunmasına ilişkin bilgi ve becerilerinin artırılması önem taşımaktadır (Turhan ve diğerleri, s.153, 2006).

Çocuk istismarı tanısının konmasında doktorların farkındalığı, bu konuda bilgi birikimi ve motivasyonu çocuğun daha fazla zarar görmemesi açısından önemlidir. Buna karşın sorunla mücadelede adli tıp uzmanları başta olmak üzere psikologlara, çocuk gelişim uzmanlarına, sosyal hizmet uzmanlarına da büyük görevler düşmektedir. Ayrıca çocuklarla devamlı karşı karşıya gelen doktor, hemşire ve öğretmen gibi meslek sahiplerinin; çocuklarda istismar veya ihmal belirtisi gördükleri zaman TCK'nın 278-279-280. maddelerine göre ihbar yükümlülüğü bulunmaktadır (Tıraşçı ve Gören, ss. 70-74, 2007).

Çocuklarla her gün bir arada olup onları sürekli olarak gözlemleme olanağına sahip öğretmenler, çocukların davranışları ya da görünümlerindeki en ufak değişikliği bile fark edip nedenini anlama konusunda özel bir öneme sahiptirler (O'Toole ve diğerleri, ss. 1083-1101, 1999).



Öğretmenler; çocukları yaşitlarıyla bir arada gördükleri için aradaki farkı daha iyi algılayabilirler. Örneğin; deneyimli ve çocuk istismarı konusunda bilgili bir öğretmen, öğrencisinin yüzünde ya da vücudunda gördüğü yara, bere ile ilgilenip başına ne geldiğini araştırabilir; davranışlarındaki içe kapanma, mutsuz, keyifsiz görünme, dikkatini toplayamama, okul başarısında düşme, hırçınlık, saldırganlık vb. değişiklikleri gözleyebilir. Herhangi bir sorunla karşılaşan öğretmen, öğrencisinin kendisiyle konuşması için uygun ortamı yaratabilir. Böylece öğrenciye yararlı olabilecek çözümler üretilmesine katkıda bulunabilir (Şahin ve Beyazova, 2001).

Öğretmenlerin istismarı önleme ve saptama çalışmalarında yer almalarını beklemek kaçınılmazdır. Toplumsal etki ve güçleri, eğitimci kimlikleri, yasal sorumlulukları, mesleki sorumlulukları ve kişisel sorumlulukları onlara bu sorunda önemli roller yüklemektedir (Tower, ss.9-12, 2003).

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de çocuk istismarının önlenmesinde; yasaların düzenlenmesi, güvenlik güçlerinin tedbirleri ya da çocukların hastanelerde tedavilerinin yanında, çocuklara, onlar istismara maruz kalmadan ulaşmak gerekmektedir. Bu nedenle de çocukların kendilerini korumayı sağlayacağı okul temelli istismarı önleme çalışmaları planlanmalı ve etkinlikler uygulanarak, değerlendirmeleri yapılmalıdır. Böyle bir çalışma içinde önce okul personeli ve öğretmenlerin bilgilendirilmesi, istismara karşı uyanık, bilinçli ve donanımlı bireyler haline gelmesi gerekmektedir. İstismarı önleme programı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanarak, uygulanıp, denetlenebileceği gibi kurumların kendi imkânları ile ve okul-aile birliği desteği ile çocuklara ve ailelere yönelik eğitim planı hazırlanarak ve uygulanabilir.

## 1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın iki amacı bulunmaktadır. Bunlar; okulöncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin, çocuklardaki fiziksel istismar belirtilerine ilişkin farkındalıklarının belirlenmesi ve okulöncesi öğretmenlerinin fiziksel istismar olayları

ile karşılaşma sıklığı bir başka deyişle sorunun yaygınlığı üzerine bilgi alınmasıdır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Okulöncesi öğretmenleri fiziksel istismarın bulgularını saptayabilmekte midir?
2. Okulöncesi öğretmenlerinin fiziksel istismarın bulgularını saptamaları kişisel özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?
  - a. Hizmet süresi,
  - b. Mezun olduğu okul,
  - c. Çocuk istismarı üzerine bilgi durumu
3. Okulöncesi öğretmenlerinin fiziksel istismar olayları ile karşılaşma sıklığı nedir?

### 1.3. Araştırmanın Önemi

Okulöncesi eğitim kurumları, ailenin toplumsal kurumlar içerisinde düzenli olarak etkileşimde olduğu ilk toplumsal kurum olması sebebiyle, ailenin kendisini tanıması ve eleştirmesinde önemli bir işleve sahiptir. Bu nedenle çocuk istismarını saptama ve risk kümelerini tespit etme çalışmalarında okulöncesi öğretmenlerin etkin rol alması gerekir. İstismar görmede yüksek risk kümesini oluşturan 0–6 yaş çocuklarının istismar görmesi, bu durumun öğretmenleri tarafından belirlenmesi, sorunun devamını engellemede ve sorunun yaygınlığını tespit etmede son derece önemlidir.

Çocuğun yaşadığı istismar gibi olumsuz yaşantının ortadan kaldırılması ve okulöncesi öğretmenlerinin bu toplumsal soruna daha duyarlı olabilmesi için öncelikle sorunu saptama ve belirlemedeki yeterliliklerini öğrenmek gerekmektedir. Bu tür belirleme araştırmaları, ülkemizde okulöncesi eğitim alanında gerçekleşmemesi sebebiyle, araştırma alana katkı sağlamaktadır.

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular, okulöncesi öğretmenlerinin çocuk istismar türlerinden biri olan fiziksel istismar belirtilerini taşıyan çocukları saptamaları üzerine

görüş vermektedir. Ayrıca araştırma, öğretmenlerin bu sorun üzerine bilgilenmelerine ve sorumluluk duymalarına yardımcı olabilmektedir. Bunun yanı sıra araştırmaya katılan okulöncesi öğretmenlerinin bugüne kadar karşılaştıkları fiziksel istismarın belirlenmesi ile soruna yönelik niceliksel açıdan fikir vermektedir. Toplumumuzda çoğu kez küçümsenen bir tokattan, öldürücü darbelere kadar uzanabilen fiziksel istismarın yaşanma oranının belirlenmesi, konuya dikkat çekerek, yasal uygulamalara işlerlik kazandırabilir. Ya da bu konuda yasal düzenlemelerin uygulanması konusunda dayanak oluşturabilir. Elde edilen sayılar neticesinde öğretmenlerin, bu toplumsal sorun üzerine kendilerini yetiştirmeleri, çocukları bilgilendirmeleri ve ana-babaların eğitim çalışmaları yapmasını sağlayabilir. Bunun yanı sıra, araştırma, çeşitli disiplinler tarafından ele alınan çocuk istismarı konusunda okulöncesi eğitim alanında alan yazına Türkçe kaynak katkısı sağlamaktadır.

Seçilen örneklem için geçerli olan bulgular, çocuk istismarı konusunda ilgilenen araştırmacılara Türkiye’de yaşanan fiziksel istismar konusunda bir ölçüde bilgi vermektedir.

Genel olarak araştırma çocuk istismarı konusunda okulöncesi öğretmenlerinin, ana-baba ve çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin ve çocukların bilgilendirilmesi açısından önemlidir.

#### 1.4. Sınırlılıklar

- Araştırma, 2006–2007 öğretim yılında Eskişehir il merkezinde bulunan resmi ilköğretim okullarının anasınıflarında görev yapan 6 yaş kümesi okulöncesi eğitim öğretmenleri,
- Çocuk istismarı konusu içinde fiziksel istismar boyutu,
- Veri toplama aracında yer alan soruların içeriği ile sınırlıdır.

### 1.5. Sayıtlar

- Araştırmaya katılan tüm öğretmenlerin ankette kendilerine yöneltilen soruları doğru bir biçimde yanıtlamalarıdır.
- Okulöncesi öğretmenlerin fiziksel istismar belirtilerini taşıyan çocukları saptamaya yönelik farkındalıklarını ve durumun yaşanma sıklığını ortaya koyabileceği varsayılmaktadır.
- Araştırmanın yapıldığı Eskişehir merkez ilçesindeki resmi ilköğretim okullarının anasınıflarında görev yapan okulöncesi öğretmenlerinin, Eskişehir il genelinde çalışan okulöncesi öğretmenlerinin farkındalıklarını yansıtacağı varsayılmıştır.

### 1.6. Tanımlar

Çocuk: 0–18 yaşına kadar olan her birey (Çocuk Hakları, 2004, s.171) .

Çocuk İstismarı: Ana-babaların ve çocuğa bakmakla yükümlü olanların giriştiği, çocuk yetiştirme ile ilgili kültürel standartlara uygun olmayan, eylem ve eylemsizlikler sonucu, çocuğun kaza dışı hasara uğraması (Polat, 2001a, s.85).

Fiziksel İstismar: Çocuğun kaza dışı yaralanması (Polat, 2006, s.62) .

Okulöncesi Eğitim: Henüz ilköğretim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsayan isteğe bağlı bir eğitim (Yaşar, 1993, s.140).

Okulöncesi Öğretmeni: 0–6 yaş kümesinin tüm gelişim alanlarından sorumlu olarak çocuklara eğitim veren kişi (Yaşar, 2002, s.47).

## 2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama aracının hazırlanması ve uygulanması ile elde edilen verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

### 2.1. Araştırma Modeli

Okulöncesi öğretmenlerinin, fiziksel istismar belirtisi taşıyan çocukları saptamaları ve bu sorunun yaşanma sıklığını belirlemeyebilmelerini amaçlayan bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde; tarama modelinde nicel araştırma yöntemi kullanılarak, anket tekniğinden yararlanılmıştır.

Tarama modeli, geçmişte ya da şu anda var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan birey, nesne ya da olaylar, kendi koşulları içerisinde ve var olduğu gibi tanımlamaya çalışılır. Önemli olan, uygun bir biçimde gözlemleyebilmektir (Karasar, 1999, s.77).

Araştırmada, fiziksel istismar, öğretmen gözüyle var olan biçimiyle saptanmaya çalışılmıştır.

Anket “Posta ile soru kâğıdı gönderilerek ya da kişilere gidilerek herhangi bir konuda görüşlerinin saptanmasıdır” (Kaptan, 1993, s.34). Bu araştırmanın verileri, anket tekniğinden yararlanılarak toplanmıştır.

Nicel araştırma yöntemi, hazırlanmış bir soru formuna bağlı kalınarak, sayısal yorum ve genelleme yapabilen araştırma türüdür. Nicel araştırma yönteminde, araştırılan konuya ilişkin, evreni temsil edecek örneklemden sayısal sonuçlar elde edilmektedir, elde edilen sonuçlar üzerinde gerekli istatistiki ve matematiksel analizler yapılabilmektedir. Nitel araştırma yönteminde, araştırma evreninin, araştırma konusu hakkındaki düşünceleri sorgulanmaktadır (Baş, s.13, 2001).

## 2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın genel evreni, Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda görev yapan tüm okulöncesi öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma evrenini ise, Eskişehir ilindeki Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi ilköğretim okulları bünyesindeki anasınıflarında görev yapan 160 okulöncesi öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışma evreninin büyük olmaması ve ulaşılabilirliği nedeniyle çalışmada örneklem alma yoluna gidilmemiş, çalışma evreni aynı zamanda araştırmanın örneklemini olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın çalışma evrenini oluşturan öğretmenlere uygulanmak üzere verilen ve uygulanıp geri dönen anket formu sayısı ve yüzdesi Çizelge 1’de yer verilmiştir.

Çizelge 1. Araştırmanın Çalışma Evreni

Dağıtılan Anket Sayısı		Yanıtlanmayan Anket Sayısı		Değerlendirme Dışı Bırakılan Anket Sayısı		Değerlendirmeye Alınan Anket Sayısı	
Sayı (f)	Yüzde (%)	Sayı (f)	Yüzde (%)	Sayı (f)	Yüzde (%)	Sayı (f)	Yüzde (%)
160	100	20	12,5	0,00	0,00	140	87,5

Çizelge 1’de görüldüğü gibi, anket formu dağıtılan öğretmen sayısı 160 olup, öğretmenlerin 140’ı anket formunu yanıtlamıştır. Anket formunu yanıtlayan öğretmenlerin oranı % 87,5’dir. Bu oran Karasar’a (1999, s.180) göre yeterli kabul edilmiştir.

Anket formlarının toplanmasından sonra yapılan incelemeler sonucunda geçersiz olabilecek herhangi bir anket formu bulunmamıştır. Dönen 140 anket formundan elde edilen veriler, değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmada kullanılan veri toplama aracını yanıtlayan öğretmenlerin hizmet süreleri ile ilgili bilgileri Çizelge 2’de gösterilmiştir.

Çizelge 2. Çalışma Evrenine Giren Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri

Özellik	Küme	Sayı f	Yüzde %
Hizmet süresi	0–5 Yıl	57	40,7
	6–15 Yıl	36	25,7
	16 Yıl ve üzeri	47	33,6
Toplam		140	100
Mezun Olunan Okul	Meslek Lisesi	3	2,1
	Meslek Yüksekokulu	45	32,1
	Açıköğretim Fakültesi	18	12,9
	Eğitim Fakültesi	68	48,6
	Diğer	5	3,6
Toplam		140	100
İstismar Konusunda Bilgi Durumu	Bilgim var	91	66,9
	Bilgim yok	45	33,1
Toplam		140	100

Çizelge 2’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğretmenlerin hizmet sürelerine göre dağılımı şöyledir; öğretmenlerin, % 40,7’si 5 yıl ve altı, % 25,7’si 6–15 yıl, % 33,6’si 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahiptir. Hizmet süreleri arasında oran olarak bakıldığında öğretmenlerin yarısına yakın bir kısmı 5 yıl ve altı hizmet süresine sahiptir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin mezun oldukları programa göre dağılımlarına bakıldığında; öğretmenlerin % 32,1’i Meslek Yüksek Okulu mezunu, % 12,9’u Açıköğretim Fakültesi mezunu, % 48,6’sı Eğitim Fakültesi mezunudur. Meslek Lisesi mezunu % 2,1 iken diğer mezuniyet durumları da % 3,6 olarak ifade edilmiş olup, sayılarının çok az olması sebebiyle, her ikisi de araştırma bulgularında dışarıda tutulmuştur. Araştırmadaki kümenin neredeyse yarısı Eğitim Fakültesi mezunu olup, birebir örgün eğitimden yararlanmışlardır. Araştırmadaki okulöncesi öğretmenlerin % 66,9’u çocuk istismarı konusunda eğitim almış olup, % 33,1’i bu konuda herhangi bir eğitim almamıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden çocuk istismarı konusunda bilgisi olanların bilgi kaynakları Çizelge 3’te verilmiştir.

Çizelge 3. Okulöncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı Konusunda Bilgi Kaynakları

Bilgi Kaynağı	Sayı <i>f</i>	Yüzde %
Mezun olduğum okul	58	41,4
Konferans ve seminer	46	32,9
Hizmetiçi eğitim	11	7,9
İnternet	48	33,6
Medya	62	43,6
Diğer	10	7,1

Çizelge 3'te de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin % 41,4'ü mezun olduğu okuldan, % 32,9'u katıldığı konferans ve seminerlerden, % 7,9'u hizmet içi eğitim kurslarından, % 33,6'sı internetten, % 43,6'sı medyadan, % 7,1'i ise diğer (kitap, öğretmen arkadaşı, vb.) den bilgi almıştır.

### 2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırma probleminin çözümü için gerekli bilgileri toplamada kullanılmak üzere bir anket formu geliştirilmiştir. Benzer nitelikte bilgi toplama araçları incelenerek, araştırmanın amacı doğrultusunda yeterli sayıda kapalı uçlu soru maddesi ve seçenek oluşturulmuştur.

Anket formunda kapalı uçlu soruların tercih edilmesinin nedeni, yanıtlamada istenen bakış açısına davet etmesi, kaynak kişi için yanıtlama kolaylığı sağlaması, araştırmacı için verileri sayısallaştırma ve çözümleme kolaylığı sağlamasıdır (Karasar, 1999, s.176).

Ayrıca, anket formu yanıtlayıcıya isterse başka bilgi verebileceği “diğer” seçeneğinin eklendiği açık uçlu sorulara da yer verilmiştir.

Bu doğrultuda hazırlanan taslak anket formu, geçerlik çalışması için uzmanların görüşlerine sunulmuştur. Çocuk istismarı disiplinlerarası çalışma alanına sahip olduğu için farklı bilim dallarından uzmanların görüşleri alınmıştır. Uzman dağılımı Çizelge 4'te verilmiştir.



Çizelge 4. Görüş Alınan Uzmanların Alan Dağılımı ve Sayısı

Fakülte	Anabilim Dalı	Uzman Sayısı
Tıp Fakültesi	Adli Tıp	1
Tıp Fakültesi	Çocuk Hastalıkları ve Sağlığı Uzmanı	1
Tıp Fakültesi	Psikiyatri	1
Eğitim Fakültesi	Okulöncesi Öğretmenliği	8
Eğitim Fakültesi	Eğitim Yönetimi, Teftişi Ekonomisi ve Planlaması	2
Eğitim Fakültesi	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	2
Sosyal Hizmetler	Sosyal Hizmetler	2
Hukuk	Hukuk	2
<b>Toplam</b>		<b>20</b>

Uzmanlardan gelen öneriler doğrultusunda anket formu, araştırmacı ve danışman öğretim üyesi ile yeniden gözden geçirilmiş ve gerekli görülen düzeltmeler yapıldıktan sonra uygulamaya hazır duruma getirilmiştir (Ek-1).

Anket formu, daha sonra güvenilirlik çalışması için Eskişehir ilinde Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 5 ilköğretim okulunda çalışan 10 öğretmene uygulanmıştır. Cronbach Alfa Katsayısı kullanılarak yapılan istatistiksel çözümlenmeler sonucu anket formunun güvenilirlik düzeyi 0,95 olarak bulunmuş; bu güvenilirlik düzeyi araştırma için yeterli görülmüştür.

Anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; öğretmenlerin kişisel bilgileri ve istismar konusunda eğitim alıp, almadıklarını belirlemeyi amaçlayan 6 soru; ikinci bölümde fiziksel istismar belirtileri olan toplamda 19 maddeyi içeren 3 soru, üçüncü bölümde ise yine fiziksel istismar belirtileri olan toplamda 19 maddeyi içeren ancak okulöncesi öğretmenlerinin bu durumlarla karşılaşma sıklığını öğrenmeyi amaçlayan 3 soru yer almaktadır. Anket formunun ikinci bölümündeki soruların yanıtları; “evet” ve “hayır” olmak üzere ikili dereceleme göre, üçüncü bölümdeki soruların yanıtları ise; “sıklıkla”, “ara sıra” ve “hiç” olmak üzere üçlü dereceleme göre düzenlenmiştir.

#### 2.4. Veri Toplama Aracının Uygulanması

Geçerlik ve güvenilirlik çalışması sonucu son biçimi verilen ve uygulamaya hazır hale getirilen anket formunun, öğretmenlere uygulanabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı'ndan gerekli izinler alınmıştır (Ek 2). Anket formunun uygulanmasına olanak veren bakanlık onayı ile anket formu yeterli miktarda çoğaltılarak 2006–2007 öğretim yılının ikinci dönemi içerisinde olan Nisan ayının üçüncü haftasından itibaren, uygulanacak bütün okullara tek tek gidilmiştir. Okullarda yöneticilerle görüşülmüş, gerekli izinler sunulmuş, anket formu hakkında bilgi verilmiş ve ilgili öğretmenlere anket formlarının dağıtılması ve toplanması işlemlerinin kendileri tarafından yapılması ve yine anket formlarının Nisan ayının son haftasında araştırmacı tarafından topluca alınması kararlaştırılmıştır. Belirlenen günde okullara gidilerek okul yöneticilerinden anket formları alınmıştır. Ancak, dağıtılan anket formlarının bir bölümü, öğretmenlerden kaynaklanan nedenlerden dolayı toplanamamıştır.

#### 2.5. Verilerin Çözümü

Veri toplama aracı ile toplanan verilerin çözümlenmesine geçmeden önce anket formları tek tek incelenmiş, değerlendirme dışı herhangi bir anket formu olmadığı görülmüştür. Amaç bölümünde yer alan alt problemleri yanıtlandırmaya yönelik olarak toplanan veriler, önce kodlanarak form kâğıtlarına geçirilmiştir. Daha sonra bilgisayar ortamına aktarılan veriler, frekans, yüzde ve ki kare testlerinden yararlanılarak SPSS 12,0 (Statistical Packages for Social Sciences) paket programı ile çözümlenmiştir.

Öğretmenlerin meslekteki hizmet süresi, mezun olduğu okul ve çocuk istismarı konusunda eğitim alıp, almama durumu bağımsız değişken olarak kabul edilmiştir.

Öğretmenlerin fiziksel istismarın belirtini saptama konusundaki farkındalıkları bağımlı değişken olarak kabul edilmiştir.

### 3. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amaçları doğrultusunda veri toplama aracıyla elde edilen bulgulara ve bulgulara ait yorumlara yer verilmiştir. Bulguların sunuluşu, araştırma amaçlarına dayalı olarak oluşturulan başlıklar altında sunulmuştur.

#### 3.1. Öğretmenlerin Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptayabilmelerine İlişkin Farkındalıkları

Araştırmanın birinci amacında okulöncesi öğretmenlerinin, fiziksel istismarı saptayabilmede farkındalıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Bununla ilgili bulgular ile frekanslar ve yüzdeler Çizelge 5’te verilmiştir.

Çizelge 5. Öğretmenlerin Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farklılıkları

Fiziksel İstismar Bulguları	Fiziksel İstismar Belirtisidir		Fiziksel İstismar Belirtisi Değildir	
	f	%	f	%
Yüzde morluk, yara ve bereler	50	35,7	76	54,3
El ve kolda çürük, bere ve ısırik izleri	116	82,9	19	13,6
El ve ayakta yanık	95	67,9	38	27,1
Bacak ve sırtta morluk	113	80,7	21	15
Karın ve boyunda parmak izi	119	85	14	10
Bilek ve boyunda kordon, ip, vb. izleri	117	83,6	17	12,1
Vücutun herhangi bir yerinde sigara yanığı	120	85,7	14	10
Vücutunda farklı tonlarda bulunan morluklar	111	79,3	22	15,7
Vücutta halka şeklinde çürükler	114	81,4	20	14,3
Vücutunda farklı zamanlarda oluşmuş kırıklar	90	64,3	39	27,9
Çocuğun ağrı verici uyarılara ve travmalara karşı aşırı derecede tepki göstermesi	104	74,3	24	17,1
Çocuğun yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınması	101	72,1	32	22,9
Çocuğun okuldan eve gitmek istememesi	97	69,3	35	25
Çocuğun arkadaşları ile anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesi	115	82,1	15	10,7
Ana-babanın çocuğunu küçümsemesi, suçlaması	102	72,9	28	20
Ana-babanın çocuğunu kardeşi ya da akranlarından olumsuz yönde farklı görmesi	93	66,4	36	25,7
Ana-babanın çocuğunu kötü, şeytan, canavar vb. olarak nitelendirmesi	105	75	23	16,4
Ana-babanın çocuğunu umursamaması	101	72,1	31	22,1
Ana-babanın çocuğunun okuldaki problemleri tartışmayı reddetmesi	93	66,4	38	27,1

Çizelge 5'te görüldüğü gibi, fiziksel istismar belirtisi olan “Çocuğun yüzünde morluk, yara ve bereler” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 35,7'si bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 54,3'ü fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir. Fiziksel istismara uğrayan çocukların yüzünde, özellikle tokata bağlı ağız çevresi ve yanaklarında, kulak ve başın ön kısmında ve alında sıklıkla yaralanmalar görülür. Ağız ve göz çevresinde morlukların varlığı istismar lehine bulgulardır.

İnsan ısırıkları büyük oranda cezalandırma amacı ile gerçekleşmiş olup, istismarı göstermektedir. Çocuğun eli ve kolu bir erişkinin çocuğu sıkıca kollarından tuttuğu bölgelerdir. Fiziksel istismar belirtisi olan “Çocuğun el ve kolunda çürük, bere ve ısırık izleri” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 82,9’u bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 13,6’sı fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir.

Fiziksel istismar belirtisi olan “Çocuğun el ve ayağındaki yanıklar” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 67,9’u bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 27,1’i fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir.

Fiziksel istismar belirtisi olan “Çocuğun bileğinde, boynunda ip, kordon vb. izler” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 83,6’sı bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 12,1’i fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir.

Fiziksel istismar olaylarında çocuğun vücudunda çeşitli şekillerde parmak izleri görülmektedir. İstismarcının parmağını kuvvetlice bastırması sonucunda, izle birlikte çürükler oluşmaktadır. En yaygın görülen şekli 1–2 santim çapında küçük daire şeklindeki çürüklerdir. Bu çürükler genellikle bir erişkinin parmak uçlarının baskısı ya da bir darbe sonucunda oluşur. Sayıca çok olduğu ve en sık görüldüğü bölgeler kollar ve bacakların çevresi, boyun, göğüs ya da karın bölgeleridir. Tokatlamadan ya da yumruklamadan kaynaklanan çürükler daha büyük ve düzensiz olabilmektedir. Fiziksel istismar belirtisi olan “Çocuğun karnında ve boynunda parmak izi” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 85’i bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 10’u fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir.

Fiziksel istismar belirtisi olan “Çocuğun bacak ve sırtında morluk” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 80,7’si bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 15,0’i fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir.

“Çocuğun vücudunun her hangi bir yerinde sigara yanığı” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 85,7’si bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 10,0’i fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir.

Fiziksel istismar belirtisi olan “Çocuğun vücudunda farklı tonlarda bulunan morlukları” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 79,3’si bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 15,7’i fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir.

Vücutta bulunan farklı tonlarda bulunan çürükler fiziksel istismarın önemli bir belirtisidir. “Çocuğun vücudunda halka şeklinde çürükler” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 81,4’ü bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 14,3’ü fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir.

“Çocuğun vücudunda farklı zamanlarda oluşmuş kırıklar” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 64,3’ü bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 27,9’u fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir. Vücutta bulunan farklı zamanlarda oluşmuş kırıklar fiziksel istismarın önemli bir belirtisidir.

Fiziksel istismar belirtisi olan “Çocuğun ağırlı verici uyarılara ve sarsıntılara karşı aşırı derecede tepki göstermesi” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 74,3’ü bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 17,1’i fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir.

“Çocuğun yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınması” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 72,1’i bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 22,9’u fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir.

Fiziksel istismar belirtisi olan “Çocuğun okuldan eve gitmek istememesi” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 69,3’ü bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 25,0’i fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir.

Fiziksel istismara uğrayan çocukların davranışsal belirtisi olan, şiddetin sorun çözümünde kullanıldığını görmesiyle ortaya çıkan; “çocuğun arkadaşları ile anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesi” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 82,1’i bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 10,7’si fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir.

Fiziksel istismar belirtisi olan “Ana-babanın çocuğunu küçümsemesi ve suçlaması” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 72,9’u bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 20,0’si fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir.

“Ana-babanın çocuğu, kardeşi ya da akranlarından olumsuz yönden farklı görmesi” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 66,4’ü bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 25,7’si fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir.

Fiziksel istismar belirtisi olan “Ana-babanın çocuğunu kötü, şeytan, canavar, vb. olarak nitelendirmesi” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 75,0’i bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 16,4’ü fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir.

“Ana-babanın çocuğunu umursamaması” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 72,1’i bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 22,1’i fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir.

Fiziksel istismar belirtisi olan “Ana-babanın çocuğun okuldaki problemlerini tartışmayı reddetmesi” ile ilgili olarak öğretmenlerin % 66,4’ü bu durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görürken % 27,1’i fiziksel istismar belirtisi olarak görmemektedir.

### 3.2. Öğretmenlerin Kişisel Özelliklerine Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına Yönelik Farkındalıkları

Bu bölümde, araştırmanın ikinci amacının alt amaçlarına uygun olarak, araştırmaya katılan okulöncesi eğitim öğretmenlerinin, fiziksel istismar belirtilerini saptamadaki farkındalıklarının; hizmet süreleri, mezuniyet durumları ve istismar hakkında eğitim alma durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

### 3.2.1.Öğretmenlerin Hizmet Sürelerine Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları

Araştırmanın ikinci amacının birinci alt maddesi ile öğretmenlerin hizmet sürelerine göre fiziksel istismar belirtilerini saptamada farkındalıklarının farklılaşıp farklılaşmadığının istatistiksel bakımdan belirlenmesi amaçlanmıştır. Öğretmenlerin verilen fiziksel istismar bulgularını, belirti olup olmadığına ilişkin verdikleri yanıtların öğretmenlerin hizmet süreleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı ki kare testinden yararlanılarak bulunmuştur.

Araştırmanın bu bölümünde, anket formunda bulunan 19 maddelik fiziksel istismar bulguları; fiziksel bulgular, anne-babanın davranış özellikleri ve çocuğun davranışsal özellikleri olmak üzere üç alt başlıkta ele alınmıştır. Öğretmenlerin fiziksel bulgulara ilişkin sorulara verdikleri yanıtların hizmet süresine göre ki kare sonuç dağılımları Çizelge 6.1’de verilmiştir.



Çizelge 6.1. Öğretmenlerin Hizmet Sürelerine Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farklılıkları (Fiziksel Bulgular)

Fiziksel Bulgular	Hizmet Süresi	Evet		Hayır		Toplam		Ki kare Testi
		f	%	f	%	f	%	
1. Yüzde morluk, yara ve bereler	5 ve altı	53	94.6	3	5.4	56	100.0	$\chi^2=7.367$ sd=2 p=.025
	6-15	27	75.0	9	25.0	36	100.0	
	16 ve üstü	36	81.8	8	18.2	44	100.0	
	Toplam	116	85.3	20	14.7	136	100.0	
2. El ve kolda çürük, bereler ve ısırik izleri	5 ve altı	53	94.6	3	5.4	56	100.0	$\chi^2=9.56$ sd=2 p=.008
	6-15	30	88.2	4	11.8	34	100.0	
	16 ve üstü	33	73.3	12	26.7	45	100.0	
	Toplam	116	85.9	19	14.1	135	100.0	
3. El ve ayakta yanık	5 ve altı	41	77.4	12	22.6	53	100.0	$\chi^2=1.54$ sd=2 p=.463
	6-15	24	66.7	12	33.3	36	100.0	
	16 ve üstü	30	68.2	14	31.8	44	100.0	
	Toplam	95	71.4	38	28.6	133	100.0	
4. Bileklerde, boyunda ip, kordon vb. izleri	5 ve altı	51	94.4	3	5.6	54	100.0	$\chi^2=4.73$ sd=2 p=.094
	6-15	30	85.7	5	14.3	35	100.0	
	16 ve üstü	36	80.0	9	20.0	45	100.0	
	Toplam	117	87.3	17	12.7	134	100.0	
5. Karın ve boyunda parmak izi	5 ve altı	53	98.1	1	1.9	54	100.0	$\chi^2=7.29$ sd=2 p=.026
	6-15	29	82.9	6	17.1	35	100.0	
	16 ve üstü	37	84.1	7	15.9	44	100.0	
	Toplam	119	89.5	14	10.5	133	100.0	
6. Bacak ve sırtta morluk	5 ve altı	50	90.9	5	9.1	55	100.0	$\chi^2=3.060$ sd=2 p=.217
	6-15	28	80.0	7	20.0	35	100.0	
	16 ve üstü	35	79.5	9	20.5	44	100.0	
	Toplam	113	84.3	21	15.7	134	100.0	
7. Vücudun herhangi bir yerinde sigara yanığı	5 ve altı	54	98.2	1	1.8	55	100.0	$\chi^2=8.26$ sd=2 p=.016
	6-15	28	80.0	7	20.0	35	100.0	
	16 ve üstü	38	86.4	6	13.6	44	100.0	
	Toplam	120	89.6	14	10.4	134	100.0	
8. Vücudunda farklı tonlarda (mor, yeşil, sarı) bulunan morluklar	5 ve altı	50	92.6	4	7.4	54	100.0	$\chi^2=7.01$ sd=2 p=.030
	6-15	25	71.4	10	28.6	35	100.0	
	16 ve üstü	36	81.8	8	18.2	44	100.0	
	Toplam	111	83.5	22	16.5	133	100.0	

Çizelge 6.1. (Devamı)

9. Vücutta halka şeklinde çürükler	5 ve altı	52	94.5	3	5.5	55	100.0	$\chi^2=6.67$ sd=2 p=.035
	6-15	27	77.1	8	22.9	35	100.0	
	16 ve üstü	35	79.5	9	20.5	44	100.0	
	Toplam	114	85.1	20	14.9	134	100.0	
10. Vücutta farklı zamanlarda oluşmuş kırıklar	5 ve altı	39	75	13	25	52	100.0	$\chi^2=1.70$ sd=2 p=.426
	6-15	21	61.8	13	38.2	34	100.0	
	16 ve üstü	30	69.8	13	30.2	43	100.0	
	Toplam	90	69.8	39	30.2	129	100.0	

Çizelge 6.1.'de görüldüğü gibi, yüzde morluk yara ve bereleri fiziksel istismar belirtisi olarak kabul edenlerin oranı 5 yıl ve daha az hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 94,6 iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 75, 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 81,5'tir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olup olmadığına ilişkin öğretmen yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur,  $\chi^2(2)=7.36$ ,  $p<.05$ .

El ve kolda çürük, bereler ve ısırık izlerini fiziksel istismar olarak kabul edenlerin oranı 5 yıl ve daha az süre hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 94,6 iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 88,2, 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 73,3'tür. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olup olmadığına ilişkin öğretmen yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur,  $\chi^2(2)=9.56$ ,  $p<.05$ .

El ve ayakta yanığı fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı 5 yıl ve daha az süre hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 77,4 iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 66,7, 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 68,2'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla 5 yıl ve daha az hizmet süresine sahip olanlarda gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2(2)=1.54$ ,  $p>.05$ .

Bileklerde, boyunda ip, kordon vb. izleri fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı 5 yıl ve daha az süre hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 94,4

iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 85,7, 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 80'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla 5 yıl ve daha az hizmet süresine sahip olanlarda gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2(2)=4.73$ ,  $p>.05$ .

Karın ve boyunda parmak izini fiziksel istismar olarak kabul edenlerin oranı 5 yıl ve daha az süre hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 98,1 iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 82,9, 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 84,1'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olup olmadığına ilişkin öğretmen yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur,  $\chi^2(2)=7.29$ ,  $p<.05$ ..

Bacak ve sırtta morluğu fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı 5 yıl ve daha az süre hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 90,9 iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 80, 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 79,5'tir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla 5 yıl ve daha az hizmet süresine sahip olanlarda gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2(2)=3.06$ ,  $p>.05$ .

Vücutun herhangi bir yerinde sigara yanığını fiziksel istismar olarak kabul edenlerin oranı 5 yıl ve daha az süre hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 98,2 iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 80, 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 86,4'tür. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olup olmadığına ilişkin öğretmen yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur,  $\chi^2(2)=8.26$ ,  $p<.05$ .

Vücutunda farklı tonlarda (mor, yeşil, sarı) bulunan morlukları fiziksel istismar olarak kabul edenlerin oranı 5 yıl ve daha az süre hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 92,6 iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 71,4, 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 81,8'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi

olup olamadığına ilişkin öğretmen yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur,  $\chi^2(2)=7.01$ ,  $p<.05$ .

Vücutta halka şeklindeki çürükleri fiziksel istismar olarak kabul edenlerin oranı 5 yıl ve daha az süre hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 94,5 iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 77,1, 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 79,5'tir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olup olamadığına ilişkin öğretmen yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur,  $\chi^2(2)=6.67$ ,  $p<.05$ .

Vücutta farklı zamanlarda oluşmuş kırıkları fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı 5 yıl ve daha az süre hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 75 iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 61,8, 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 69,8'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla 5 yıl ve daha az hizmet süresine sahip olanlarda gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2(2)=1.70$ ,  $p>.05$ .

Öğretmenlerin çocuğun davranışsal özelliklerine ilişkin sorulara verdiklerin yanıtlara hizmet süresine göre değişmektedir. İlgili bulgular ve yorumları çizelge 6.2'de belirtilmiştir.

Araştırma anketindeki, 4 maddelik çocuğun davranışsal özelliklere ilişkin fiziksel istismar belirtilerinin, öğretmenlerin hizmet süresine göre ki kare test sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

Çizelge 6.2. Öğretmenlerin Hizmet Sürelerine Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları (Çocuğun Davranışsal Özellikleri)

Davranışsal Özellikler	Hizmet Süresi	Evet		Hayır		Toplam		Ki kare Testi
		<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	
1. Çocuğun ağırı verici uyarılara ve travmalara karşı aşırı derecede tepki göstermesi	5 ve altı	47	90.4	5	9.6	52	100.0	$\chi^2=4.99$ sd=2 p=.082
	6-15	27	77.1	8	22.9	35	100.0	
	16 ve üstü	30	73.2	11	26.9	35	100.0	
	Toplam	104	81.3	24	18.8	128	100.0	
2. Çocuğun yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınması	5 ve altı	44	80.4	11	20.0	55	100.0	$\chi^2=.941$ sd=2 p=.625
	6-15	25	71.4	10	28.6	35	100.0	
	16 ve üstü	32	74.4	11	25.6	43	100.0	
	Toplam	101	75.9	32	24.1	133	100.0	
3. Çocuğun okuldan eve gitmek istememesi	5 ve altı	43	79.6	11	20.4	54	100.0	$\chi^2=1.92$ sd=2 p=.381
	6-15	25	71.4	10	28.6	35	100.0	
	16 ve üstü	29	67.4	14	32.6	43	100.0	
	Toplam	97	73.5	35	26.5	132	100.0	
4. Çocuğun arkadaşları ile anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesi	5 ve altı	49	94.2	3	5.8	52	100.0	$\chi^2=5.713$ sd=2 p=.057
	6-15	32	91.4	3	8.6	35	100.0	
	16 ve üstü	34	79.1	9	20.9	43	100.0	
	Toplam	115	88.5	15	11.5	130	100.0	

Çizelge 6.2.'de görüldüğü gibi, çocuğun ağırı verici uyarılara ve travmalara karşı aşırı derecede tepki göstermesi, fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı 5 yıl ve daha az süre hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 90,4 iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 77,1, 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 73,2'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla 5 yıl ve daha az hizmet süresine sahip olanlarda gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2)=4.99$ ,  $p>.05$ .

Çocuğun yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınması fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı 5 yıl ve daha az süre hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 80,4 iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 71,4, 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 74,4'tür. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi

olarak görenlerin oranı en fazla 5 yıl ve daha az hizmet süresine sahip olanlarda gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2) = .941, p > .05$ .

Çocuğun okuldan eve gitmek istememesini fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı 5 yıl ve daha az süre hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 79,6 iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 71,4, 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 67,4'tür. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla 5 yıl ve daha az hizmet süresine sahip olanlarda gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2) = 1.92, p > .05$ .

Çocuğun arkadaşları ile anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesini fiziksel istismar olarak kabul edenlerin oranı 5 yıl ve daha az süre hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 94,2 iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 91,4, 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 79,1'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olup olmadığına ilişkin öğretmen yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur,  $\chi^2 (2) = 5.71, p < .05$ .

Anket formunda bulunan fiziksel istismar belirtilerinden 5 maddelik ana-babann davranışsal özelliklerine ilişkin yanıtların, öğretmenlerin hizmet süresine göre ki kare sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

Çizelge 6.3. Öğretmenlerin Hizmet Sürelerine Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farklılıkları (Ana-Babaların Davranışsal Özellikleri)

Davranışsal Özellikler	Hizmet Süresi	Evet		Hayır		Toplam		Ki kare Testi
		<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	
1. Çocuğunu küçümseme ve suçlama	5 ve altı	45	84.9	8	15.1	53	100.0	$\chi^2=2.97$ sd=2 p=.226
	6-15	26	78.8	7	21.2	33	100.0	
	16 ve üstü	31	70.5	13	29.5	44	100.0	
	Toplam	102	78.5	28	21.5	130	100.0	
2. Çocuğu kardeşi ya da akranlarından olumsuz yönde farklı görme	5 ve altı	41	77.4	12	22.6	53	100.0	$\chi^2=1.28$ sd=2 p=.525
	6-15	23	69.7	10	30.3	33	100.0	
	16 ve üstü	29	67.4	14	32.6	43	100.0	
	Toplam	93	72.1	36	27.9	129	100.0	
3. Çocuğu kötü, şeytan, canavar, vb. olarak nitelendirme	5 ve altı	48	94.1	3	5.9	51	100.0	$\chi^2=9.60$ sd=2 p=.008
	6-15	27	79.4	7	20.6	34	100.0	
	16 ve üstü	30	69.8	13	30.2	43	100.0	
	Toplam	105	82.0	23	18.0	128	100.0	
4. Çocuğunu umursamama	5 ve altı	44	81.5	10	18.5	54	100.0	$\chi^2=1.641$ sd=2 p=.440
	6-15	26	76.5	8	23.5	34	100.0	
	16 ve üstü	31	70.5	13	29.5	44	100.0	
	Toplam	101	76.5	31	23.5	132	100.0	
5. Çocuğun okuldaki problemlerini tartışmayı reddetme	5 ve altı	40	76.9	12	23.1	52	100.0	$\chi^2=1.482$ sd=2 p=.447
	6-15	23	67.6	11	32.4	34	100.0	
	16 ve üstü	30	66.7	15	33.3	45	100.0	
	Toplam	93	71.0	38	29.0	131	100.0	

Çizelge 6.3.'te görüldüğü gibi, ana-babanın, çocuğunu küçümseme ve suçlama fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı 5 yıl ve daha az süre hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 84,9 iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 78,8, 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 70,5'tir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla 5 yıl ve daha az hizmet süresine sahip olanlarda gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2)=2.97$ ,  $p>.05$ .

Ana-babanın, çocuğu kardeşi ya da akranlarından olumsuz yönde farklı görmesini, fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı 5 yıl ve daha az süre hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 77,4 iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 69,7, 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 67,4'tür. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla 5 yıl ve daha az hizmet süresine sahip olanlarda gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2)=1.28$ ,  $p>.05$ .

Ana-babanın, çocuğu kötü, şeytan, canavar, vb. olarak nitelendirmesini fiziksel istismar olarak kabul edenlerin oranı 5 yıl ve daha az süre hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 94,1 iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 79,4 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 69,8'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olup olmadığına ilişkin öğretmen yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur,  $\chi^2 (2)=9.60$ ,  $p<.05$ .

Ana-babanın çocuğunu umursamamasını fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı 5 yıl ve daha az süre hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 81,5 iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 76,5, 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 70,5'tir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla 5 yıl ve daha az hizmet süresine sahip olanlarda gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2)=1.64$ ,  $p>.05$ .

Ana-babanın, çocuğun okuldaki problemlerini tartışmayı reddetmesini fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı 5 yıl ve daha az süre hizmet süresine sahip olan öğretmenlerde % 76,9 iken, bu oran 6–15 yıl hizmet süresine sahip olanlar için % 67,6, 16 yıl ve üstü hizmet süresine sahip olanlar için % 66,7'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla, 5 yıl ve daha az hizmet süresine sahip olanlarda gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2)=1.48$ ,  $p>.05$ .



### 3.2.2. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları

Araştırmanın ikinci amacının ikinci alt maddesi ile öğretmenlerin mezun oldukları okula göre fiziksel istismar belirtilerini saptamalarına ilişkin farkındalıklarının farklılaşıp farklılaşmadığının istatistiksel bakımdan belirlenmesi amaçlanmıştır. Öğretmenlerin verilen fiziksel istismar bulgularının, belirti olup olmadığına ilişkin verdikleri yanıtların öğretmenlerin mezun olduğu okula göre anlamlı bir ilişki olup olmadığı ki kare testinden yararlanılarak öğrenilmiştir.

Araştırmanın bu bölümü, anket formunda bulunan 19 maddelik fiziksel istismar bulguları; fiziksel bulgular, anne-babanın davranış özellikleri ve çocuğun davranışsal özellikleri olmak üzere üç alt başlıkta ele alınmıştır. Öğretmenlerin fiziksel bulgulara ilişkin sorulara verdikleri yanıtların mezun oldukları okullara göre ki kare sonuç dağılımları Çizelge 7.1’de verilmiştir.

Çizelge 7.1. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farklılıkları (Fiziksel Bulgular)

İstismar Bulguları	Mezun Olduğu Okul	Evet		Hayır		Toplam		Ki kare Testi
		F	%	f	%	f	%	
1. Yüzde morluk, yara ve bereler	M.Yüksekokul	36	87.8	5	12.2	41	100.0	$\chi^2=6.21$ sd=2 p=.045
	Açıköğretim Fak.	16	100.0	0	0	16	100.0	
	Eğitim Fak.	51	76.1	16	23.9	67	100.0	
2. El ve kolda çürük, bereler ve ısırtık izleri	M.Yüksekokul	34	81.0	8	19.0	42	100.0	$\chi^2=3.84$ sd=2 p=.148
	Açıköğretim Fak.	18	100.0	0	0	18	100.0	
	Eğitim Fak.	57	85.1	10	14.9	67	100.0	
3. El ve ayakta yanık	M.Yüksekokul	30	73.2	11	26.8	41	100.0	$\chi^2=2.79$ sd=2 p=.248
	Açıköğretim Fak.	16	88.9	2	11.1	18	100.0	
	Eğitim Fak.	45	69.2	20	30.8	65	100.0	
4. Bileklerde, boyunda ip, kordon vb. izler	M.Yüksekokul	35	85.4	6	14.6	41	100.0	$\chi^2=3.05$ sd=2 p=.217
	Açıköğretim Fak.	18	100.0	0	0	18	100.0	
	Eğitim Fak.	57	85.1	10	14.9	67	100.0	
5. Karın ve boyunda parmak izi	M.Yüksekokul	36	87.8	5	12.2	41	100.0	$\chi^2=2.44$ sd=2 p=.295
	Açıköğretim Fak.	18	100.0	0	0	18	100.0	
	Eğitim Fak.	58	87.9	8	12.1	66	100.0	
6. Bacak ve sırtta morluk	M.Yüksekokul	35	85.4	6	14.6	41	100.0	$\chi^2=2.10$ sd=2 p=.349
	Açıköğretim Fak.	17	94.4	1	5.6	18	100.0	
	Eğitim Fak.	54	80.6	13	19.4	67	100.0	
7. Vücudun herhangi bir yerinde sigara yanığı	M.Yüksekokul	37	90.2	4	9.8	41	100.0	$\chi^2= .64$ sd=2 p=.724
	Açıköğretim Fak.	17	94.4	1	5.6	18	100.0	
	Eğitim Fak.	59	88.1	8	11.9	67	100.0	
8. Vücudunda farklı tonlarda bulunan morluklar	M.Yüksekokul	34	85.0	6	15.0	40	100.0	$\chi^2= .15$ sd=2 p=.927
	Açıköğretim Fak.	15	83.3	3	16.7	18	100.0	
	Eğitim Fak.	55	82.1	12	17.9	67	100.0	

Çizelge 7.1 (Devamı)

9. Vücutta halka şeklinde çürükler	M.Yüksekokul	33	80.5	8	19.5	41	100.0	$\chi^2=1.90$ sd=2 p=.386
	Açıköğretim Fak.	17	94.4	1	5.6	18	100.0	
	Eğitim Fak.	57	85.1	10	14.9	67	100.0	
10. Vücutta farklı zamanlarda oluşmuş kırıklar	M.Yüksekokul	28	71.8	11	28.2	39	100.0	$\chi^2=4.17$ sd=2 p=.124
	Açıköğretim Fak.	15	88.2	2	11.8	17	100.0	
	Eğitim Fak.	41	63.1	24	36.9	65	100.0	

Çizelge 7.1.'de görüldüğü gibi; yüzde morluk, yara ve bereleri fiziksel istismar olarak kabul edenlerin oranı; mezuniyeti meslek yüksek okulu olan öğretmenlerde % 87,8 iken, bu oran Açıköğretim Fakültesi mezunlarında % 88,9, Eğitim Fakültesi mezunlarında % 76,1'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olup olmadığına ilişkin öğretmen yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur,  $\chi^2(2)=6.21, p<.05$ .

El ve kolda çürük, bereler ve ısırık izlerini fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı; Meslek Yüksekokulu mezunlarında % 81, iken, bu oran Açıköğretim Fakültesi mezunlarında % 100, Eğitim Fakültesi mezunlarında % 85,1'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla Açıköğretim Fakültesi mezunlarında gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2(2)=.384, p>.05$ .

El ve ayak yanığını fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı; Meslek Yüksekokulu mezunlarında % 73,2 iken, bu oran Açıköğretim Fakültesi mezunlarında % 88,9, Eğitim Fakültesi mezunlarında % 69,2'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla Açıköğretim Fakültesi mezunlarında gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2(2)=2.79, p>.05$ .

Bileklerde, boyunda ip, kordon vb. izleri fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı; Meslek Yüksekokulu mezunlarında % 85,4 iken, bu oran Açıköğretim

Fakültesi mezunlarında % 100, Eğitim Fakültesi mezunlarında % 85,1'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla Açıköğretim Fakültesi mezunlarında gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2)=3.05$ ,  $p>.05$ .

Karın ve boyunda parmak izini fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı; Meslek Yüksekokulu mezunlarında % 87,8 iken, bu oran Açıköğretim Fakültesi mezunlarında % 100, Eğitim Fakültesi mezunlarında % 87,9'dur. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla Açıköğretim Fakültesi mezunlarında gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2)= 2.44$ ,  $p>.05$ .

Bacak ve sırtta morlukları fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı; Meslek Yüksekokulu mezunlarında % 85,4 iken, bu oran Açıköğretim Fakültesi mezunlarında % 94,4, Eğitim Fakültesi mezunlarında % 80,6'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla Açıköğretim Fakültesi mezunlarında gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2)= 2.10$ ,  $p>.05$

Vücutun herhangi bir yerinde sigara yanığının fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı; Meslek Yüksekokulu mezunlarında % 90,2 iken, bu oran Açıköğretim Fakültesi mezunlarında % 94,4, Eğitim Fakültesi mezunlarında % 88,1'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla Açıköğretim Fakültesi mezunlarında gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2)= .64$ ,  $p>.05$ .

Vücutun farklı tonlarda (mor, yeşil, sarı) bulunan morlukların fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı; Meslek Yüksekokulu mezunlarında % 85 iken, bu oran Açıköğretim Fakültesi mezunlarında % 83,3, Eğitim Fakültesi mezunlarında % 82,1'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla Meslek Yüksekokul mezunlarında gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2)= .15$ ,  $p>.05$ .

Vücutta halka şeklinde çürüklerin fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı; Meslek Yüksekokulu mezunlarında % 80,5 iken, bu oran Açıköğretim Fakültesi mezunlarında % 94,4, Eğitim Fakültesi mezunlarında % 85,1'tir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla Açıköğretim Fakültesi mezunlarında gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2)= 1.90, p>.05$

Vücutta farklı zamanlarda oluşmuş kırıkları fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı; Meslek Yüksekokulu mezunlarında % 71,8 iken, bu oran Açıköğretim Fakültesi mezunlarında % 88,2, Eğitim Fakültesi mezunlarında % 63,1'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla Açıköğretim Fakültesi mezunlarında gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2)=4.17, p>.05$ .

Anket formunda bulunan fiziksel istismar belirtilerinden 4 maddelik çocuğun davranışsal özelliklerine ilişkin yanıtların, öğretmenlerin mezun oldukları okula göre ki kare sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

Çizelge 7.2. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farklılıkları (Çocuğun Davranışsal Özellikleri)

Davranışsal Özellikler	Mezun Olduğu Okul	Evet		Hayır		Toplam		Ki kare Testi
		f	%	f	%	f	%	
1. Çocuğun ağırı verici uyarılara ve travmalara karşı aşırı derecede tepki göstermesi	M.Yüksekokul	28	77.8	8	22.2	36	100.0	$\chi^2 = .672$ sd=2 p=.715
	Açıköğretim Fak.	14	87.5	2	12.5	16	100.0	
	Eğitim Fak.	54	80.6	13	19.4	67	100.0	
	Toplam	96	80.7	23	19.3	119	100.0	
2.Çocuğun yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınması	M.Yüksekokul	30	73.2	11	26.8	41	100.0	$\chi^2 = .728$ sd=2 p=.695
	Açıköğretim Fak.	12	70.6	5	29.4	17	100.0	
	Eğitim Fak.	52	78.8	14	21.2	66	100.0	
	Toplam	94	75.8	30	24.2	124	100.0	
3. Çocuğun okuldan eve gitmek istememesi	M.Yüksekokul	25	64.1	14	35.9	39	100.0	$\chi^2 = 1.640$ sd=2 p=.440
	Açıköğretim Fak.	13	72.2	5	27.8	18	100.0	
	Eğitim Fak.	50	75.8	16	24.2	66	100.0	
	Toplam	88	71.5	35	28.5	123	100.0	
4. Çocuğun arkadaşları ile anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesi	M.Yüksekokul	33	84.6	6	15.4	39	100.0	$\chi^2 = 10.397$ sd=2 p=.034
	Açıköğretim Fak.	15	88.2	2	11.8	17	100.0	
	Eğitim Fak.	59	89.4	7	10.6	66	100.0	
	Toplam	107	87.7	15	12.3	122	100.0	

Çizelge 7.2.'de görüldüğü gibi; çocuğun ağırı verici uyarılara ve travmalara karşı aşırı derecede tepki göstermesini fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı; Meslek Yüksekokulu mezunlarında % 77,8 iken, bu oran Açıköğretim Fakültesi mezunlarında % 87,5, Eğitim Fakültesi mezunlarında % 80,6'dır. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla Açıköğretim Fakültesi mezunlarında gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2) = .672, p > .05$ .

Çocuğun yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınmasını fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı; Meslek Yüksekokulu mezunlarında % 73,2 iken, bu oran Açıköğretim Fakültesi mezunlarında % 70,6, Eğitim Fakültesi mezunlarında % 78,8'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla Eğitim Fakültesi mezunlarında gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2) = .728, p > .05$ .

Çocuğun okuldan eve gitmek istememesini fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı; Meslek Yüksekokulu mezunlarında % 64,1 iken, bu oran Açıköğretim Fakültesi mezunlarında % 72,2, Eğitim Fakültesi mezunlarında % 75,8'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla Eğitim Fakültesi mezunlarında gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2) = 10.397, p > .05$ .

Çocuğun arkadaşları ile anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesini fiziksel istismar olarak kabul edenlerin oranı; mezuniyeti meslek yüksek okulu olan öğretmenlerde % 84,6 iken, bu oran Açıköğretim Fakültesi mezunlarında % 88,2, Eğitim Fakültesi mezunlarında % 89,4'tür. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olup olmadığına ilişkin öğretmen yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur,  $\chi^2 (2) = 10.39, p < .05$ .

Anket formunda bulunan fiziksel istismar belirtilerinden 5 maddelik ana-babanın davranışsal özelliklerine ilişkin yanıtların, öğretmenlerin mezun oldukları okula göre ki kare sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

Çizelge 7.3. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okula Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farklılıkları (Ana-Babanın Davranışsal Özellikleri)

Davranışsal Özellikler	Mezun Olunan Okul	Evet		Hayır		Toplam		Ki kare Testi
		f	%	f	%	f	%	
1. Çocuğunu küçümseme ve suçlama	M.Yüksekokul	30	73.2	11	26.8	41	100.0	$\chi^2= .878$ sd=2 p=.645
	Açıköğretim Fak.	15	83.3	3	16.7	18	100.0	
	Eğitim Fak.	49	79.0	13	21.0	62	100.0	
	Toplam	94	77.7	27	22.3	121	100.0	
2. Çocuğu kardeşi ya da akranlarından olumsuz yönde farklı görme	M.Yüksekokul	27	67.5	13	32.5	40	100.0	$\chi^2= .361$ sd=2 p=.835
	Açıköğretim Fak.	12	70.6	5	29.4	17	100.0	
	Eğitim Fak.	46	73.0	17	27.0	63	100.0	
	Toplam	85	70.8	35	29.2	120	100.0	
3. Çocuğu kötü, şeytan, canavar, vb. olarak nitelendirme	M.Yüksekokul	29	74.4	10	25.6	39	100.0	$\chi^2=2.12$ sd=2 p=.346
	Açıköğretim Fak.	15	88.2	2	11.8	17	100.0	
	Eğitim Fak.	53	84.1	10	15.9	63	100.0	
	Toplam	97	81.5	22	18.5	119	100.0	
4.Çocuğunu umursamama	M.Yüksekokul	29	72.5	11	27.5	40	100.0	$\chi^2= .796$ sd=2 p=.672
	Açıköğretim Fak.	14	77.8	4	22.2	18	100.0	
	Eğitim Fak.	52	80.0	13	20.0	65	100.0	
	Toplam	95	77.2	28	22.8	123	100.0	
5. Çocuğun okuldaki problemlerini tartışmayı reddetme	M.Yüksekokul	28	70.0	12	30.0	40	100.0	$\chi^2=1.482$ sd=2 p=.447
	Açıköğretim Fak.	11	64.7	6	35.3	17	100.0	
	Eğitim Fak.	48	73.8	17	26.2	65	100.0	
	Toplam	87	71.3	35	28.7	122	100.0	

Çizelge 7.3.'te görüldüğü gibi, ana-babanın, çocuğunu küçümseme ve suçlamasını, fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı; Meslek Yüksekokulu mezunlarında % 73,2 iken, bu oran Açıköğretim Fakültesi mezunlarında % 83,3, Eğitim Fakültesi mezunlarında % 79'dur. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla Açıköğretim Fakültesi mezunlarında gözlenmesine



karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2) = .878, p > .05$ .

Ana-babanın, çocuğu kardeşi ya da akranlarından olumsuz yönde farklı görmesini fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı; Meslek Yüksekokulu mezunlarında % 67,5 iken, bu oran Açıköğretim Fakültesi mezunlarında % 70,6, Eğitim Fakültesi mezunlarında % 73'tür. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla Eğitim Fakültesi mezunlarında gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2) = .361, p > .05$ .

Ana-babanın, çocuğu kötü, şeytan, canavar, vb. olarak nitelendirmesini fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı; Meslek Yüksekokulu mezunlarında % 74,4 iken, bu oran Açıköğretim Fakültesi mezunlarında % 88,2 Eğitim Fakültesi mezunlarında % 84,1'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla Açıköğretim Fakültesi mezunlarında gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2) = 2.12, p > .05$ .

Ana-babanın, çocuğunu umursamamasını, fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı; Meslek Yüksekokulu mezunlarında % 72,5 iken, bu oran Açıköğretim Fakültesi mezunlarında % 77,8, Eğitim Fakültesi mezunlarında % 80'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla Eğitim Fakültesi mezunlarında gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2) = .796, p > .05$ .

Ana-babanın, çocuğun okuldaki problemlerini tartışmayı reddetmesini, fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin oranı; Meslek Yüksekokulu mezunlarında % 70 iken, bu oran Açıköğretim Fakültesi mezunlarında % 64,7, Eğitim Fakültesi mezunlarında % 73,8'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı en fazla Eğitim Fakültesi mezunlarında gözlenmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2) = 1.482, p > .05$ . Bulguyu

saptayabilme ile öğretmenlerin mezuniyet durumu arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır.

### 3.2.3. Öğretmenlerin Fiziksel İstismar Konusunda Bilgi Durumuna Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları

Araştırmanın ikinci amacının üçüncü alt maddesi ile öğretmenlerin fiziksel istismar konusunda bilgi durumuna göre fiziksel istismar belirtilerini saptamaya ilişkin farkındalıklarının farklılaşıp farklılaşmadığının istatistiksel bakımdan belirlenmesi amaçlanmıştır. Öğretmenlerin verilen fiziksel istismar bulgularının, belirti olup olmadığına ilişkin verdikleri yanıtların öğretmenlerin istismar konusunda bilgi durumu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı ki kare testinden yararlanılarak öğrenilmiştir.

Araştırmanın bu bölümü, anket formunda bulunan 19 maddelik fiziksel istismar bulguları; fiziksel bulgular, anne-babanın davranış özellikleri ve çocuğun davranışsal özellikleri olmak üzere üç alt başlıkta ele alınmıştır. Öğretmenlerin fiziksel bulgulara ilişkin sorulara verdikleri yanıtların öğretmenlerin istismar konusunda bilgi durumuna göre ki kare sonuç dağılımları Çizelge 8.1’de verilmiştir.

Çizelge 8.1. Öğretmenlerin İstismar Konusunda Bilgi Durumlarına Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları (Fiziksel Bulgular)

İstismar Bulguları	Bilgi Durumu	Evet		Hayır		Toplam		Ki kare Testi
		f	%	f	%	F	%	
1. Yüzde morluk, yara ve bereler	Bilgim var	68	81.9	15	18.1	83	100.0	$\chi^2=7.34$ sd=2 p=.007
	Bilgim yok	25	59.5	17	40.5	42	100.0	
	Toplam	93	74.4	32	25.6	125	100.0	
2. El ve kolda çürük, bereler ve ısırık izleri	Bilgim var	81	91.0	8	9.0	89	100.0	$\chi^2=5.01$ sd=2 p=.025
	Bilgim yok	33	76.7	10	23.3	43	100.0	
	Toplam	114	86.4	18	13.6	132	100.0	
3. El ve ayakta yanık	Bilgim var	64	74.4	22	25.6	86	100.0	$\chi^2=1.03$ sd=2 p=.309
	Bilgim yok	29	65.9	15	34.1	44	100.0	
	Toplam	93	71.5	37	28.5	130	100.0	
4. Bileklerde, boyunda ip, kordon vb. izleri	Bilgim var	81	92.0	7	8.0	88	100.0	$\chi^2=4.53$ sd=2 p=.033
	Bilgim yok	34	79.1	9	20.9	43	100.0	
	Toplam	115	87.8	16	12.2	131	100.0	
5. Kanın ve boyunda parmak izi	Bilgim var	82	94.3	5	5.7	87	100.0	$\chi^2=5.28$ sd=2 p=.021
	Bilgim yok	35	81.4	8	18.6	43	100.0	
	Toplam	117	90.0	13	10.0	130	100.0	
6. Bacak ve sırtta morluk	Bilgim var	79	90.8	8	9.2	87	100.0	$\chi^2=7.38$ sd=2 p=.007
	Bilgim yok	32	72.7	12	27.3	44	100.0	
	Toplam	111	84.7	20	15.3	131	100.0	
7. Vücudun herhangi bir yerinde sigara yanığı	Bilgim var	83	94.3	5	5.7	88	100.0	$\chi^2=1.08$ sd=2 p=.298
	Bilgim yok	35	81.4	8	18.6	43	100.0	
	Toplam	118	90.1	13	9.9	131	100.0	
8. Vücudunda farklı tonlarda bulunan morluklar	Bilgim var	75	86.2	12	13.8	87	100.0	$\chi^2=1.08$ sd=2 p=.298
	Bilgim yok	34	79.1	9	20.9	43	100.0	
	Toplam	109	83.8	21	16.2	130	100.0	
9. Vücutta halka şeklinde çürükler	Bilgim var	79	89.8	9	10.2	88	100.0	$\chi^2=3.95$ sd=2 p=.047
	Bilgim yok	33	76.7	10	23.3	43	100.0	
	Toplam	112	85.5	19	14.5	131	100.0	
10. Vücutta farklı zamanlarda oluşmuş kırıklar	Bilgim var	63	74.1	22	25.9	85	100.0	$\chi^2=2.26$ sd=2 p=.132
	Bilgim yok	25	61.0	16	39.0	41	100.0	
	Toplam	88	69.8	38	30.2	126	100.0	

Çizelge 8.1.'de görüldüğü gibi; yüzde morluk, yara ve bereleri fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı, bilgisi olanlarda % 81,9 iken bilgisi olmayanlarda % 59,5'tir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin bilgi durumuna ilişkin öğretmen yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.  $\chi^2 (2)=7.34, p<.05$ .

El ve kolda çürük, bereler ve ısırık izleri fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı, bilgisi olanlarda % 91 iken bilgisi olmayanlarda % 76,7'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin bilgi durumuna ilişkin öğretmen yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.  $\chi^2 (2)=5.01, p<.05$ .

El ve ayak yanığını fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı; bilgisi olanlarda % 74,4 iken, bilgisi olmayanlarda % 65,9'dur. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı, bilgisi olanlarda daha fazla görülmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (2)=1.03 p>.05$ .

Bileklerde, boyunda ip, kordon vb. izleri fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı; bilgisi olanlarda % 92 iken bilgisi olmayanlarda % 79,1'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin, bilgim durumuna ilişkin, öğretmen yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.  $\chi^2 (2)=4.53, p<.05$ .

Karın ve boyunda parmak izi fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı; bilgisi olanlarda % 94,3 iken bilgisi olmayanlarda % 81,4'tür. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin bilgim durumuna ilişkin öğretmen yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.  $\chi^2 (2)=5.28, p<.05$ .

Bacak ve sırtta morluk fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı; bilgisi olanlarda % 90,8 iken bilgisi olmayanlarda %

72,2'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin bilginin durumuna ilişkin öğretmen yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.  $\chi^2(2)=7.38, p<.05$ .

Vücudun herhangi bir yerinde sigara yanığının fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı, bilgisi olanlarda % 94,3 iken, bilgisi olmayanlarda % 81,4'tür. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı bilgisi olanlarda daha fazla görülmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2(2)=1.08 p>.05$ .

Vücutta farklı tonlarda (mor, yeşil, sarı) bulunan morlukların fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı, bilgisi olanlarda % 86,2 iken, bilgisi olmayanlarda % 79,1'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı bilgisi olanlarda daha fazla görülmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2(2)=1.08 p>.05$ .

Vücutta halka şeklinde çürükler fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı bilgisi olanlarda % 89,8 iken bilgisi olmayanlarda % 76,7'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin bilginin durumuna ilişkin öğretmen yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.  $\chi^2(2)=3.95, p<.05$ .

Vücutta farklı zamanlarda oluşmuş kırıklar fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı bilgisi olanlarda % 74,1 iken, bilgisi olmayanlarda % 61'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı bilgisi olanlarda daha fazla görülmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2(2)=2.26 p>.05$ .

Anket formunda bulunan fiziksel istismar belirtilerinden 4 maddelik çocuğun davranışsal özelliklerine ilişkin yanıtların, öğretmenlerin bilgi durumuna göre ki kare sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

Çizelge 8.2. Öğretmenlerin İstismar Konusunda Bilgi Durumlarına Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları (Çocuğun Davranışsal Özellikleri)

Davranışsal Özellikler	Bilgi Durumu	Evet		Hayır		Toplam		Kay-Kare Testi
		<i>f</i>	%	<i>F</i>	%	<i>f</i>	%	
1. Çocuğun ağır verici uyaranlara ve travmalara karşı aşırı derecede tepki göstermesi	Bilgim var	77	80.2	19	19.8	96	100.0	$\chi^2= .274$ sd=1 p=.601
	Bilgim yok	27	84.4	5	15.6	32	100.0	
	Toplam	96	81.3	24	18.8	128	100.0	
2. Çocuğun yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınması	Bilgim var	71	71.0	29	29.0	100	100.0	$\chi^2=5.38$ sd=1 p=.020
	Bilgim yok	30	90.0	3	9.1	33	100.0	
	Toplam	101	75.9	32	24.1	133	100.0	
3. Çocuğun okuldan eve gitmek istememesi	Bilgim var	71	71.1	28	28.3	99	100.0	$\chi^2= .635$ sd=1 p=.426
	Bilgim yok	26	78.8	7	21.2	33	100.0	
	Toplam	97	73.5	35	26.5	132	100.0	
4. Çocuğun arkadaşları ile anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesi	Bilgim var	83	85.6	14	14.4	97	100.0	$\chi^2=3.13$ sd=1 p=.077
	Bilgim yok	32	97.0	2	3.0	33	100.0	
	Toplam	115	88.5	15	11.5	130	100.0	

Çizelge 8.2.'de görüldüğü gibi; çocuğun ağır verici uyaranlara ve travmalara karşı aşırı derecede tepki göstermesinin fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı; bilgisi olanlarda % 80,2 iken, bilgisi olmayanlarda % 84,4'tür. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı bilgisi olmayanlarda daha fazla görülmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2 (1)= .274$   $p>.05$ .

Çocuğun yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınması fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı; bilgisi olanlarda % 71 iken bilgisi olmayanlarda % 90'dır. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin bilgi durumuna ilişkin öğretmen yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.  $\chi^2 (1)=5.38$ ,  $p<.05$ .

Çocuğun okuldan eve gitmek istememesi fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı; bilgisi olanlarda % 71,1 iken, bilgisi olmayanlarda % 78,8'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı bilgisi olmayanlarda daha fazla görülmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2(1) = .635$   $p > .05$ .

Çocuğun arkadaşları ile anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesi fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı bilgisi olanlarda % 85,6 iken, bilgisi olmayanlarda % 97'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı bilgisi olmayanlarda daha fazla görülmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2(1) = 3.13$   $p > .05$ .

Anket formunda bulunan fiziksel istismar belirtilerinden 5 maddelik ana-babanın davranışsal özelliklerine ilişkin yanıtların, öğretmenlerin bilgi durumuna göre ki kare sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

Çizelge 8.3. Öğretmenlerin İstismar Konusunda Bilgi Durumlarına Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farklılıkları (Ana-Babanın Davranışsal Özellikleri)

Davranışsal Özellikler	Eğitim Durumu	Evet		Hayır		Toplam		Ki kare Testi
		<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	
1. Çocuğunu küçümseme ve suçlama	Bilgim var	68	79.1	18	20.9	86	100.0	$\chi^2 = .193$ sd=1 p=.660
	Bilgim yok	31	75.6	10	24.4	41	100.0	
	Toplam	99	78.0	28	2.0	127	100.0	
2. Çocuğu kardeşi ya da akranlarından olumsuz yönde farklı görme	Bilgim var	62	73.8	22	26.2	84	100.0	$\chi^2 = .700$ sd=1 p=.403
	Bilgim yok	28	66.7	14	33.3	42	100.0	
	Toplam	90	90	36	28.6	126	100.0	
3. Çocuğu kötü, şeytan, canavar, vb. olarak nitelendirme	Bilgim var	71	84.5	13	15.5	84	100.0	$\chi^2 = 1.45$ sd=2 p=.227
	Bilgim yok	31	75.6	10	24.4	41	100.0	
	Toplam	102	81.6	23	18.4	125	100.0	
4. Çocuğunu umursamama	Bilgim var	66	75.0	22	25.0	88	100.0	$\chi^2 = .142$ sd=1 p=.706
	Bilgim yok	32	78.0	9	22.0	41	100.0	
	Toplam	98	76.0	31	24.0	129	100.0	
5. Çocuğun okuldaki problemlerini tartışmayı reddetme	Bilgim var	62	72.1	24	27.9	86	100.0	$\chi^2 = .194$ sd=1 p=.659
	Bilgim yok	28	68.3	13	31.7	41	100.0	
	Toplam	90	70.9	37	29.1	127	100.0	

Çizelge 8.3.'te görüldüğü gibi; ana-babanın, çocuğunu küçümseme ve suçlamasını fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı; bilgisi olanlarda % 79,1 iken, bilgisi olmayanlarda % 75,6'dır. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı, bilgisi olanlarda daha fazla görülmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2(1) = .193$  p>.05.

Ana-babanın, çocuğunu kardeşi ya da akranlarından olumsuz yönde farklı görmesini fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı, bilgisi olanlarda % 73,8 iken, bilgisi olmayanlarda % 66,7'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı, bilgisi olanlarda daha fazla görülmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2(1) = .700$  p>.05.



Ana-babanın, çocuğunu kötü, şeytan, canavar, vb. olarak nitelendirmesini fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı bilgisi olanlarda, % 84,5 iken, bilgisi olmayanlarda % 75,6'dır. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı, bilgisi olanlarda daha fazla görülmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2(2)=1.45 p>.05$ .

Ana-babanın, çocuğu umursamamasını fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı bilgisi olanlarda % 75 iken, bilgisi olmayanlarda % 78'dir. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı, bilgisi olmayanlarda daha fazla görülmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2(1)=.142 p>.05$ . Bulguyu saptayabilme ile öğretmenin konu hakkında önceden bilgisinin olması arasında her hangi bir ilişki bulunmamaktadır.

Ana-babanın, çocuğunun okuldaki problemlerini tartışmayı reddetmesini, fiziksel istismara ilişkin belirti olarak görenlerin konu hakkında bilgi durumuna göre oranı, bilgisi olanlarda % 72,1 iken, bilgisi olmayanlarda % 68,3'tür. Anılan durumu fiziksel istismar belirtisi olarak görenlerin oranı, bilgisi olanlarda daha fazla görülmesine karşılık, kümeler arasında gözlenen farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır,  $\chi^2(1)=.194 p>.05$ .

### 3.3. Öğretmenlerin Fiziksel İstismar Belirtileri İle Karşılaşma Sıklıkları

Bu bölümde, araştırmanın üçüncü amacına uygun olarak, araştırmaya katılan okulöncesi eğitim öğretmenlerinin, son iki yılda, fiziksel istismar belirtileri ile karşılaşma sıklıklarına ilişkin maddelere verdikleri yanıtlardan oluşan bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin son iki yılda fiziksel istismar belirtileri ile karşılaşma sıklıklarına ilişkin maddelere verdikleri yanıtların frekansları ve yüzdeleri Çizelge 9'da belirtilmiştir.

Çizelge 9. Son İki Yılda Öğretmenlerin Fiziksel İstismar Belirtileri ile Karşılaşma Sıklıklarına Verdikleri Yanıtlar

Fiziksel İstismar Bulguları	Sıklıkla		Arasıra		Hiç	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>F</i>	%
Yüzde morluk, yara ve bereler	4	2,9	29	20,7	97	69,3
El ve kolda çürük, bere ve ısırik izleri	5	3,6	29	20,7	98	70,0
El ve ayakta yanık	3	2,1	13	9,3	116	82,9
Bacak ve sırtta morluk	2	1,4	11	7,9	118	84,3
Karın ve boyunda parmak izi	1	,7	5	3,6	125	89,3
Vücutun herhangi bir yerinde sigara yanığı	1	,7	9	6,4	121	86,4
Vücutunda farklı tonlarda bulunan morluklar	2	1,4	27	19,3	102	72,9
Vücutta halka şeklinde çürükler	2	1,4	12	8,6	111	83,6
Vücutunda farklı zamanlarda oluşmuş kırıklar	1	,7	6	4,3	124	88,6
Çocuğun ağrı verici uyarılara ve travmalara karşı aşırı derecede tepki göstermesi	7	5,0	29	20,7	94	67,1
Çocuğun yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınması	8	5,7	66	47,1	59	42,1
Çocuğun okuldan eve gitmek istememesi	9	6,4	50	35,7	73	52,1
Çocuğun arkadaşları ile anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesi	29	20,7	73	52,1	32	22,9
Ana-babanın çocuğunu küçümsemesi, suçlaması	9	6,4	55	39,3	68	48,6
Ana-babanın çocuğunu kardeşi ya da akranlarından olumsuz yönde farklı görmesi	10	7,1	51	36,4	71	50,7
Ana-babanın çocuğunu kötü, şeytan, canavar vb. olarak nitelendirmesi	8	5,7	16	11,4	108	77,19
Ana-babanın çocuğunu umursamaması	9	6,4	54	38,6	71	50,7
Ana-babanın çocuğunun okuldaki problemleri tartışmayı reddetmesi	11	7,9	47	33,6	75	53,6

Çizelge 9’da görüldüğü gibi fiziksel istismar belirtilerinden “Yüzde morluk yara ve bereler” bulgusu ile karşılaşmalarına, öğretmenlerin % 2,9’u “sıklıkla”, % 20,7’si “arasıra”, % 69,3’ü “hiç” yanıtını vermiştir. Bir başka deyişle araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 23,6’sı, son iki yılda, belirtilen fiziksel istismar bulgusu ile karşılaşmıştır.

“El ve kolda çürük, bere ve ısırık izleri” bulgusu ile karşılaşmalarına, öğretmenlerin % 3,6’sı “sıklıkla”, % 20,7’si “ara sıra”, % 70’i “hiç”, yanıtını vermiştir. Bir başka deyişle araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 24,3’ü, son iki yılda, belirtilen fiziksel istismar bulgusu ile karşılaşmıştır.

Fiziksel istismar belirtilerinden “El ve ayakta yanık” bulgusu ile karşılaşmalarına, öğretmenlerin % 2,1’i “sıklıkla”, % 9,3’ü “ara sıra”, % 82,9’u “hiç”, yanıtını vermiştir. Bir başka deyişle araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 11,4’ü, son iki yılda, belirtilen fiziksel istismar bulgusu ile karşılaşmıştır.

“Bacak ve sırtta morluk” bulgusu ile karşılaşmalarına, öğretmenlerin % 1,4’ü “sıklıkla”, % 7,9’u “ara sıra”, % 84,3’ü “hiç”, yanıtını vermiştir. Bir başka deyişle araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 9,3’ü, son iki yılda, belirtilen fiziksel istismar bulgusu ile karşılaşmıştır.

Fiziksel istismar belirtilerinden “Karın ve boyunda parmak izi” bulgusu ile karşılaşmalarına, öğretmenlerin % 0,7’si “sıklıkla”, % 3,6’sı “ara sıra”, % 89,3’ü “hiç”, yanıtını vermiştir. Bir başka deyişle araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 4,3’ü, son iki yılda, belirtilen fiziksel istismar bulgusu ile karşılaşmıştır.

“Vücudun herhangi bir yerinde sigara yanığı” bulgusu ile karşılaşmalarına, öğretmenlerin % 0,7’si “sıklıkla”, % 6,4’ü “ara sıra”, % 86,4’ü “hiç”, yanıtını vermiştir. Bir başka deyişle araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 1,1’i, son iki yılda, belirtilen fiziksel istismar bulgusu ile karşılaşmıştır.

Fiziksel istismar belirtilerinden “Vücudunda farklı tonlarda bulunan morluklar” bulgusu ile karşılaşmalarına, öğretmenlerin % 1,4’ü “sıklıkla”, % 19,3’ü “ara sıra”, % 72,9’u “hiç”, yanıtını vermiştir. Bir başka deyişle araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 20,7’ü, son iki yılda, belirtilen fiziksel istismar bulgusu ile karşılaşmıştır.

Fiziksel istismar belirtilerinden “Vücutta halka şeklinde çürükler” bulgusu ile karşılaşmalarına, öğretmenlerin % 1,4’ü “sıklıkla”, % 8,6’sı “ara sıra”, % 83,6’sı “hiç”,

yanıtını vermiştir. Bir başka deyişle araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 10'u, son iki yılda, belirtilen fiziksel istismar bulgusu ile karşılaşmıştır.

“Vücudunda farklı zamanlarda oluşmuş kırıklar” bulgusu ile karşılaşmalarına, öğretmenlerin % 0,7'si “sıklıkla”, % 4,3'ü “ara sıra”, % 88,6'sı “hiç”, yanıtını vermiştir. Bir başka deyişle araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 5'i, son iki yılda, belirtilen fiziksel istismar bulgusu ile karşılaşmıştır.

Fiziksel istismar belirtilerinden “Çocuğun ağrı verici uyarılara ve sarsıntılara karşı aşırı derecede tepki göstermesi” bulgusu ile karşılaşmalarına, öğretmenlerin % 5'i “sıklıkla”, % 20,7'si “ara sıra”, % 67,1'i “hiç”, yanıtını vermiştir. Bir başka deyişle araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 25,7'si, son iki yılda, belirtilen fiziksel istismar bulgusu ile karşılaşmıştır.

Fiziksel istismar belirtilerinden “Çocuğun yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınması” bulgusu ile karşılaşmalarına, öğretmenlerin % 5,7'si “sıklıkla”, % 47,1'i “ara sıra”, % 42,1'i “hiç”, yanıtını vermiştir. Bir başka deyişle araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 52,8'i, son iki yılda, belirtilen fiziksel istismar bulgusu ile karşılaşmıştır.

“Çocuğun okuldan eve gitmek istememesi” bulgusu ile karşılaşmalarına, öğretmenlerin % 6,4'ü sıklıkla”, % 35,7'si “ara sıra”, % 52,1'i “hiç”, yanıtını vermiştir. Bir başka deyişle araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 42,1'i, son iki yılda, belirtilen fiziksel istismar bulgusu ile karşılaşmıştır.

Fiziksel istismar belirtilerinden “Çocuğun arkadaşları ile anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesi” bulgusu ile karşılaşmalarına, öğretmenlerin % 20,7'si “sıklıkla”, % 52,1'i “ara sıra”, % 22,9'u “hiç”, yanıtını vermiştir. Bir başka deyişle araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 72,8'i son iki yılda, belirtilen fiziksel istismar bulgusu ile karşılaşmıştır.

Fiziksel istismar belirtilerinden “Ana-babanın çocuğunu küçümsemesi suçlaması” bulgusu ile karşılaşmalarına, öğretmenlerin % 6,4'ü “sıklıkla”, % 39,3'ü “ara sıra”, %

48,6'sı "hiç", yanıtını vermiştir. Bir başka deyişle araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 45,7'si, son iki yılda, belirtilen fiziksel istismar bulgusu ile karşılaşmıştır.

Fiziksel istismar belirtilerinden "Ana-babanın çocuğunu kardeşi ya da akranlarından olumsuz yönde farklı görmesi" bulgusu ile karşılaşmalarına, öğretmenlerin % 7,1'i sıklıkla", % 36,4'ü "ara sıra", % 50,7'si "hiç", yanıtını vermiştir. Bir başka deyişle araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 43,5'i, son iki yılda, belirtilen fiziksel istismar bulgusu ile karşılaşmıştır.

Fiziksel istismar belirtilerinden "Ana-babanın çocuğunu kötü, şeytan, canavar vb. olarak nitelendirmesi " bulgusu ile karşılaşmalarına, öğretmenlerin % 5,7'si "sıklıkla", % 11,4'ü "ara sıra", % 77,1'i "hiç", yanıtını vermiştir. Bir başka deyişle araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 17,1'i, son iki yılda, belirtilen fiziksel istismar bulgusu ile karşılaşmıştır.

Fiziksel istismar belirtilerinden "Ana-babanın çocuğunu umursamaması" bulgusu ile karşılaşmalarına, öğretmenlerin % 6,4'ü "sıklıkla", % 38,6'sı "ara sıra", % 50,7'si "hiç", yanıtını vermiştir. Bir başka deyişle araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 45,'i, son iki yılda, belirtilen fiziksel istismar bulgusu ile karşılaşmıştır.

Fiziksel istismar belirtilerinden "Ana-babanın çocuğunun okulundaki problemlerini tartışmayı reddetmesi" bulgusu ile karşılaşmalarına, öğretmenlerin % 7,9'u "sıklıkla", % 33,6'sı "ara sıra", % 53,6'sı "hiç", yanıtını vermiştir. Bir başka deyişle araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 40,5'i, son iki yılda, belirtilen fiziksel istismar bulgusu ile karşılaşmıştır.

#### 4. SONUÇLAR, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmada ulaşılan sonuçlara; alanyazında bulunan araştırma sonuçları ile tartışılarak yer verilmiştir. Ayrıca sonuçlar doğrultusunda öneriler geliştirilmiş ve sunulmuştur.

##### 4.1. Sonuçlar Ve Tartışma

Araştırmadan çıkan sonuçlar, yapılan benzer araştırma sonuçları ile karşılaştırılarak, araştırmanın üç amacına yönelik olmak üzere üç alt başlıkta ele alınmıştır.

##### 4.1.1. Okulöncesi Öğretmenlerin Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamada Farkındalıklarına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Okulöncesi öğretmenlerinin araştırma anketinde bulunan 19 fiziksel istismar belirtisine yönelik verdikleri yanıtlara ait sonuçlar aşağıda belirtilmiştir:

- Araştırma ile öğretmenlerin, % 45,7'sinin “Çocuğun yüzünde morluk, yara ve bereler”i fiziksel istismar belirtisi olarak gördüğü anlaşılmıştır. Uysal (1998) tarafından gerçekleştirilen “Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılamada Hemşire ve Ebelerin Bilgi Düzeylerinin Saptanması” konulu yüksek lisans tezinde, “Fiziksel istismara uğrayan çocuklarda saçlı deri, yüz, kulak, çene boyun ve eklemlerin çevresinde lezyonlar sık görülür” ifadesini doğru bulan hemşireler % 82,1'lik orana sahiptir. Aynı araştırmada ebelerin % 82,7'si anılan ifadeyi istismar belirtisi olarak görmüştür. Öğretmenlere oranla oldukça yüksek bir değerle hemşire ve ebelerin görüşleri bulguyu desteklemektedir.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 86,1'i “Çocuğun el ve kolunda çürük, bere ve ısırık izleri”ni fiziksel istismar belirtisi olarak gördüğü anlaşılmıştır. Uysal'ın (1998) araştırmasında “Fiziksel istismarda; kollarda, el sırtında omuz ve kalçalarda sıklıkla ısırık izlerine rastlanır” ifadesini hemşirelerin % 97'si doğru

bulmaktadır. Aynı araştırmadaki ebelerde oran ise % 88,8'dir. Karaman'ın (1993) "İlkokul Öğretmenlerinin Gözlemlerine Göre Çocukların Aileleri Tarafından İstismarı ve İhmali" konulu yüksek lisans tez araştırmasında, ilkokul öğretmenlerin "Çocuğun ısırılması" ifadesini % 85,31'i fiziksel istismar olarak ifade etmiştir. Üç araştırmanın sonuçları, neredeyse benzer bir oranla birbirini desteklemektedir.

- Araştırma ile öğretmenlerin, % 72,4'ü "Çocuğun el ve ayağındaki yanıklar"ı fiziksel istismar belirtisi olarak gördüğü anlaşılmıştır.
- "Çocuğun bileğinde, boynunda ip, kordon vb. izler"ini, öğretmenlerin, % 87,9'unun fiziksel istismar belirtisi olarak gördüğü anlaşılmıştır. Karaman'ın (1993) araştırmasında ilkokul öğretmenlerinin % 88,4'ü "Çocuğun ana-babası veya bakmakla yükümlü kimseler tarafından sopa, kayış ya da başka araçlarla dövülmesi"ni istismar olarak görmektedir. Araştırma sonuçları birbirini desteklemektedir.
- Araştırma ile öğretmenlerin, % 90'u, "Çocuğun karnında ve boynunda parmak izi"ni fiziksel istismar belirtisi olarak gördüğü anlaşılmıştır. Uysal'ın (1998) araştırmasında, hemşirelerin %98,6'sı ve ebelerin % 89,9'u "Çocuğun gövde, sırt, kalça ve uyluklarında farklı boyutlarda sıyrık, morluk ve parmak bası izleri fiziksel istismarın belirtisi" olarak görmektedir. İki araştırmadaki öğretmen, hemşire ve ebelerin farkındalıklarının birbirine yakın olduğu görülmüştür.
- Öğretmenlerin, % 85'i, "Çocuğun bacak ve sırtında morluk"ları fiziksel istismar belirtisi olarak gördüğü anlaşılmıştır.
- Öğretmenlerin, % 90'u "Vücudun her hangi bir yerinde sigara yanığı"ni fiziksel istismar belirtisi olarak gördüğü anlaşılmıştır. Uysal'ın (1998) araştırmasında, "Ciltte yuvarlak, çevresi kabarık, ortası krater şeklindeki lezyonlar sigara yanığına düşündürmelidir" ifadesini; hemşirelerin % 74,6'sı, ebelerin de % 77,6'sı doğru bulmaktadır. Karaman'ın (1993) araştırmasında ise ilkokul

öğretmenlerin “Çocuğun ana-babası veya bakmakla yükümlü kimseler tarafından sigara, kaynar su vb. şeylerle yakılması” ifadesini % 87’si fiziksel istismar belirtisi olarak görmektedir. Üç araştırmanın sonuçları, neredeyse benzer bir oranla birbirini desteklemektedir.

- Öğretmenlerin, % 84,3’ü “Çocuğun vücudundaki farklı tonlarda bulunan morluklar”ı fiziksel istismar belirtisi olarak gördüğü anlaşılmıştır. Hemşirelerde “Fiziksel istismar tanısında ekimozların değişik renkte olması önemlidir” ifadesini doğru bulanlar % 50,8’dir. Ebelerde ise oran, % 32,7 olarak ifade edilmiştir. İstismarın sürekliliğini işaret eden bulguyu saptamada, öğretmenlerin hemşire ve ebelere göre daha duyarlı olduğu görülmektedir.
- “Vücutta halka şeklinde çürükler”i öğretmenlerin, % 85,7’si fiziksel istismar belirtisi olarak gördüğü anlaşılmıştır.
- Öğretmenlerin, % 72,1’i “Vücutta farklı zamanlarda oluşmuş kırıklar”ı fiziksel istismar belirtisi olarak gördüğü anlaşılmıştır. Uysal’ın (1998) araştırmasında, “Tek bir kırık yanı sıra berelenmeler, çürümeler ve değişik iyileşme evresindeki kırıklar fiziksel istismarın önemli belirtileridir” ifadesini doğru bulan hemşireler % 77,6 iken ebelerde oran % 70,4’tür. Üç araştırmanın sonuçları, neredeyse benzer bir oranla birbirini desteklemektedir.
- Öğretmenlerin, % 82,9’u “Çocuğun ağrı verici uyarılara ve sarsıntılara karşı aşırı derecede tepki göstermesi”ni fiziksel istismar belirtisi olarak gördüğü anlaşılmıştır. Uysal’ın (1998) araştırmasında, “İstismar ve ihmale uğrayan çocuklar ağrı verici uyarılara ve travmalara karşı aşırı tepkilidir” diyen hemşirelerin oranı % 79,2 iken ebelerde oran % 76,6’dır. Üç araştırmanın sonuçları, neredeyse benzer bir oranla birbirini desteklemektedir.
- Öğretmenlerin, % 77,1’i “Çocuğun yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınması”nı fiziksel istismar belirtisi olarak gördüğü anlaşılmıştır. Uysal’ın (1998) araştırmasında, hemşirelerin % 92,5’i, ebelerin ise % 88,8’i; “İstismar ve



ihmale uğrayan çocuklar ebeveynlerinden ve diğer yetişkinlerden korkma, kaçınma gösterebilir” ifadesini doğru bulmaktadır. Araştırma sonuçları birbirini desteklemektedir.

- Öğretmenlerin; % 75’i “Çocuğun okuldan eve gitmek istememesi”; % 89,3’ü de “Çocuğun arkadaşları ile anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesi” bulgularını fiziksel istismar belirtisi olarak gördüğü anlaşılmıştır.
- Öğretmenlerin, % 80’si “Anne babanın çocuğunu küçümsemesi ve suçlaması”nı, % 74,3’ü, “Anne babanın çocuğu, kardeşi veya akranlarından olumsuz yönden farklı görmesi”ni, fiziksel istismar belirtisi olarak gördüğü anlaşılmıştır.
- Öğretmenlerin, % 83,6’sı, “Anne babanın çocuğunu kötü, şeytan, canavar, vb. olarak nitelendirmesi”ni fiziksel istismar belirtisi olarak gördüğü anlaşılmıştır. Uysal’ın (1998) araştırmasında, “Annenin çocuktan sık sık şikayet etmesi fiziksel istismar belirtisidir” ifadesini doğru bulan hemşirelerin oranı % 64,2 olup ebelerde ise oran % 73,5’tir. Araştırma sonuçları birbirini desteklemektedir.
- Öğretmenlerin, % 77,9’u, “Anne babanın çocuğunu umursamaması”nı; % 72,9’u ise, “Anne babanın çocuğun okuldaki problemlerini tartışmayı reddetmesi”ni fiziksel istismar belirtisi olarak gördüğü anlaşılmıştır.

#### 4.1.2. Okulöncesi Öğretmenlerinin Kişisel Özelliklerine Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıklarına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Okulöncesi öğretmenlerinin fiziksel istismarı saptama ile kişisel özellikleri (hizmet süreleri, mezun oldukları okul ve istismar konusunda bilgi durumları) arasındaki ilişkiye dönük sonuçlar üç alt başlık halinde aşağıda belirtilmiştir.

#### 4.1.2.1. Öğretmenlerin Hizmet Sürelerine Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları

Araştırma anketinde bulunan 19 maddelik fiziksel istismar belirtilerine, öğretmenlerin hizmet süresine göre verdikleri yanıtlar değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- 5 yıl ve daha az hizmet süresine sahip öğretmenlerin; aşağıdaki bulguları saptamada diğer hizmet süresine sahip öğretmenlere göre daha duyarlı oldukları ortaya çıkmıştır:
  1. Yüzde morluk yara ve bereler,
  2. El ve kolda çürük, bereler ve ısırık izleri,
  3. Karın ve boyunda parmak izi,
  4. Vücudun herhangi bir yerinde sigara yanığı,
  5. Vücutta farklı tonlarda (mor, yeşil, sarı) bulunan morluklar,
  6. Vücutta halka şeklindeki çürükler,
  7. Çocuğun arkadaşları ile anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesi,
  8. Anne babanın çocuğunu kötü, şeytan, canavar, vb. olarak nitelendirmesi
- 5 yıl ve daha az hizmet süresine sahip öğretmenlerin; aşağıda sıralanmış bulguları saptamada diğer hizmet süresine sahip öğretmenlere oranla daha duyarlı olmalarına rağmen, bulguyu saptama ile öğretmenin hizmet süresi arasında her hangi bir ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır;
  1. El ve ayakta yanık,
  2. Bileklerde, boyunda ip, kordon vb. izleri,
  3. Bacak ve sırtta morluk,
  4. Vücutta farklı zamanlarda oluşmuş kırıklar,
  5. Çocuğun ağrı verici uyarılara ve travmalara karşı aşırı derecede tepki göstermesi
  6. Çocuğun yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınmasını,
  7. Çocuğun okuldan eve gitmek istememesini,
  8. Çocuğunu küçümseme ve suçlamayı
  9. Çocuğunu umursamamayı
  10. Çocuğu kardeşi veya akranlarından olumsuz yönde farklı görmeyi

### 11. Çocuğun okuldaki sorunlarını tartışmayı reddetme,

Genel olarak sonuçlar değerlendirildiğinde, 5 yıl ve daha az hizmet süresine sahip öğretmenlerin fiziksel istismarı saptamada diğer hizmet süresine sahip öğretmenlere göre daha duyarlı olduğu görülmektedir. Çocuk istismarı konusunda son yıllarda kamuoyunda oluşan duyarlılık ve ilgi, üniversitelerin eğitim programlarının yenilenmesini sağlamıştır. Birçok eğitim fakültesi artık “Çocuk İstismarı ve İhmali” ve “Çocuk Hakları” gibi seçmeli dersleri programlarına eklemiş, programlarını güncellemiştir. Bunun sonucunda son yıllarda öğretmenlerin, üniversitelerinde sorun hakkında eğitim aldığı söylenebilir. Böylece 0-5 yıl hizmet süresine sahip öğretmenler, güncellenmiş yeni bilgiler ile hizmet vermekte olduğu ve sorun hakkında duyarlılığı olduğu ileri sürülebilir. Ayrıca ortaya çıkan bu sonuç, öğretmenlerin ilk yıllarında çocuklarını daha dikkatli gözlediklerini de göstermektedir.

#### 4.1.1.2. Öğretmenlerin, Mezun Oldukları Okula Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları

Araştırma anketinde bulunan 19 maddelik fiziksel istismar belirtilerine, öğretmenlerin mezun oldukları okula göre verdikleri yanıtlar değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Açıköğretim Fakültesi mezunlarının, “Yüzde morluk yara ve bereler” bulgusunu diğer okullardan mezun öğretmenlere oranla, fiziksel istismar belirtisi olarak saptamada daha duyarlı oldukları anlaşılmıştır.
- Açıköğretim Fakültesi mezunlarının, aşağıdaki bulguları saptamada, diğer öğretmenlere oranla daha duyarlı olmalarına rağmen, bulguyu tanımlayabilme ile öğretmenin mezun oldukları okul arasında her hangi bir ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır:
  1. El ve kolda çürük, bereler ve ısırık izleri,
  2. El ve ayakta yanık,
  3. Bileklerde, boyunda ip, kordon vb. izler,

4. Karın ve boyunda parmak izi,
  5. Bacak ve sırtta morluklar,
  6. Vücutun herhangi bir yerinde sigara yanığı,
  7. Vücutta halka şeklinde çürükler,
  8. Vücutta farklı zamanlarda oluşmuş kırıklar,
  9. Çocuğun ağrı verici uyaranlara ve travmalara karşı aşırı derecede tepki gösterme,
  10. Anne babasının çocuğunu küçümseme ve suçlama,
  11. Anne babanın çocuğunu kötü, şeytan, canavar, vb. olarak nitelendirmesi.
- Meslek yüksek okulu mezunu öğretmenlerin, “Vücutun farklı tonlarda (mor, yeşil, sarı) bulunan morluklar” belirtisini, fiziksel istismar olarak saptamada diğer okullardan mezun öğretmenlere oranla daha duyarlıdır. Buna karşın bulguyu saptama ile öğretmenin mezun oldukları okula durumu arasında her hangi bir ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır.
  - Eğitim Fakültesi mezunlarının; aşağıdaki bulguları saptamada diğer okullardan mezun öğretmenlere oranla daha duyarlı olmalarına rağmen, bulguyu tanımlayabilme ile öğretmenin mezun oldukları okula durumu arasında her hangi bir ilişki bulunmadığı anlaşılmıştır:
    1. Çocuğun yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınması,
    2. Çocuğun okuldan eve gitmek istememesini,
    3. Çocuğun arkadaşları ile anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesi,
    4. Anne babası tarafından çocuğun umursanmaması,
    5. Anne babası tarafından çocuğun kardeşi veya akranlarından olumsuz yönde farklı görülmesi,
    6. Anne babanın, çocuğun okuldaki sorunlarını tartışmayı reddetme.

Genel olarak sonuçlar değerlendirildiğinde, Açıköğretim Fakültesi mezunlarının 19 bulgudan 12 tanesini saptamada diğer okullardan mezun öğretmenlere göre daha duyarlı olduğu ortaya çıkmıştır. Açıköğretim Fakültesi yayınlarından olan “Çocukta Ruh Sağlığı ve Uyum Bozukluğu” kitabının 5. ünitesinde “Çocuk İhmali ve İstismarı”

başlıklı bir bölüm bulunmakta olup, öğretmen adaylarının konu hakkında bilgilenmesi buradan sağlanmış olabilir. Eğitim Fakültesi ve diğer okulların derslerinin çok kaynaklı kitaplardan işlenmesi ve öğretim üyesinin insiyatifinde olması sebebiyle konu üzerinde durulmama olasılığı bulunmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, birkaç üniversitede seçmeli ders olarak okutulan “Çocuk Hakları” ve “Çocuk İstismarı ve İhmali” derslerinin, üniversitelerdeki Eğitim Fakültesi mezunlarına yeterli gelmediği ileri sürülebilir.

#### 4.1.2.3. Öğretmenlerin, İstismar Konusunda Bilgi Durumlarına Göre Fiziksel İstismar Belirtilerini Saptamalarına İlişkin Farkındalıkları

Araştırma anketinde bulunan 19 maddelik fiziksel istismar belirtilerinin öğretmenlerin bilgi durumlarına göre verdikleri yanıtlar maddeler halinde sunulmuştur:

- İstismar hakkında bilgisi olan öğretmenlerin; aşağıdaki bulguları saptamada, bilgisi olmayanlara göre daha duyarlı oldukları anlaşılmıştır;
  1. Yüzde morluk yara ve bereler,
  2. El ve kolda çürük, bereler ve ısırık izleri,
  3. Bileklerde, boyunda ip, kordon vb. izler,
  4. Karın ve boyunda parmak izi,
  5. Bacak ve sırtta morluklar,
  6. Vücutta halka şeklinde çürükler.
- İstismar hakkında bilgisi olan öğretmenlerin; aşağıdaki bulguları saptamada ise, bilgisi olmayanlara göre daha duyarlı olmalarına karşın, herhangi bir ilişki olmadığı görülmüştür;
  1. El ve ayakta yanık,
  2. Vücudun herhangi bir yerinde sigara yanığı,
  3. Vücudun farklı tonlarda (mor, yeşil, sarı) bulunan morluklar,
  4. Vücutta farklı zamanlarda oluşmuş kırıklar,

5. Çocuğun ağrı verici uyaranlara ve travmalara karşı aşırı derecede tepki göstermesini,
  6. Çocuğun okuldan eve gitmek istememesi,
  7. Çocuğun arkadaşları ile anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesini,
  8. Anne babanın çocuğunu küçümseme ve suçlaması,
  9. Anne babanın çocuğu kötü, şeytan, canavar, vb. olarak nitelendirmesi,
  10. Anne babanın çocuğu kardeşi veya akranlarından olumsuz yönde farklı görme,
  11. Anne babanın çocuğunu umursamaması,
  12. Anne babanın çocuğun okuldaki sorunlarını tartışmayı reddetmesi.
- Öğretmenlerin, “Çocuğun yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınması” bulgusuna ilişkin farkındalıkları, bilgi durumu değişkenine göre farklılaşmaktadır. Genel olarak istismar hakkında bilgisi olmayan öğretmenlerin, istismar hakkında bilgisi olan öğretmenlere daha duyarlı oldukları anlaşılmıştır.

Genel olarak bakıldığında, istismar hakkında bilgisi olan öğretmenlerin, olmayanlara göre daha duyarlı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

#### 4.1.3. Okulöncesi Öğretmenlerinin Farkındalıklarına Göre Öğrencilerinin, Fiziksel İstismara Uğrama Sıklıklarına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Araştırma anketinde bulunan 19 maddelik fiziksel istismar belirtilerinin öğretmenlerin karşılaşma sıklıklarına yönelik yanıtları maddeler halinde sunulmuştur:

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 30'u, son iki yılda, “Çocuğun yüzünde morluk, yara ve bereler” bulgusu ile karşılaşmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 24,3'ü, son iki yılda, “El ve kolda çürük, bere ve ısırık izleri” bulgusu ile karşılaşmıştır.

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 11,4'ü, son iki yılda, “El ve ayakta yanık” bulgusu ile karşılaşmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 9,3'ü, son iki yılda, “Bacak ve sırtta morluk” bulgusu ile karşılaşmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 4,3'ü, son iki yılda, “Karın ve boyunda parmak izi” bulgusu ile karşılaşmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 1,1'i, son iki yılda, “Vücutun herhangi bir yerinde sigara yanığı” bulgusu ile karşılaşmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 20,7'ü, son iki yılda, “Vücutunda farklı tonlarda bulunan morluklar” bulgusu ile karşılaşmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 10'u, son iki yılda, “Vücutta halka şeklinde çürükler” bulgusu ile karşılaşmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 5'i, son iki yılda, “Vücutunda farklı zamanlarda oluşmuş kırıklar” bulgusu ile karşılaşmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 25,7'si, son iki yılda, “Çocuğun ağrı verici uyarılara ve sarsıntılara karşı aşırı derecede tepki göstermesi” bulgusu ile karşılaşmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 52,8'i, son iki yılda, “Çocuğun yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınması” bulgusu ile karşılaşmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 42,1'i, son iki yılda, “Çocuğun okuldan eve gitmek istememesi” bulgusu ile karşılaşmıştır.

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 72,8'i son iki yılda, “Çocuğun arkadaşları ile anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesi” bulgusu ile karşılaşmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 45,7'si, son iki yılda, “Anne babanın çocuğunu küçümsemesi suçlaması” bulgusu ile karşılaşmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 43,5'i, son iki yılda, “Anne babanın çocuğunu kardeşi veya akranlarından olumsuz yönde farklı görmesi” bulgusu ile karşılaşmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 17,1'i, son iki yılda, “Anne babanın çocuğunu kötü, şeytan, canavar vb. olarak nitelendirmesi ” bulgusu ile karşılaşmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 45,'i, son iki yılda, “Anne babanın çocuğunu umursamaması” bulgusu ile karşılaşmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 40,5'i, son iki yılda, “Anne-babanın çocuğunun okulundaki problemlerini tartışmayı reddetmesi” bulgusu ile karşılaşmıştır.

Uysal'ın (1998) araştırmasında ise hemşirelerin % 28,4'ü, ebelerin ise % 41,8'i meslek yaşantılarında çocuk istismarı ve ihmali ile karşılaşmış olduklarını belirtmiştir. Araştırma ile öğretmenlerin fiziksel istismar belirtileri ile karşılaşma sıklıklarının daha fazla olduğu söylenebilir.

Ayrıca araştırma sonucunda, öğretmenlerin istismar konusundaki birinci bilgi kaynağının medya olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç; günümüz medyasının istismar konusunda gerekli hassasiyeti göstermeyen yayınlar yapması ve konunun yüzeysel aktarılması gibi nedenler ile tedirgin edicidir. İstismar konusunu mezun olduğu okuldan öğrenen kısım ise yetersiz kalmaktadır. İstismar sorunu öğretmenler tarafından internette de araştırılmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 1/3'ü konu hakkında



bilgiyi internetten öğrenmiştir. İnternette bulunan birçok bilgi kaynağının denetlenir olmaması edinilen bilginin güvenilirliğini tartışılır kılmaktadır. Araştırma sonucu ile görülmüştür ki öğretmenler konu hakkında bilinçlenmesinde, alanda yapılan konferans ve seminerler de yeterli gelmemektedir. Hizmet içi eğitimde ise oran % 7,9'lara kadar düşmektedir. Buna karşın araştırma ile görülmüştür ki 5 yıl ve az öğretmenlerin saptama düzeyleri yüksektir. Bu sebeple de öğretmenlerin bilgisinin sıklıkla hatırlatılması gerekmektedir.

#### 4.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlara dayalı olarak, uygulamaya yönelik ve ileride yapılacak araştırmalara yönelik aşağıdaki önerilere yer verilmiştir.

##### 4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Ülkemizde çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığına yönelik sayısal veri tabanı, başta ilgili devlet bakanlığı olmak üzere sivil toplum örgütleri ve üniversiteler tarafından koordineli bir çalışma ile oluşturulmalıdır.
- Aile ve Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı tarafından çocuk politikası hazırlanmalı ve çocuk istismarı ve ihmeline yönelik prosedürler hazırlanarak, hastane, okul, yetiştirme yurtları gibi kurumlara iletilmeli ve işleyişi denetlenmelidir.
- Okulöncesi öğretmeni yetiştiren üniversitelerin, öğretmen adaylarına, çocuk istismarı ve ihmali konusunda öğrencilerin gereksinimlerine cevap verecek nitelikte eğitim vermelidir.

- Milli Eğitim Bakanlığı ve İl Milli Eğitim Müdürlükleri'nde düzenlenen merkezi ve mahalli hizmet içi eğitimlerde okulöncesi öğretmenlerine konu hakkında eğitim verilmelidir.
- Milli Eğitim Bakanlığı ve İl Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından okulöncesi öğretmenlerine ve ana-babalara yönelik; çocuk istismarı konusunda broşür hazırlanmalıdır.
- Milli Eğitim Bakanlığı ve İl Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından eğitimcilere yönelik, “Çocukları Koruma ve Çocuk İstismarı Olaylarında Öğretmenler İçin Kılavuz” hazırlanmalıdır. Bu kılavuz; öğretmenlerin istismar sorunu ile karşılaştığında yapması gerekenleri, yasal sorumluluklarını ve çocuğun bu süreçte nasıl korunması gerektiğini içermelidir.

#### 4.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

- İstismar belirtilerinin her biri için ayrı araştırmalar yapılabilir.
- Diğer istismar türlerine yönelik okulöncesi öğretmenlerinin farkındalıkları ve sorunun çözümüne yönelik görüşleri alınabilir.
- Fiziksel istismara yönelik araştırmalar nitel yöntemler ile de araştırılabilir.
- Fiziksel istismar konusunda anne-babaların görüş ve tutumlarına yönelik araştırma yapılabilir.
- Öğretmenlerin, çocuk istismarı ve önlenmesi konusundaki tutumları üzerine araştırma yapılabilir.

Ek 1

## 1. KİŞİSEL BİLGİLER

## 1. Öğretmenlikte hizmet süreniz

- 5 yıl ve altı  
 6-10 yıl  
 11-15 yıl  
 16-20 yıl  
 21 yıl ve yukarısı

## 2. En son bitirdiğiniz okul

- Meslek Lisesi  
 Meslek Yüksekokulu  
 Önlisans  
 Açıköğretim Fakültesi  
 Eğitim Fakültesi  
 Diğer .....

## 3. Çocuk istismarı konusunda bilgi aldınız mı?

- Evet  Hayır

## 4. Bir önceki soruya cevabınız EVET ise, çocuk istismarı konusunda bilgiyi nereden aldınız? (Birden fazla şıkkı işaretleyebilirsiniz)

- Mezun olduğum okuldan  
 Konferanslardan  
 Seminerlerden  
 Hizmetiçi eğitimlerden  
 İnternette  
 Medyadan  
 Diğer (Lütfen yazınız) .....

5. A. Aşağıda ifade edilen durumlar sizce çocukta fiziksel istismar belirtisi midir?			
Durum		Evet	Hayır
1	Yüzde morluk yara ve bereler		
2	El ve kolda çürük, bere ve ısırık izleri		
3	El ve ayakta yanık		
4	Bacak ve sırtta morluk		
5	Karın ve boyunda parmak izi		
6	Bilek ve boyunda kordon, ip, vb. izler		
7	Vücudun herhangi bir yerinde sigara yanığı		
8	Vücutta farklı tonlarda bulunan morluk		
9	Vücutta halka şeklinde çürükler		
10	Vücutta farklı zamanlarda oluşmuş kırıklar		
5.B. Aşağıda ifade edilen davranışsal özellikler çocukta fiziksel istismar belirtisi midir?			
Davranışsal Özellikler		Evet	Hayır
1	Çocuğun ağrı verici uyarılara ve travmalara karşı aşırı derecede tepki göstermesi		
2	Çocuğun yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınması		
3	Çocuğun okuldan eve gitmek istememesi		
4	Çocuğun arkadaşları ile anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesi		
5.C. Aşağıda ifade edilen anne-baba davranışları çocuğuna fiziksel istismar uyguladığının belirtisi midir?			
Anne-baba davranışları		Evet	Hayır
1	Çocuğunu küçümseme ve suçlama		
2	Çocuğu kardeşi veya akranlarından olumsuz yönde farklı görme		
3	Çocuğu kötü, şeytan, canavar, vb. olarak nitelendirme		
4	Çocuğunu umursamama		
5	Çocuğun okuldaki problemlerini tartışmayı reddetme		

6. A. Aşağıda ifade edilen fiziksel istismar bulgularına son iki yılda öğrencilerinizde karşılaşma sıklığınızı belirtiniz.				
	Durum	Sıklıkla	Ara Sıra	Hiç
1	Yüzde morluk yara ve bereler			
2	El ve kolda çürük, bere ve ısırık izleri			
3	El ve ayakta yanık			
4	Bacak ve sırtta morluk			
5	Karın ve boyunda parmak izi			
6	Bilek ve boyunda kordon, ip, izleri			
7	Vücudun herhangi bir yerinde sigara yanığı			
8	Vücutta farklı tonlarda bulunan morluk			
9	Vücutta halka şeklinde çürükler			
10	Vücutta farklı zamanda oluşmuş kırıklar			
6. B. Son iki yılda aşağıda ifade edilen öğrenci davranışlarıyla karşılaşma sıklığınızı belirtiniz.				
	Davranışsal Özellikler	Sıklıkla	Ara Sıra	Hiç
1	Ağrı verici uyarılara ve travmalara karşı aşırı derecede tepki göstermesi			
2	Yetişkinlerle iletişime girmekten kaçınması			
3	Okuldan eve gitmek istememesi			
4	Arkadaşları ile anlaşmazlıklarında şiddete yönelmesi.			
6. C. Son iki yılda aşağıda ifade edilen anne-baba davranışlarıyla karşılaşma sıklığınızı belirtiniz.				
	Anne-baba Davranışları	Sıklıkla	Ara Sıra	Hiç
1	Çocuğunu küçümseme ve suçlama			
2	Çocuğu kardeşi veya akranlarından olumsuz yönde farklı görme			
3	Çocuğu kötü, şeytan, canavar, vb. olarak nitelendirme			
4	Çocuğunu umursamama			
5	Çocuğun okuldaki problemlerini tartışmayı reddetme			

Ek 1

Değerli Meslektaşım,

Elinizdeki anket “Okulöncesi Eğitim Kurumlarında 5-6 yaş Çocuklarının Aileleri Tarafından Fiziksel İstismarına İlişkin Öğretmen Görüşleri”ne dayalı değerlendirilmesini konu edinen bir araştırmanın veri toplama aracı olarak hazırlanmıştır. Bu anket yoluyla çocukların aileleri tarafından fiziksel istismara maruz kalma durumlarının, siz okulöncesi öğretmenleri tarafından tespiti ve sıklığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Fiziksel istismar bildiğiniz gibi, çocukların onlara bakmakla yükümlü olan kişilerin elinde fiziksel açıdan zarar görmesi, bedensel bütünlüğünün bozulmasıdır. En yaygın karşılaşılan ve belirlenmesi en kolay olan istismar tipidir.

Bu çalışma bilimsel amaçlı olup vereceğiniz yanıtlar söz konusu araştırma dışında başka bir amaçla kullanılmayacak, hiçbir kişi ya da kuruma verilmeyecektir. Bu araştırma ile sağlıklı sonuçların elde edilmesi, ankette yer alan soruları içtenlikle yanıtlamanıza bağlıdır. Anketi doldurmak için ayırdığınız zaman ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Dilek EROL

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okulöncesi Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencisi

## Ek 1

Değerli Meslektaşım,

Ekteki anketle elde edilecek verilerin bilimsel çalışma amaçları haricinde hiçbir şekilde kullanılmayacağını ve söz konusu öğrenci ve ailelerinin açık kimlik bilgilerini istemeyeceğimi taahhüt ederim.

(Bu belgeyi saklamanızı rica ederim)

Dilek EROL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Okulöncesi Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencisi

\*\*\*\*\*

\*\*\*\*\*

Ekteki ankette bahsedilen öğrenci ve ailelerin açık kimliklerini açıklamayacağımı taahhüt ederim.

Anketi yanıtlayan okulöncesi öğretmeni

EK-2

**T.C.**  
**MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**  
**Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı**

Sayı : B.08.0.EGD.0.33.05.311- **281/281**  
Konu : Araştırma İzni

22/02/2007

**ANADOLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE**

İlgi : 08.02.2007 tarih ve B.30.2.ANA.0.70.00.01-500-87/1320 sayılı yazı.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği yüksek lisans öğrencisi Dilek ERGİL'in "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Aileleri Tarafından Fiziksel İstismarlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi" konulu araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılacak anketin Eskişehir İli Merkez İlköğretim okullarının 6 yaş grubu anasınıfı öğretmenlerine uygulama izin talebi incelenmiştir.

Üniversiteniz tarafından kabul edilen onaylı bir örneği Bakanlığımızda muhafaza edilen (5 sayfa – 44 sorudan oluşan) anketin ders saatleri dışında ve gönüllülük esasına uyulması şartı ile belirtilen ilköğretim okullarında uygulanmasında bir sakınca görülmemektedir.

Araştırmanın bitiminde sonuç raporunun iki örneğinin Bakanlığımıza gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Cevdet CENGİZ  
Bakan a.  
Müsteşar Yardımcısı

EK :  
Anket Örneği (1 Adet-5 Sayfa)



G.M.K. Bulvarı No: 109  
06570 Maltepe / ANKARA  
Bilgi-İrtibat: T.Zahid ARVAS

İl : (0312) 230 36 44  
Faks : (0312) 231 62 05  
e-posta: earged@meh.gov.tr

## KAYNAKÇA

Abrahams, N. K. Casey ve D. Daro. "Teachers Knowledge, Attitudes and Beliefs About Child Abuse And Its Prevention". Child Abuse&Neglect, Pergamon. Pres Ltd, USA, 1992.

Akyüz, Emine. "Medeni Kanuna Göre Çocuğun Ana-Babasına Karşı Korunması". Aile ve Toplum Dergisi. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları. Cilt:1, Sayı:2, 1995.

Albarracin, D., Repetto J.M., Albarracin M.. "Social Support in Child Abuse and Neglect: Support Functions, Sources and Contexts" Child Abuse& Neglect, Vol. 21, No.7, 1997.

Aral, Neriman. Ailede Ana-Baba Tutumları Ailenin Güçlenmesinde Aile Bireylerinin Sorumlulukları. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Eğitim Serisi:3, 1991.

Arı, Meziyet ve Belma Atik. "Okulöncesi Eğitimde Duyu Eğitimi", 5. YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri. Antalya: YA-PA Yayınları, s.91, 1987.

Bağbozan, Güler. Çocuğun Cinsel Kötüye Kullanımı. Cumhuriyet Bilim ve Teknik Dergisi. Sayı 429, 10.06.1995.

Batlaş Z. ve A. Batlaş. “Kolej ve Anadolu Liselerine Hazırlanan Öğrencilerin Duygusal İstismarı”. Çocuk İstismarı ve İhmali. Ankara: Gözde Matbaası: 1999.

Baş, Türker. Anket. Ankara: Seçkin Yayıncılık: 2001.

Bilir, Şule, M. Arı, N.B. Dönmez, S.Güneysu. “4-12 Yaşları Arasındaki 16.100 Çocukta, Örselenme Durumu İle İlgili Bir İnceleme”. Çocuk İstismarı ve İhmali. Ankara: Gözde Repro Ofset, 1991.

Bulut, Işıl. Genç Anne ve Çocuk İstismarı. Ankara: Bizim Büro, 1996.

Colman, Adrian. “Child Abuse Protection” Erişim Tarihi: 05.04.2006.  
[http://findarticles.com/p/articles/mi\\_hb353/is\\_200303/ai\\_n5555572,](http://findarticles.com/p/articles/mi_hb353/is_200303/ai_n5555572)

Çengel, E., F. Çuhadaroğlu, B. Gökler. “Demographic and Clinical Features of Child and Neglect Cases”. The Turkish Journal of Pediatrics. Cilt: 49, N: 3, 2007.

Egemen, A., A. Yenigün, A.R. Tosun, M. Arcasoy ve Diğerleri. “Ağır Bir Fiziksel Çocuk İstismarı Olgusu: Sorunun Boyutlarının Bir Göstergesi”. IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı. 1994.

Erkman, Fatoş. “Çocukların Duygusal Ezimi”. Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi Serbest Bildiriler Kitabı. Ankara: Pelin Ofset, 1999.



Görek, G. N. Bahçeçik, S.Yıldız, S.Gülçiçek. “Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Dönemlerinde Karşılaştıkları Çeşitli Cinsel İstismarlar”. 1. İstanbul Çocuk Kurultayı Araştırmalar Kitabı. İstanbul: İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları, 1999.

Gözütok, Dilek. Okulda Dayak. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1993

Güçray, S.“Çocuk İstismarı Ciddi Boyutlarda” Radikal Gazetesi, (14.02.1997).

Güler, Nuran, S. Uzun, Z. Boztaş, S. Aydoğan, “Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar / İhlmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler”. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 24, 2002.

Günçe, Gülseren. “Çocuğun Cinsel İstismarı”. Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi Serbest Bildiriler Kitabı. Ankara: Pelin Ofset, 1999.

Güneri, F. Ailede Kadına Yönelik Şiddet. Mor Çatı Derneği Yayınları, İstanbul, 1996.

Haase,C. C. Ve R.S.Kempe. “The School And Protective Services”. Education and Urban Society. Sage Publications No:3 Number: 22, 1990.

İnsan Hakları Mevzuatı. Çocuk Hakları. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2004.

İşmen, Esra. “Duygusal İstismarın Liseli Ergenlerin Kendini Kabul Seviyelerine Etkisi.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 1993).

Jones, E.D. ve K. Mc. Curdy. “The Links Between Types Of Maltreatment And Demographic Characteristics Of Children”. Child Abuse And Neglect. USA, Pergamon Pres, Ltd., 1992.

Kaptan, Saim. Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri. Ankara: Rehber Yayınevi, 1993.

Karaman, Yasemin. “İlkokul Öğretmenlerinin Gözlemlerine Göre Çocukların Aileleri Tarafından İstismarı ve İhmali.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993).

Karasar, Niyazi. Bilimsel Araştırma Yöntemi-Kavramlar, İlkeler, Teknikler, Ankara: 1999.

Kars, Özcan. Çocuk İstismarı: Nedenleri ve Sonuçları. Ankara: Bizim Büro, 1996.

Konaç, Onur E., S.Zeytinoğlu ve Ş. Kozcu. “Ankara, İstanbul ve İzmir Ceza Mahkemelerinin Çocuk İstismarı ve İhmali İle İlgili Kararlarının İncelenmesi”. İzmir Barosu Dergisi. Sayı:3, İzmir:1988.

Kozcu, Şeyda. “Çocuk İstismarı ve İhmali”. Seminer Dergisi. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sayı 6, 1988.

Kozcu, Şeyda. “Çocuk İstismarı ve İhmali” Aile Yazıları. TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları. Ankara: Devran Matbaası, Cilt 3, 1990.

Köknel, Özcan. İnsanı Anlamak. Altın Kitaplar Yayınevi, 1987.

Kutchinsky, Berl. “Çocuğun Cinsel İstismarı: Yaygınlık, Müdahale ve Önleme”. Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi Serbest Bildiriler Kitabı. Ankara: Pelin Ofset, 1999.

Mc Evoy, Alan W. “Child Abuse Law and School Policy”. Education And Urban Society. Sage Publications, No:3 Sayı:22, 1990.

McIntyre, Thomas. “The Teacher’s Role In Cases of Suspected Child Abuse”. Education And Urban Society. Sage Publications.No:3 Sayı:22, 1990.

Lynch, M. “Çocuk İstismarı ve İhmali”. Çocuk İstismarı ve İhmali. Ankara: Gözde Repro Ofset, 1999.

Mangalçı, Burcu. “Lise 2. Sınıf Öğrencilerinin Ailede Çocuk İstismarı ve İhmaline İlişkin Görüşleri.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2002).

Oates, Kim. “Çocukların Cinsel İstismarının Kalıcı Etkileri”. Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi Serbest Bildiriler Kitabı. Ankara: Pelin Ofset, 1999.

O'Toole, R, Webster S.W. "Teachers' Recognition And Reporting Of Child Abuse: A Factorial Survey". Child Abuse and Neglect, Sayı: 23, 1999.

Özdemir, Ayten. "Çocuğun Fiziksel Yönden İstismarı ve İhmali." (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 1989).

Pelcovitz. David A. Child Abuse As Viewed By Subarban Elementary School Teachers. California: Century Twenty One Publishing, 1980.

Polat, Oğuz. Çocukta Dayağa Hayır. Analiz Yayınları, 1997A.

\_\_\_\_\_. Çocuk Hakları Nedir?. İstanbul: Analiz Yayınları, 1997B.

\_\_\_\_\_. Çocuk ve Şiddet. İstanbul: Der Yayınları, 2001A.

\_\_\_\_\_. Adli Tıp. İstanbul: Der Yayınları, 2001B.

\_\_\_\_\_. "Çocuk İstismarı ve İhmali". Çoluk Çocuk Dergisi. Sayı 15, Haziran 2002.

\_\_\_\_\_. Dövme Beni. İstanbul: Sokak Çocukları Rehabilitasyon Derneği, Yayın No:02, 2006.

\_\_\_\_\_. Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 1: Tanımlar. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2007.

\_\_\_\_\_. “Ekonomik İstismarın Sonuçları”. Erişim tarihi: 03.01.2005.  
[www.adlitip.org](http://www.adlitip.org).

SHÇEK, “Birleşmiş Milletler Ülke Raporu”. Erişim Tarihi: 21.05.2007.

[http://www.shcek.gov.tr/Cocuk\\_Haklari/Birlesmis\\_Milletler\\_Ulke\\_Raporu\\_Ek.asp](http://www.shcek.gov.tr/Cocuk_Haklari/Birlesmis_Milletler_Ulke_Raporu_Ek.asp),

Sözduyar, Hülya. “İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Çocuk İstismarı Konusundaki Görüşlerinin İncelenmesi.”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989).

Subaşı Baybuğa, Mediha. “Sokakta Çalışan Çocukların Psiko-Sosyal ve Sağlık Durumlarına Bir Bakış”. Çocuk Forumu Dergisi. Cilt:3 Sayı:3, 2000.

Şahin, Figen, U. Beyazova, “Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı”. Milli Eğitim Dergisi, S. 151, 2001.

Taşdelen, Nazan. “Examination of the Effects of Perceived Psychological Maltreatment Of Mothers on Adolescents Self Concept, Emotional and Behavioral Problems And Academic Achievement.” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 1995).

Tercan, Meltem. “Çocuğun Ana-Babası Tarafından Fiziksel İstismarı ve İhmali”. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1995).

Tıraşçı, Yaşar, Süleyman Gören. “Çocuk İstismarı ve İhmali”. Dicle Tıp Dergisi, Sayı: 1, Cilt: 34, 2007.

Tower, Cynethia Crosson. “The Role of Educators in Preventing and Responding to Child Abuse and Neglect”. Child Abuse and Neglect User Manual Series. Washington, 2003.

Turhan, E., Ö. Sangün, T. İnandı. “Birinci Basamakta Çocuk İstismarı ve Önlenmesi”. STED, cilt: 15, Sayı: 9, 2006.

Uysal, Aynur. “Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılamada Hemşire ve Ebelerin Bilgi Düzeylerinin Saptanması.”(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1998).

Yaşar, Şefik. Okulöncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 2002.

\_\_\_\_\_. “Okulöncesi Eğitim Öğrencilerinde Fene Yönelik Duyuşsal Özellikler” 9. YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri. Ankara: YA-PA Yayınları, 1993.

Yavuz, Fatih. “Cinsel İstismara Uğramış Çocuğa Yaklaşım, Muayene, Delillerin Toplanması ve Adli Rapor Düzenlenmesi”. Erişim Tarihi: 17.07.2006.

[www.gata.edu.tr](http://www.gata.edu.tr).

Yörükoğlu, Atalay. Çocuk Ruh Sağlığı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 14. Baskı, Doğuş Matbaası, 1988.

Zeytinoğlu, Sezen. “Sağlık, Sosyal Hizmet, Hukuk ve Eğitim Alanlarında Çalışanların Türkiye’de Çocuk İstismarı ve İhmali Sorunu İle İlgili Görüşleri”. Çocuk İstismarı ve İhmali, Ankara: Gözde Repro Ofset, 1991A.

\_\_\_\_\_. “Sokakta Çalışan Çocuklar ve Sokakta Kötü Muameleden Korunması”. Çocuk İstismarı ve İhmali, Ankara: Gözde Repro Ofset, 1991B.

Ziyalar, Neylan. “Çocuklarda Cinsel İstismar Terminoloji ve Tanımlar”. 1. İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı, İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları, İstanbul: Umut Matbaası, 1999.

Zoroğlu, Salih, Ümran T., Vedat Ş., Mücahit Ö., Meltem E.K., Behiye A. “Çocukluk Dönemi İstismar ve İhmalin Olası Sonuçları”. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 2001.

WHO. World Report On Violence and Health; Child Abuse and Neglect by Parents and other Caregivers, Geneva, 2002.